

Yevgeni İvanoviç

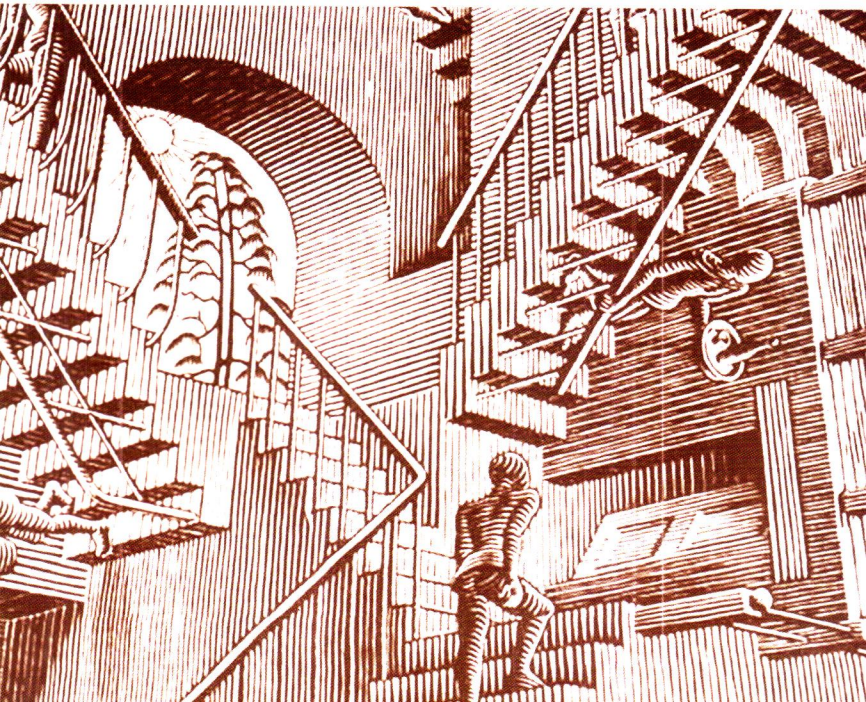
Zamyatin

ÖYKÜ

Sabaha Karşı Toprak Şifa Bulacak

Çeviren: Birsen Karaca

Kavis

Zamyatin dünya klasikleri arasındaki yerini geleneksel ütopya algılarını değiştirerek almıştır. Bu açıdan o, G. Orwell, W. Golding ve A. Huxley gibi anti-ütopya geleneğinin temsilcisi yazarların öncüsüdür. Ama Zamyatin yalnızca ütopya konusunu değil, insanlığın yüzlerce yıldır devam ettirdiği ve kanıksadığı için değişemezmiş gibi görünen pek çok değer yargısını (almış olduğu mühendislik eğitiminin kendisine kazandırdığı gözlem, algı, analiz ve sentez becerisini de kullanarak) sanat araçları yardımıyla yıkan "sapkın" bir yazardır. Zamyatin'in elinizdeki seçkide yer alan ve Türkçede ilk kez okuyacağınız eserlerini Birsen Karaca'nın Rusça aslından yaptığı çevirisiyle sunuyoruz.

Yevgeni İvanoviç Zamyatin

ISBN 978-605-5730-33-8

KDV İÇİNDEDİR
10.00 TL

Yevgeni İvanoviç
Zamyatin

Sabaha Karşı Toprak Şifa Bulacak

Rusçadan Çeviren
Birsen Karaca

Öykü

Kavis

Sabaha Karşı Toprak Şifa Bulacak
Kavis Kitap: 32
Dünya Edebiyatı: 14
© Kavis Kitap, 2010
978-605-5730-33-8

1. Basım
Temmuz 2010, İstanbul

Özal Matbaası, 212 565 2599

Kapak Resmi
Maurits Cornelis Escher

KAVİS
Yayıncılık, Sinema, TV, Reklam, Organizasyon
ve Bilgisayar Sistemleri San. Tic. Ltd. Şti.
Karadolap Mahallesi, Saya Yokuşu, Çıkrık Sokak, No. 6
34050 Alibeyköy, Eyüp, İstanbul
Telefon-Faks: 212 479 8165
GSM: 532 366 6001
www.kaviskitap. com
kaviskitap@gmail. com

YEVGENİ İVANOVİÇ ZAMYATİN (1884-1937), Rus yazar, dramaturg ve gemi inşaatı mühendisidir. Babası Ortodoks papazı, annesi piyanisttir. Zamyatin, *Biz* adlı romanıyla dünya edebiyatında anti-ütopya konusunu işleyen ilk yazardır: Eserin yazılış tarihi 1920, ilk Rusça baskısı 1924, ilk İngilizce baskısı 1927'dir. Zamyatin hem Çarlık Rusya hem de SSCB döneminde yazmış olduğu eserlerindeki "sapkın" düşünce ve uygulamalarıyla dikkat çeker. Bu başkaldırı, yazarın anılan devletlerin yönetimleriyle ve Sovyet Yazarlar Birliği'yle ilişkilerinin bozulmasına neden olmustur: Sovyet yönetimiyle arasındaki gerginlik Zamyatin'in yazmasının yasaklanmasıyla sonuçlanır. Zamyatin için bu çok ağır bir cezadır. Sonunda yazar dönemin devlet başkanı Stalin'e, "*Bu mektubun yazarı, ağır ceza almış bir mahkûm, size cezasının başka bir şekle çevrilmesi ricasıyla hitap ediyor.*" diye yazma cesaretini göstermiş ve kendisini yurtdışına sürmeleri için izin istemiştir: Bu konuda yazara Maksim Gorki (1868-1936) yardım eder ve Zamyatin 1931 yılının Kasım ayında ülkesinden ayrılarak Paris'e yerleşir, eserleri ise ülkesinde 1988'e kadar yasaklı kalır. Zamyatin "Otobiyografi"sinde çocukluğunu şöyle anlatır: "*...piyanoda çalınan müzik eşliğinde büyüdüm: Annem iyi bir müzisyendi. Yaklaşık dört yaşımda okumaya başladım. Çocukluğum hemen hemen arkadaşsız geçti: Arkadaşlarım kitaplardı. Dostoyevski'nin* Netoçka Nezvanova *ve Turgenyev'in* İlk Aşk*'ını okurken duyduğum ürpertiyi hâlâ hatırlarım. Bunlar eski, belki de korkunç şeylerdi. Gogol başkaydı.*" Yevgeni Zamyatin'in eserlerinden bazıları: Romanı: *Biz* (1920). Uzun öyküleri: Uyezdnoe (1912), Altır (1914), Nakuliçkah (1913), Adalılar (1917), Sever (1918), Biç boji (1935). **Kısa öyküleri:** Afrika (1916), Resimler (1916), Dragon (1918), İnsan Avcısı (1918), Mağara (1920), Araplar (1922), Rus (1923), İks (1926), Taşkın (1929). Masalları: Tanrı (1915), Melek Dormidon (1916), Pyotr Petroviç (1916). Piyesleri: Ogni sv. Dominika (1920), Bloxa (1924)

BİRSEN KARACA, 1996 yılında YÖK kararıyla doktora yapmak üzere Moskova Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'ne gönderildi. 1999 yılında Rus dili ve edebiyatı ve Ermeni dili ve edebiyatı alanlarında doktorasını tamamlayarak görevine döndü. 2002 yılında doçent, 2008 yılında profesör unvanı-

nı aldı. Halen Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde çalışmaktadır. Edebiyat, çeviribilim ve Ermeni Sorunu üzerine çok sayıda makalenin yazarı ve çevirmenidir. Çalışmalarından bazıları: Kitapları: *Sözde Ermeni Soykırımı Projesi*/Toplumsal Bellek ve Sinema, Say, İstanbul, 2006; *Ermenice Öğreniyorum*, Kurmay, Ankara, 2007 (ikinci baskı); *Doğu Ermenice Türkçe Sözlük*, Kurmay, Ankara, 2007 (ikinci baskı). Yazar olarak hazırladığı kitaplar: *Rus Edebiyatı Öykü Antolojisi*, Dünya, İstanbul, 2004; *Çehov Öyküleri Seçkisi*, Dünya, İstanbul, 2004; *Ermeni Edebiyatı Seçkisi*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 2001; Çeviri Kitapları: Turgenyev, *İlk Aşk*, Kavis, 2010; Dostoyevski, *Beyaz Geceler*, Kavis, İstanbul, 2009; Maksim Gorki, *Pepe*, İmge, Ankara, 2007; Anton Çehov, *Ateşler/Çukurda*, Dünya, İstanbul, 2004; E. Uspenski, *Fedor Amca*, Beyaz Balina, İstanbul, 2006; Prof. Dr. V.İ. Kuleşov, *Puşkin*, Multilingual, İstanbul, 2000.

İçindekiler

Önsöz 9
Zamyatin'in Eserlerinde İngiltere İmgesi
(Tatyana Davıdova) 13
"Yevgeni Zamyatin'in 'Dragon' Adlı Öyküsü
Üzerine Sanat Dersi" (Tatyana Alekseyevna) 21

UZUN ÖYKÜ
Adalılar 39

KISA ÖYKÜLER
İnsan Avcısı 111
Dragon 138
On Dakikalık Dram 141

KÜÇÜK ÖYKÜLER/MİNYATÜRLER
ZERRECİKLER (1916-1918)
Divanda 151
Hayvanlar 152
Tramvay 153
Kar 154

MASALLAR
Tanrı 157
Melek Dormidon 160
Resimler 164
Pyotr Petroviç 166

Önsöz

Elinizdeki seçkide Zamyatin'in bir uzun (Adalılar), üç kısa (İnsan Avcısı, Dragon, On Dakikalık Dram), "Zerrecikler" başlığı altında toplanmış dört küçük öyküsü (Divanda, Hayvanlar, Tramvay, Kar) ve masalları (Tanrı, Melek Dormidon, Resimler, Pyotr Petroviç) yer almaktadır. Ayrıca, Zamyatin'in eserlerindeki sembollerin deşifre edilmesine destek vermek amacıyla "Zamyatin'in Eserlerinde İngiltere İmgesi" (T. Davıdova) ve "Yevgeni Zamyatin'in 'Dragon' Adlı Öyküsü Üzerine Sanat Dersi" (T. Alekseyevna) başlıklı iki değerli çalışmayı da seçkiye almayı uygun bulduk.

Bu seçkiyi hazırlarken hedefimiz, ünlü Rus yazarın Türkçeye henüz çevrilmemiş eserlerini Türk okura yalnızca tanıtmak değil, Zamyatin'in elindeki materyalleri sanatsal olarak nasıl işlediğini incelemeye olanak verecek öykü ve masallarını (olanaklar ölçüsünde) topluca sunmak, buna paralel olarak da öykünün alt türleri arasındaki farklılıkları okura hissettirmek ve çağdaş Rus edebiyatındaki kurmaca masal türüne örnekler vermek oldu. Kısaca, Zamyatin'in eserlerinde işlediği materyallerin nicelik ve niteliğine dikkat çekmeye öncelik verdik. Bu eserlerin bir başka özelliği ise "sapkın" bir yazar olarak bilinen Zamyatin'in dünya görüşünün farklı açılardan tanınmasına olanak vermesidir.

"Adalılar" ve "İnsan Avcısı"nda, yazarın gemi

inşaatı mühendisi olarak görevli gittiği ve iki yıl (1916-1917) yaşadığı Newcastle (İngiltere) ve Newcastle'daki teknolojiyle donatılmış, her dakikası ayarlanmış ve bir saat kadar düzgün işleyen sosyal yaşam eleştirel bir tutumla resmedilir. "İnsan Avcısı", "Adalılar"dan doğmuş bir öyküdür. Dolayısıyla, içerikleri açısından bu öyküleri birbirine bağlayan organik bağlar mevcuttur. Bu bağlamda, gereksinim duyulması halinde T. Davıdova'nın "Zamyatin'in Eserlerinde İngiltere İmgesi" başlıklı makalesindeki bilgi ve analizlerden yararlanılabileceğini düşünüyoruz. Ayrıca, bu iki öyküde Zamyatin'in, 1924 yılında yayımlanınca önce Sovyet yönetiminin gazabını üzerine çekecek, sonra da dünya klasikleri arasına girmesini sağlayacak olan anti-ütopya konulu romanı "Biz"in doğmak üzere olduğunu hissettiren ilk işaretleri bulmak da okurlar için ilginç olacaktır kanısındayız. "Adalılar" ve "İnsan Avcısı"nı, Mayer ve Nietzsche'nin bilimsel görüşlerinin sanatsal sentezi olarak değerlendiren T. Davıdova'nın makalesi ise bu okuma yolculuğuna farklı bir boyut kazandıracaktır. Ama biz, Rus araştırmacıya ilave olarak, Türk okurların bu öykülerde İngiliz filozof John Stuart Mill'in de olduğunu fark edeceklerini düşünüyoruz. Zira "Adalılar"da Avukat O'Kelly ve "İnsan Avcısı"nda Orgcu Bailey, anti-ütopya sözcüğünü ilk kez dikkatlerimize sunan Mill'e hem etnik kökenleriyle hem de dünya görüşleriyle hiç uzak değiller.

"Dragon" yazarın en zor ve sanatsal açıdan göz ardı edilmemesi gereken eserlerinden birisidir. Bu öyküde gerçekle kurmaca ustaca harmanlanmıştır. Öykünün yazılış tarihi 1918. Dolayısıyla, artık yazarın ilgi odağında Newcastle yerine kendi ülkesinde bir liman kenti, Peterburg vardır. Bu öyküde yazar ülkesinin geleceğiyle ilgili kaygılarını okuruna yo-

ğun olarak hissettirir. Eserde bir efsane kahramanı olan dragon, gerçek yaşamda insanların arasındadır. Bir de teknoloji ürünü tramvay vardır, insanların kaderini taşır: bu dünyadan meçhule. Dolayısıyla, eser deşifre edilmesi gereken sembollerle doludur ve yalnızca Türk değil, günümüz Rus okurları da bu öyküyü eserin yazıldığı dönemle ilgili bilgi eksikliğini gidermeden algılamakta zorlanıyor. O nedenledir ki, edebiyat öğretmeni T. Alekseyevna'nın "Yevgeni Zamyatin'in 'Dragon' Adlı Öyküsü Üzerine Sanat Dersi" söz konusu öyküde yaratılan imgelerin algılanması için önemli bir rehberdir. Bu değerli Rus öğretmenin çalışmasının bir başka özelliği ise fasılalarla okuma yöntemini tanıtmasıdır. T. Alekseyevna önerdiği yöntemin başarısını yalnızca öğrencileri değil, okurları üzerinde de test ediyor. Fasılalarla okuma yöntemi genç okurlara (özellikle de kendisine çok sıkıcıymış gibi gelen) edebiyat metinlerini büyük bir ilgiyle okuması için destek bilgiler verecek ve beceriler kazandıracaktır.

"On Dakikalık Dram" bir yazarın kurmaca dünyasındaki on dakikalık tramvay yolculuğunu konu alıyor. Öyküde geçen olaylar açıklamaya gereksinim duymayacak netliktedir.

Kurmaca masallar bölümüne gelince. Bilindiği gibi masallar halk edebiyatının içerisinde incelenir ve yazarları belli değildir. Ancak, Rus edebiyatında uzunca bir zamandır süregelen bir gelenek vardır: halk masallarını çağdaş edebiyatın kurallarına uygun olarak işleyerek okura yeniden sunmak gibi. Bu alanda Gogol'ün adını anmadan geçemeyiz. Onun Ukrayna halk masallarını tüm dünya okurlarına severek okuttuğu bilgisi, edebiyatseverlerin dağarcığındadır. Rus edebiyat bilimcileri bu tür masalları kültürize masal olarak adlandırırlar. Kurmaca ma-

sallar ise, konusu tamamen yazarın hayal ürünü olan eserlerdir. Zamyatin'in masallarını da, bugün elimizde mevcut olan verilerle sonuncu kategoride değerlendiriyoruz. "Resimler"in diğer üç masalla kıyaslanınca oldukça naif bir konusu vardır. "Tanrı", "Melek Dormidon" ve "Pyotr Petroviç"i ise masal tadında okurken insanlığın yüzlerce yıldır devam ettirdiği ve kanıksadığı için değişemezmiş gibi görünen pek çok değer yargısını Zamyatin'in (almış olduğu mühendislik eğitiminin kendisine kazandırdığı gözlem, algı, analiz ve sentez becerisini ve) sanat araçlarını kullanarak nasıl yıktığına, daha doğrusu farklı bakış açılarının da olabileceği konusunda okurunu nasıl ikna ettiğine tanıklık ediyoruz.

15.05.2010
Ankara

Zamyatin'in Eserlerinde İngiltere İmgesi[1]

Yevgeni Zamyatin'in eserlerinde ("Adalılar" ve "İnsan Avcısı") iki bilimsel görüşün -Mayer ve Nietzsche' nin- sentezi olan İngiliz teması üzerine. Yazarın sanatının "Gümüş Çağın"[2] felsefi ve estetik arayışlarına, özellikle de Rus sembolizmine yakınlığı.

Kendisini tanıyan Amerikalı şair B. Deitch'in ifadesine göre, Zamyatin uzun boyu, düzgün yapısı, sakalsız yüzü, kısa bıyığı ve mavi gözleriyle "Rustan daha çok Anglosakson ırkın temsilcilerine benzemektedir."[3]

Öyle ki İngiltere'den döndükten sonra yazara İngiliz lakabı verilmiştir. Gemi inşaatı mühendisi olan Zamyatin, İngiltere'ye 1916 yılının Mart ayında görevli olarak gitmiştir ve orada yaklaşık iki yıl kalmıştır. Büyük Britanya'daki, özellikle de Newcastle'da Tyne nehri üzerindeki yaşamla ilgili izlenimleri yazarın

[1] Not: Tatyana Davıdova, "Zamyatin'in Eserlerinde İngiltere İmgesi" başlıklı bu makalesinde ayrıca (konuyu dağıtmamak amacıyla buraya alınmayan paragraflarda) yazarın İngiltere imgesini işlediği "Pire" adlı piyesini de değerlendirmiştir. Bkz. http://revolution.allbest.ru/literature/00134103_0.html

[2] Gümüş Çağ, Rus filologların, 20. yüzyılın yirmili yıllarına kadar olan sürecini tanımlamak için kullandıkları bir terimdir. Bu dönemde Rus edebiyatının, felsefesinin, tiyatrosunun, müziğinin, plastik sanatlarının, ama özellikle de Rus şiirinin çok başarılı örnekleri sunulmuştur.

[3] Davıdova T.T., Yevgeni Zamyatin, M., 1991. s. 25

eserlerinde İngiltere temasına yansımıştır. Bu eserler, *sanatla ilgili kaygılar çok daha geniş bir yer tutuyor olsa da,* İngiliz karakterinin ve mantalitesinin özelliklerini yeniden üretme denemesi olması açısından ilginçtir: Bunlar 19. yüzyılda Alman bilim adamı R.Y. Mayer tarafından formüle edilen enerjinin korunumu, dönüşümü, "yozlaşması" (düzenli dağılımı) ve entropi[1] yasalarının, ayrıca Nietzsche'nin hayatın iki başlangıcı (Apollonian ve Dionysian) teorisinin sanatsal eleştirisidir. Zamyatin sonuncu teoriyi hem doğrudan doğruya F. Nietzsche'nin çalışmalarından hem de kendisine yakın olan sembolistlerin çalışmalarından yola çıkarak yorumlamıştır. Zamyatin'de birden fazla anlamı olan İngiltere imgesi işte bu iki bilimsel konseptin prizmasından geçerek ortaya çıkar.

Ekim Devrimi'ne kadar Bolşevik olan Zamyatin, bir İngiliz "kasabasında", Rus taşrasındayken kabul edemediği şeylerin aynısını görüyor: bunlar, geleneklerin egemenliği, ikiyüzlülük ve yalancı sofuluk, tekdüzelik ve kurallı yaşamdır. Yalancı sofuluk motifi, "Adalılar" (1918) öyküsünün ana motifidir: Bu eser bir İngilizin öyküsünden doğmuştur – Bu öykü "Londra'da yaşayan ve parklardaki âşıkları avlamak gibi çok garip meslekleri olan insanlarla" ilgilidir. Zamyatin "Zakulisı" (Perde Arkasındakiler[2]) başlıklı makalesinde "Adalılar"ın çözüm bölümü için yazdığı ilk versiyonun, daha sonra bağımsız bir öykü olarak "İnsan Avcısı"nda (1921) yaşamaya başladığını söylemiştir.

---

[1] Fizikte *entropi*, bir sistemin mekanik işe çevrilemeyecek termal enerjisini temsil eden termodinamik birim. İstatistikten teolojiye birçok alanda yararlanılır. Sistemlerdeki düzensizlik arttıkça, entropi de artar. Bu durum da faydalı (iş yapabilir) enerji miktarını azaltır. Faydasız enerjiyi (entropi) artırır. Eğer bir sistem tamamen düzenli ise entropisi sıfır olabilir. Bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/Entropi (15.03.2010)

[2] Zamyatin, Yev. İ., Zakulisı //Nasıl Yazarız, L., 1930, s. 34.

1916 yılının baharında İngiltere'den karısına yazdığı mektuplardan anlaşıldığına göre, İngiltere'nin Newcastle şehrindeki yaşam Zamyatin'e tekdüze ve kasvetli geliyordu. *"(...) bizzat Newcastle çok itici. Tüm sokaklar, tüm evler tek tip (...)" "Şehir büyük, ama katlanılamaz derecede sıkıcı. (...) Aptal aptal tiyatrolar, hareketli sinema türünde bir şeyler, erdemli İngiliz halkı... hüzün."*[1] Yazarın bu izlenimleri sanatsal olarak Jesmond imgesinde kırılmıştır.

"Adalılar" öyküsünde olayların geçtiği Jesmond'daki soylu burjuva muhit için, Apollonianca bir ölçü duygusu (Nietzsche'nin kastettiği anlamda), kendini sınırlandırma, sükûnet, yaşamın dış görünüşünün dondurulması yönündeki gelenek[2] ya da Zamyatin'e göre entropi karakteristiktir. Bu, ayrıca Jesmond'daki muhitin temsilcilerinin, ironinin nüfuz ettiği kolektif portresinde ve aynı şekilde üyeleri çileci bir yaşam biçimine doğru ilerleyen, eski moral davranışlarla mücadele eden, sık sık kiliseye giden, topluluklarını genişletmeye çalışan ve ağır ağır totaliter bir tarikata dönüşmekte olan dini bir topluluğu kendi egemenliğine almasını sağlayan *Zorunlu Kurtuluş Ahiti* kitabının yazarı Vikar[3] Dyuli'nin karakterinde belirgindir. İrlandalı Avukat O'Kelly İngilizleri, *"(...) midyeler gibi mümindirler ve su geçirmez çizmeler gibi ciddidirler,"* diye ironize ediyor, onunla birlikte yazar da. Niçin? İngiliz edebiyat bilimci D.Y. Richards bunun dinsel alanda açığa çıkmış son derece açık bir entropi olduğunu düşünüyor, çünkü yazar "din tarafından dayatılan her şeyin" düşmanı, İngilizin ya da Batılının sofuluğunu özel örnek olarak

[1] Zamyatin, Yev. İ., Rukopisnıe nasledie//Rukopisnıe pamyatniki, SPg., 1997, Vıp. 3. c. 1, s. 197, 197.

[2] Bkz. Nietzsche, F., Soçineniya:V 2 t., M., 1996. T.1.s. 61, 92-93. (Rusça çevirisi)

[3] Vikar, 1. mahalle papazı, 2. naip, vekil.

almış ve bu özelliği "Adalılar" ve "İnsan Avcısı"nda yergisel bir tutumla anlatmıştır.[1]

Anılan gruptaki şahıslar arasında, adeta Tanrı rolüne talip olan, yakınındakileri kurtarma ve cezalandırma, her konuda sınırlandırma ve onların yaşamlarını düzenleme hakkını kendisinde gören Dyuli dikkat çekiyor.

Böyle bir düzenleme yapmanın amacı, uysal ve kişilikleri yok edilmiş insanlardan, insan görüntülü robotlar yapmaktır. Bir hiciv yazarı olan Zamyatin, eşlerin kuru akılcılığının ifadesi olarak Dyuli'yi, bu vikarın ideolojik taraftarlarının ifadesi olarak da, mekanizmayla söz konusu kişilerin yaşamlarının kıyaslanması üzerine kurulmuş grotesk "insan-makine" metaforunu bulmuştur. "İnsan-makine" metaforu, ateş ve kılıç yardımıyla yeryüzü cenneti kurmaya niyetli ideolog kahramanın gaddarlığını ortaya çıkartıyor: *"(...) biz, biz –her birimiz– yakınımızdakileri kurtuluş yolunda takip etmeliyiz, örümcekler gibi takip etmeliyiz, köleleri takip eder gibi takip etmeliyiz. Şeytanın özgür evlatları olmalarındansa bırakın Tanrı'nın köleleri olsunlar..."*[2] "Adalılar"da alicenap amaçla, bu amaca ulaşmak için kullanılan araçlar arasındaki çelişki gösterilmektedir. Bir "mümin" olan bir taraftarıyla birlikte Jesmond'daki topluluktan "kopmaya" çalışan Sir Kemble'ı kurtarmak arzusuyla onun nişanlısını ve başka bir genç beyefendiyi izler, ama sonuçta kahraman kurtuluşa değil, ölüme gider.

"Apollonianca" bir belirginlik ve dış görüntüdeki heykellikten sirayet eden içsel donukluk bu tipin kişilerine özgüdür. "İnsan Avcısı" adlı öykünün kahramanı Kusurlarla Mücadele Topluluğu'nun "Apostolu" Craggs sürekli olarak demir döküm anıt(çık)

[1] Bkz. Richards, D.J., Zamyatin: Sovyet Heretic. Londra, 1962.

[2] Zamyatin, Yev. İ., Sobrannie soçineni: V 4 t., M., 1929, T.3., s. 65.

la, karısı ise aşk duygusunu öğreninceye kadar mermerle kıyaslanıyor. Yapılan kıyaslamalar bu psikolojik tiplerin fakirliğini gözler önüne seriyor ve primitif imgelerin yaratılmasına yardım ediyor. Bu Apollonianca ya da entropik gelenek O'Kelly'nin, yazarın pozisyonunu aktaran sözlerinde maksimum ifadesini buluyor: "*Birkaç yıl sonra meraklı bir seyyah, İngiltere'de taşlaşmış, hareketsiz insanları, kireçlenmiş bir biçimde ağaçları, köpekleri, bulutları... bulacak.*"[1] O'Kelly'nin bu sözleri, "Adalılar"da yazar tarafından görülen negatif her şeyin felsefi ve sembolik genellemesidir.

Yazar İngiliz ve İskoçyalı kahramanlarının imgelerindeki rasyonel ve bilinçli kaynağa daha fazla vurgu yaptığı oranda, kinik ve akıllı bir şüpheci olan O'Kelly'nin, Artist Nancy'nin, aynı şekilde büyüleyici dans ustası Didi'nin sanat insanlarının, üstün yetenekli Orgcu Bailey'nin imgesindeki Dionysianca – *irrasyonel,* spontane ve bilinçsiz kaynağı da vurgulayarak *İrlandalılarının davranışlarını yönetiyor.* Zamyatin'e göre, İrlandalının enerji dolu kanı "İngilizlerin damarlarındaki ağır ağır ve sağduyuyla akan sıvıdan çok, şaraba benziyor."[2]

Yazar ikinci tip kahramanlara sempati duyuyor, zira nontrivial (sıradan, basit ve kolay olmayan) düşünce hazzı, duyguların özgürce oluşumu, toplum kurallarından ve moral normlardan nefret etme, öngörülemeyen davranışlar onlara özgüdür. Bu kahramanlar, iflah olmaz bir şekilde entropik ve monoton Jesmond'da değil de içindeki ihtirası uyandıran fırtınalı bir denizin ve kanını kaynatan güneşin olduğu, şehir dışındaki Sandy Bay'da gerçeğe uygun olarak açığa çıkıyor. Zamyatin, burada Nietzsche'nin

[1] A.g.e., s. 69.

[2] Bkz. Makale "Richard Brinsley Sheridan"// Zamyatin Yev. İ. İzbrannoye proizvedeniya: V 2 t. M.; 1990, T 2., s. 333.

Dionysian anlayışını (Amerikalı yazar A. Shane'in ifadesine göre) R. Mayer'in güneş enerjisiyle ilgili görüşüyle birleştirerek, kendince sanatsal olarak yorumluyor. Bu iki anlayış Zamyatin'de küçük burjuva sınıfının gevşek dengesini yıkan ateşli ihtirasların sembolü oluyor.[1] Sanatsal birikimi olan kahramanların algısında dumanın içinde kaybolan Jesmond ve Londra şiirleştiriliyor. Böylece K. Mone'nin tablolarının ruhunda büyülü görüntüler doğuyor.

O'Kelly'nin imgesi özellikle anlamlı. Zamyatin'in bakış açısına göre, onda ulusal tarihin farklı dönemlerinde farklı sınıfların temsilcilerinde ortaya çıkan Büyük Britanya halkının en iyi nitelikleri birleşmiştir. Burada Luther'in sapkınlığına inandığı için yakılan Çizmeci John'un hürriyetperverliği de, Mary Stuart'a âşık olan aristokrat Riccio'nun cesareti de, Oliver Cromwell'in isyankârlığı da vardır. İngiliz tarihindeki bu farklı olaylar sapkınlığın ve isyanın ortak anlamıyla birleşmiştir. Sapkınlar ve isyankârlar (yalnızca kişisel yaşam prensiplerini dile getirmiş olsalar bile) her zaman Zamyatin'in saygısını almışlardır.

O'Kelly bir nedenle daha yazara çok yakın, çünkü o toplum yaşamındaki Apollonianca ya da entropik olayları eleştirel olarak algılama yetisine sahip. O'Kelly'nin, *"Mutluluk yağlanmaya en uygun koşullardan birisidir* (...)"[2] şeklindeki sözleri Dyuli'nin agresif ütopya teorisine karşı yönelmiştir. O'Kelly tıpkı, sloganı "ebedi isyan huzurun yıkımı ve öfkesidir" olan Mephistopheles gibidir. Kızıl saçlı avukat kusurun ve çirkinliğin, modernistlere özgü armonisine hâkim, moral karşıtı O. Wilde'a açıkça öykünüyor ve öyküsünde onu anması tesadüf değildir. O'Kelly, tıp-

[1] Bkz. Shane, A., The Life and Works of Evgenij Zamyatin, Berkley; Los Angeles, 1968.

[2] Zamyatin, Yev. İ., Sobranie soçineniy: V 4 t., M., 1929, T 3, s. 78.

kı Wilde gibi hareket özgürlüğünün propagandasını (hatta bu özgürlük *mutsuzluk* ve *ölümle* bağlantılıysa) yapıyor.

A. Shane'in isabetli değerlendirmesiyle, "Adalılar" yazarın tartışmasız olarak sanatsal başarısıdır. Bunun ispatı eski tip sevginin, devrimin ve küçük burjuvanın orijinal yorumudur.[1]

"Adalılar" ve "İnsan Avcısı"ndan sonra ülkesine dönen Zamyatin'i batı karşıtı olarak kabul etmeye başladılar. Ancak Richards, haklı olarak, "Zamyatin batıya değil, entropiye, insan kişiliğinin spontone ve bağımsız oluşmasını engelleme çabalarına itiraz ediyor,"[2] diye işaret ediyor.

İngilizceyi çok iyi bilmesi ve İngiliz ve Amerikan kültürünü anlaması devrim sonrasının zor yıllarında Zamyatin'in işine yaradı. 1918 yılından 1924 yılına kadar "Vsemirnaya Literatura" (Dünya Edebiyatı) adlı yayınevinde yayın yönetmeni ve yayın komisyonu üyesiydi. G. Wells'in, J. London'ın, O. Henry'nin eserlerinin basımlarına ilginç ve derin içerikli önsözler yazmıştır. Zamyatin 1931 yılında bir makalesini R.B. Sheridan'ın sanatına adamıştır. Yazar bu isimlere tesadüfen yönelmiyor. Kendi psikolojik yapısına akraba olan, edebiyat kanonlarını kıran isyankâr ve sapkın kişilik tipi onu cezbediyor. G. Wells'in fantastikle zihinsel yetilerin özgün bir birleşimi olan nesri Rus yazara özellikle yakındır: anti ütopya konusu bu nesrin temelleri üzerinde doğmuştur.

* * *

Richards'ın düşüncesini biraz değiştirip, Zamyatin'in sanatındaki İngiliz imgesinin, farklı dünya

[1] Bkz. Shane, A., a.g.e.
[2] Richards, D.J., a.g.e.

görüşlerinin yazara özgü olan sentezini yansıttığını söyleyelim. Zamyatin, tıpkı Batı taraftarları gibi Batı'daki bilim, teknoloji ve sanatın gelişimine hayran, Slavyanofiller gibi de Batı'nın sosyal ve ekonomik yapısını reddediyor ve Batı Avrupa'daki küçük burjuvanın sembolü olan orta sınıfa karşı özel bir düşmanlık besliyor.[1] *Zamyatin Rusya'nın parlak geleceği için gerekli koşulları Rusya'nın kendi öz değerlerini, Batı'nın, öncelikle de İngiltere'nin değerleriyle birleştirmesinde görüyor. Onun yazar olarak pozisyonunun özgünlüğü de buradadır.*

Eserlerinde İngiltere temasına yansıyan iki bilimsel konseptin (Mayer ve Nietzsche'nin görüşlerinin) sentezi ise yazarın sanatının " Gümüş Çağın" felsefi ve estetik arayışlarına, özellikle de Rus sembolizmine yakınlığını gösteriyor.

Tatyana Davıdova

[1] Richards, D.J., a.g.e.

Yevgeni Zamyatin'in "Dragon" Adlı Öyküsü Üzerine Sanat Dersi

Fasılalarla Okuma

Önemli birkaç söz

Çağdaş teknolojinin okul pratiğine sokulması gerektiğinden bahsedildiğinde, söz konusu olan yalnızca bilgisayar kullanımı değildir. Çağdaş teknolojiyle kastedilen, her şeyden önce bilgi "edinmenin" tüm yeni yolları ve söz konusu bilgiyle gerçekleştirilen çalışmalar, "öğretmen-öğrenci" arasında karşılıklı olarak kurulan yeni ilişkiler, eğitim/öğretimin aktif karakteridir.

Günümüzde eleştirel düşünceyi geliştirme teknikleri (EDGT) okurun yoğun ilgi alanındadır. EDGT arasında "fasılalarla okumak" gibi bir yöntem de vardır. Edebiyat dersinin temel amacı, günümüz okurlarının eğitilmesi, okur zevkinin geliştirilmesi, metni görme ve algılama becerisinin kazandırılmasıdır; işte bu noktada bu yöntemin önemi küçümsenemeyecek kadar büyüktür.

Önemli olan, EDGT'nin öğrenciyi kocaman hacimli ciltleri yararı olmayan mekanik okuma yü-

künden kurtarmaya yönelik olmasıdır. "Durgun Don"un (Şolohov) yüzlerce sayfasında ne anlatılır! Elimizi vicdanımıza koyalım, çocuklardan, hatta öğretmenlerden hangisi, bu eseri dikkatli bir şekilde ve bütünüyle okumuştur? EDGT reel okumaya yönelik ve okurun çok şeyi fark ederek buluşlar yapmasına, algılamasına olanak veren, yazarın sanatını görme becerisini kazandıran bir yöntem olabilir.

Kabul etmek hoş değil, ama yeni teknik olanaklar günümüzde derslerde sıkça kullanılıyor... Bizzat teknoloji sayesinde. Açık derslerde, edebiyat programlarındaki, yani edebiyatın gidişatıyla hiçbir ilgisi olmayan programlardaki açıkça "kırılan" derslerde sıkça kullanılıyor. Mevcut programın aşırı yükünün yanı sıra "Sanat adı altında" iki-üç saat ders veriliyor: bu da okuldaki "misafirlere" gösterilmesi gereken "gösteriş derslerinin" koşullarında mümkün olabiliyor yalnızca.

Zamyatin'in "Dragon" başlıklı öyküsünde sanat olarak dikkatinize sunulan bu ders, onuncu ve on birinci sınıf öğrencilerinin ders programlarına konulabilecek şekilde ve iki ders saati olarak planlanmıştır. Bu ders, eleştiri yazma yöntemleri öğretilirken –eleştiri hazırlamada yararlanılacak pratik bir çalışma olarak– verilebilir (hatta çok da uygun olur). On birinci sınıflarda, V.V. Agnesov'un redaktörlüğünü yaptığı kitapta analiz için tavsiye edilen ve bilgi donanımı güçlü öğrenciler için bile zor olan "Mağara" (Zamyatin) adlı öykünün yerine verilebilir.

"Dragon" başlıklı öykü son derece değerli bir eserdir, çünkü "çağın havasını" günümüz öğrencilerine kadar ulaştırıyor, önemli ahlaki problemleri

gündeme getiriyor ve küçücük hacmiyle (dolayısıyla, minimal zaman kaybıyla) yazarın sanatının incelenmesi için harika bir materyal olma özelliği de taşıyor.

Öykünün metni A4 formatında bir sayfaya yerleşecek uzunluktadır. Biz metni beşe böleceğiz: metni parçalara ayıralım ve öğrencilerden metni "bölüm bölüm", vereceğimiz bir tabloya kendi reflekslerini de not ederek ve öykünün daha sonraki bölümlerdeki içeriğiyle ilgili tahminlerde bulunarak okumalarını isteyelim.

"Dragon" konulu ders, edebiyat olimpiyatının şampiyonları olan Sankt Peterburg öğrencileri için "Zerkalnıy" kampında, ayrıca Uluslararası Sankt Peterburg Lisesi'nin onuncu sınıf öğrencilerine verilmiştir. Onuncu sınıf öğrencileri bu dersi, yıl içindeki en ilginç derslerden birisi olarak değerlendirmişlerdir.

Dersin İşleyişi

İlk önce, yazarın adı ve dersin konusu bildirilmeden tahtaya ve defterlere "Dragon" sözcüğü yazılmalı. Deneyimlerimiz, "bağımsız" reflekslere başka şekilde ulaşmanın olanaksız olduğunu gösteriyor: çocukların, özellikle okuyan çocukların bilincinde bir "edebiyat" refleksi mevcuttur: Yevgeni Şvarts'ın "Dragon"unu da, bizzat Zamyatin'in adını da anımsayabilirler.

— Dragon... Bu sözcüğü çağrıştıran bir dizi sözcük yazın. Okuma sırasında siz de sınıf arkadaşları-

nız da yazdığınız bu sözcükleri işaretlesinler. Okuma sırasında, ayrıca şu an hemen aklınıza gelmeyen "kendi" sözcüklerinizi de ekleyebilirsiniz.

— Dragonun genellikle nasıl bir görüntüsü vardır? "Rengiyle ilgili verilmiş olan karar" nasıldır? Bu imgeye nerelerde rastlıyoruz?

Bu başlangıç öğrencilerin hoşuna gider. Çağrışımlar kolayca sıralanır, sözcükle ilgili renk algılaması, kural olarak, aynıdır (genellikle yeşil ve kırmızı). Önemli olan bir diğer nokta da bu yaratığın mitolojik ve masallara özgü bir varlık olduğunun vurgulanmasıdır.

(*Tahtaya dragonun çağrıştırdığı çok sık rastlanan bir dizi sözcük yazılır.*)

— "Bir öykü için isim olarak 'Dragon' sözcüğünün verilmesini isabetli bir seçim olarak kabul ediyor musunuz? Niçin?

— Bu adla yazılmış bir öykünün içeriğinden (zaman, mekân, konu bağlamında) beklentilerinizi kısaca yazınız."

(*Kayıtlar, okuma, ek kayıtlar*)

Çocuklar öykünün adıyla ilgili seçimi başarılı buluyorlar – kısa, kapsamlı, hemen dikkat çeken ve akılda kalan bir sözcük. Çocuklar, konuyu sezinleyerek hemen fantezi kurmaya başlıyorlar, ilerde Zamyatin'in öyküsünden yola çıkarak kendi ürettikleri versiyon ne kadar çok olursa, o kadar ilginç olur.

Dersin amacının ve sorunsalının bildirilmesi:

Tahtaya ve defterlere "Yevgeni Zamyatin: *Dragon*" yazınız.

Öğretmenin giriş konuşması:

Şöyle bir giriş uygun olabilir:

...okurken, film izlerken, herhangi bir olayın nasıl geliştiğini takip ederken bazen şöyle deriz: "Bunu beklemiyordum!" İnsan hep ileriye doğru bakmak için ve daha sonrasını önceden kestirmek üzere – kısaca, tahmin etmek üzere tasarlanmıştır. Okur öngörüsü diye bir kavram vardır.

— Daha çok hangi kitapları beğeniyorsunuz: hangi kitaplarda kahramanın başına neler gelebileceğini kolayca tahmin edebiliyorsunuz ya da hangi kitaplarda konunun hiç beklenmedik dönüşleri var? Bir eserin devamını "çözmek" sizin için ilginç mi?

Bugünkü dersimizin konusu ilginç bir eser: Yevgeni Zamyatin'in "Dragon" adlı öyküsü. Ve biz, sürekli olarak öyküde ilerleyen süreç içerisinde ne olacağını "çözeceğiz".

Ayrıca, eseri bölümlere ayırarak "fasılalarla" okuyacağız. Bu öykü yalnızca bu yöntemle okunabilir...

— Neden? "Kural dışı" okuma ne verir? Kurallı okuma, özellikle böyle okumak olabilir mi? Bu dersin sonunda konuşulacaktır.

İzlenimleriniz ve "beklentilerinizi" saptamak için bir tablo çizelim ve okudukça dolduralım.

Dersin kuru bir "fotokopi dersi" olarak algılanmaması için, tablonun ilk sütununu da okudukça

doldurmak daha iyi olacaktır. Bu sütunun başlığı şöyle olabilir. "Öykünün Başlangıcı: Olay Mekânının Betimlenmesi (Giriş/Serim)", "Baş Kahraman (Portre)", "Olayın Gelişimi (Tramvayın İçindeki Diyalog), "Düğüm ("Serçecik")", "Öykünün Sonucu (Çözüm)".

Beklenenler	Beklenmeyenler

Nihayet öykü metnine yöneliyoruz:

"Amansız bir soğuk vardı, Peterburg ateşler içinde yanıyordu ve sanrılıyordu. Açıktı ki duman perdesinin ardında görünmeyen, zincirlerin üzerinde bir süre cızırdayan, zaman zaman gıcırdayan sarı ve kırmızı kolonlar, kubbeler, gümüş rengi parmaklıklar sanrılıyordu. Dumanın içinde, ateşler içinde yanan, olağanüstü bir buz güneş sağda, solda, yukarıda, aşağıda: Alev alev yanan bir evin üzerinde bir güvercin. Sanrılı, dumanlı dünyadan dragon/insanlar çıkıverdi yeryüzüne, dumanlı dünyada işitilebilen sözcükler/dumanlar savuruyorlardı, ama savurdukları dumanlar bu dünyada beyaz, yuvarlak buhar kümeleri halindeydi; ortaya çıktılar ve dumanın içinde kaybolup gittiler. Ve tramvaylar yeryüzünden meçhule doğru gıcırdayarak çekip gitti." (s. 138)

— "Öykünün başlangıcında bu anlatılanları bekliyor muydunuz? Sizin için özellikle beklenmeyen neydi? Düşüncelerinizi uygun sütuna kaydediniz."

(Her öğrenci önce kendi düşüncelerini yazar, sonra yüksek sesle okur. Çocuklar yalnızca kendilerinin değil, arkadaşlarının da işaretlemiş olduğu özelliklerin altını çizerler ve eğer sınıf arkadaşlarının okumasında kendi dü-

şünceleriyle aynı paralellikte yeni bir şeyler fark ederlerse notlarına ilave ederler.)

Öğrenciler öykünün başlangıcında anlatılanları hiç beklemediklerini hemen itiraf ediyorlar. Olayların geçtiği mekân/Peterburg da beklenmeyenler arasında: ayrıca Peterburg imgesi yaşamın gerçeği olarak verilmiştir. Denilebilir ki, burada Peterburg bilinen, geleneksel olan, hatta yaşamsal olandır (parmaklıklar, kubbeler, kolonlar, tramvaylar). Olay zamanı beklenmeyendir: kış, acımasız bir soğuk.

Ateş imgesi ve öyküde geçen olayların yarattığı gerçekdışılık duygusu ("Peterburg ateşler içinde yanıyordu ve sanrılıyordu", "ateşler içinde yanan, olağanüstü bir buz güneş"), insan imgesi (dragon/insanlar), "savuruyorlardı" sözcüğü ise beklenenler listesindedir.

Öyküde yaratılan hava da "beklenenler" hanesine kaydediliyor. "Amansızca donmuş" şehrin koşulları –olup bitenlerin tüm gerçekliği yanında– korkunç, neredeyse gerçek dışıdır.

Öykünün sunduğu sanatsal genişliğin Zamyatin tarafından ne kadar rasyonel olarak kullanıldığına öğrencilerin dikkati çekilmelidir. Büyük bir hızla, daha ilk sözcükte ("amansız") genel ton veriliyor, anlatımın havası yaratılıyor. Öğrenciler olaya eşlik eden son derece rahatsız edici sesi –gıcırtıyı– de işaretliyorlar.

Böylece, olayın geçtiği mekân karşımızdadır. Burası "amansızca donmuş" Peterburg'dur. Öykünün başlığını da anımsayalım: "Dragon". Sizce bir sonraki paragrafın içeriği nasıl olacaktır?..

Elbette, başkahramanın ortaya çıkmasını bekliyoruz. Bu sözcüğü çağrıştıran sözcükleri anımsayın! Şimdi öykünün devamını okuyalım...

"Tramvayın kalktığı platformda bir dragon elinde meçhule götürdüğü bir tüfekle bir süre durdu. Kasketi burnuna kadar inmişti ve elbette kulakları olmasaydı kafasını yutabilirdi: kasket takoz görevi yapan kulaklarına oturmuştu. Paltosu yerleri süpürüyordu; paltosunun kolları sarkıyordu; çizmesinin dolakları yukarı doğru katlanarak çıkıyordu – boştu. Ve dumanın içinde bir delik: ağız." (s. 138)

Dragon'un ortaya çıkmasını bekliyorduk: İşte çıktı. Şimdi tablomuza dönelim ve kaydedelim: "beklenenler" neler, beklenmeyenler neler?

Bu fragmanı okurken çocukların yüzünde düş kırıklığı ve alay türünden bir şeyler görülür. Çocuklar "dragon"un bir masal kahramanı değil, tamamen gerçek bir insan olduğunu kaydediyorlar. O (*dragon*) korkunç değil de tuhaf, küçük, hatta zavallı bir şey. Eğer öyküyü daha önce okumamışlarsa, öğrenciler tüfeği daha çok aksesuar ya da zayıflığın işareti, savunma arzusunun işareti olarak görme eğilimindedirler. Yalnız, karşımızdaki kişinin bütünüyle gerçek, sıradan bir insan olduğunu kabul etmelerini engelleyen bir şeyler de var. Ama ne? Son tümce olabilir mi? Son tümce anlaşılmaz, garip bir ses olarak işitiliyor...

Çocuklar, *kendi* okur tahmininizi söylemek isteyip istemediğinizi ya da Zamyatin'in bizi öykünün devamını ilgiyle dinlemek için ne kadar meraklandırdığını, sizden duymak isterler.

(*Kısaca, herkes Zamyatin'in öyküsünün devamını öğrenmek istemektedir.*)

Bir sonraki fragman bir diyalog. Tramvayın kalktığı platformda tesadüf eseri yol arkadaşı olmuş iki

kişinin arasında geçen sıradan bir konuşma var. Sıradan mı? Dinleyelim bakalım, sohbetlerinin konusu neymiş?

"Tüm bunlar yer değiştiren, hareketli dünyada oluyordu ve burada dragon tarafından savrulan o amansız duman görünüyor ve işitiliyordu:

'... Onu götürüyorum: yüzü entelektüellerinki gibi, sadece itici görünüyor. Hâlâ konuşuyor, zilli, ha? Konuşuyor!'

'E, götürdün mü?'

'Götürdüm: aktarmasız – doğruca Göklerin Melekut'una. Süngücükle.'

Dumanın içindeki delik büyüdü: sadece içi boş bir kasket, içi boş çizmeler, içi boş bir palto vardı. Tramvay dünyadan çekip giderken gıcırdıyordu." (s. 138-139)

Öyküde yer alan bu diyalog çok önemlidir. Bu diyalog donup kalmamıza neden oluyor. Öyküde betimlenen durum netleşiyor. Bu durum hiç de masalsı değildir: karşı karşıya olduğumuz bu durum reel ve korkunç –en korkunç masallardan bile daha korkunç– bir yaşamdır. Ama söz konusu diyaloğu çoğu zaman yalnızca yetişkinler anlayabiliyor.

Hızlı okuma sırasında çocuklar konuyu (ki Zamyatin'in eserinde gerçekte bir konu yoktur) takipte, genellikle, öyküyü "atlıyorlar" ve içeriğini anlamıyorlar: Öykü çok kısa. Yalnızca "fasılalarla okuma" yöntemi öğrencinin öykünün içeriğini gerçekten anlamasına olanak verebiliyor.

Öykünün zor anlaşılır olmasının bir başka nedeni de günümüz öğrencilerinin ülkenin (*Rusya*'nın) 1918 yılındaki koşullarını tasavvur edememeleridir. Tarih

ders kitapları ülkede olup bitenlerle ilgili yalnızca kısa, daha doğrusu, resmi bilgileri veriyor. Öğrencilerin *nasıl*'ı algılayabilmeleri için geçmişteki olayların "heyecanını" duymaları gerekir. Böyle bir heyecanı da insana yalnızca sanat ürünleri –film, tablo ya da kitap– verebilir. Bu nedenledir ki, insanın kendi öz devletinin tarihini gerçek anlamda algılaması, garip gelse de, tarih derslerinde değil edebiyat derslerinde gerçekleşir.

Öyleyse bu ne anlama geliyor?

Öyküde gerçekten 1918 yılının son derece soğuk geçen kışı, Bolşeviklerin iktidarı henüz ellerine aldıkları dönemin kışı anlatılıyor. Eli tüfekli adam, büyük ihtimalle bir kızıl ordu mensubu. Bir başkasını götürüyor – açık ki bir muhalifi... hayır, kurşunlamak için değil. Görünüşe bakılırsa, merkeze götürüyor. Ama onu yolda öldürüyor. Niçin? Ne sebeple?

— Öldürülen o kişiye öyküde bir daha rastlamayacağız. Ama onu gözünüzde canlandırmaya çalışın! Sizce onun davranış motifleri nasıldı? Neden sürekli olarak kılavuzuyla konuşmaya çalışıyordu?

— Bu adam teşebbüslerinde başarılı olabiliyor mu? Neden?

— "Dragon" yaptığından pişmanlık duyuyor mu? Yaptıklarını hangi duygularla anlatıyor? Neden "süngüyle" değil de "süngücükle" diyor?

— Bir değerlendirme yapın: hangi dragon daha korkunç: masalsı (ağzından ateşler çıkan, üç başlı) olan mı yoksa bu, Zamyatin'in yarattığı –içi boş olan– mı? Anımsayın, dragon başlangıçta hiç korkunç görünmüyordu, hatta komikti...

Tablomuza dönelim ve neleri bekliyorduk ve neler bizim için beklenmedikti kaydedelim...

Bu noktada korkunç bir düşünce ön plana çıktı – tramvayın kalktığı platformdaki güncelmiş gibi görünen konuşma. O paragrafı bir kez daha okuyalım. Size de bu paragrafta bir şeyler eksikmiş gibi geliyor mu?

(*Eğer bir kopya vermek gerekirse, şu bilgiyi hatırlatmak uygun olur: Rus Dili Grameri kitabına göre* "diyalog, *iki ya da daha çok kişinin konuşmasıdır". Pekiyi, bu diyalogda kaç replik var? Diyaloğun devamını bekliyor musunuz? Nasıl bir diyalog bekliyorsunuz? Sizce öyküde neden böyle bir devam yok?*)

"Zerkalnıy" kampındaki Sankt Peterburg kıdemli öğrencilerine göre, öyküde dragonun son repliğine cevap verilmemiş. Bu kampta bu ders ilk defa veriliyordu. Çocuklar, Zamyatin'in öyküsünde dragonun kin dolu repliklerine herhangi bir tepkinin olmamasının nedenini de buldular. Birinci paragrafa bakalım: Şehrin sakinleri bizzat "dragon/insanlar"dır.

Bir sonraki paragraf "Ve birden..." diye başlıyor. Tahmin edin bakalım, olaylar daha sonra nasıl gelişmiş olabilir?

(*Bir kız öğrencinin tahmini ilginçti: "O kadar soğuk ve korkunç ki... İyi ve sıcak bir şeyler istiyor insanın canı...*)

"Ve birden paltonun boş kollarından kızıl, dragon pençeleri uzamaya başladı. İçi boş palto yere oturdu: aman vermez dumanın içinden çıkarttığı gri, soğuk, katılaşmış şey pençelerinin arasındaydı.

'Canım benim! Serçecik donmuş mu? Hadi, konuş benimle!'

Dragon kasketini geriye çekti ve dumanın içinde iki göz, sanrılı dünyadan insanların dünyasına açılmış iki yırtık.

Dragon kızıl pençelerine tüm gücüyle hohladı, bu sözler serçecik için anlaşılırdı, ama o sözler sanrılı dünyadaydı, duyulmuyordu. Tramvay gıcırdıyordu.

'Bak şu zilliye, sanki çırpınıyor gibi, ha? Hâlâ hayır mı? Ama bitecek, hey kal... Hey, söy-le!'

Tüm gücüyle hohladı. Tüfek yerlerde sürünüyordu. Ve kaderin yazdığı anda, yazdığı noktada gri serçecik boşlukta sallandı, bir kez daha sallandı ve dragonun kızıl pençelerinden meçhule doğru uçuverdi." (s. 139)

Yine beklenmedik bir dönüş. Zamyatin'in kahramanı merhametsizdir, gaddardır, ama böylesine gaddar bir yaratığın içinde bile "serçecik"e karşı acıma duygusu vardır...

Tablodaki "beklenenler" ve "beklenmeyenler" hanesini dolduralım.

Çok etkili sanatsal ayrıntıları işaretleyin (gereksiz, yerlerde sürünen tüfek).

Dragonun konuşmasındaki özellikler: Aynı sözcük (*kastedilen "zilli" sözcüğü*) hem küfür hem de acıma, şefkat ifadesi olarak kullanılıyor. Neden?

Son derece alışılmadık bir sözcük "vorobyonış" (*öykünün çevirisinde bu sözcüğün karşılığı olarak "serçecik" kullanılmıştır*) – daha alışıldık olan ise "vorobışek", "vorobişka"dır. Neden sözcük özellikle böyle kullanılıyor?

(*Çocuklar "vorobyonış" sözcüğüyle "detyonış" (yavru) sözcüğü arasındaki uyağı hemen buluyorlar. İlginç versiyonlardan birisi de şöyleydi: Öykü kahramanı neden insanı öldürdü de serçeyi kurtardı? Çocukların kararı şöyleydi: "Dragonun içinde insanca hiçbir şey yok, hayvanlar âlemi ona daha yakın"*).

— "Öykünün finalini nasıl görmek istersiniz? Sonucu tahmin etmeye çalışın!"

Sonuç bölümünün okunması:

"Dragon duman çıkan ağzını kulaklarına kadar yayarak sırıttı. Dünyaya açılan yırtıklar kasketle ağır ağır kapandı. Kasket takoz görevi yapan kulakların üzerine oturdu. Kondüktör tüfeği Göklerin Melekut'una doğru kaldırdı.

Tramvay insanların dünyasından meçhule doğru çekip giderken dişlerini gıcırdatıyordu." (139-140)

— Böylece Zamyatin'in öyküsü bitti. Sizce öykü ilginç miydi? Öyküyü okurken sizi şaşırtan ne oldu?

— Öykü kısa ama okunması zor diyebilir miyiz? Neden?

— "Fasılalarla okuma" yöntemi öyküyü daha iyi anlamanıza yardım etti mi? Eğer yardım ettiyse, hangi açılardan? Okur tahmini olarak nitelendirilen yöntem yararlı oldu mu?

— Zamyatin'in insanla ilgili görüşü optimist mi pesimist mi?

— Öyküyü bir de bütün olarak okuyalım. Öykü öyle kısa ki, bir şeyleri fark etmemiş olabiliriz.

— Öyküde (tüm öykü boyunca geçen) "geçirimli/tekrarlanan" motifler, imgeler, detaylar, sözcükler var mı? Sizce en önemli sanatsal detaylar nelerdi, işaretleyiniz.

Öğrenciler tüm öykü boyunca işlenen iki dünyanın imgesini buluyorlar: "sanrılı, dumanlı", "dragon/insanların" ikâmet ettiği acımasız dünya ve yeryüzünde, insanların yaşadığı savunmasız dünya. Bu iki dünya varlıklarını yan yana sürdürüyorlar

ve bu iki dünya sürekli olarak birbirlerine nüfuz ediyorlar. Bu nedenle tüm öyküye hareket motifleri nüfuz etmiştir. Bu hareketin yönü "insanların dünyasından" çıkıyor. Bu hareketin çok hızlı olduğu vurgulanıyor ("tramvaylar yeryüzünden meçhule gıcırdayarak çekip gitti"), ama belki de fark edilmeden, ağır ağır, ama sürekli olarak ve ne olursa olsun o tarafa "çekip" gidiyor; "zincirlerin üzerinde bir süre cızırdayan, zaman zaman gıcırdayan sarı ve kırmızı kolonlar, kubbeler, gümüş rengi parmaklıklar sanrılıyor..."

Eski Peterburg yaşam tarzıyla (kaybolup) gidiyor, onunla birlikte pek çok şey de gidiyor – Rus kültürü, Rus dili, normlar, insan ilişkilerindeki sıcaklık ve iyilik de, o dünyada ne varsa her şey, hatta ve hatta insan yaşamının değerli olduğu algılaması da...

Çocuklar öyküde Hıristiyanlık motifini de kaydediyorlar: Bu, elimizdeki böylesine küçük bir metinde önemli olan detaylardandır. "Alev alev yanan bir evin üzerinde bir güvercin" ve "dragonun" dil sürçmeleri: "Hey, kal..." şeklindeki tamamlanmamış sözler, yarım bırakılmış, ancak önemli olan şu ki, bellekte hâlâ korunuyor.

"Dragon"un (onun bile!) sohbet arkadaşına gereksinimi var, yaptığı şeyi paylaşması gerekiyor: "Hadi, konuş benimle!"

Ama çocuklar sözlerin ikinci kez boşluğa düştüğünü kaydediyorlar. Bu dünya trajediye de, mutluluğa da cevap vermiyor. Bu dünya boş. Bu dünyada dragonlar bile yalnız. Böylece boşluk motifi veriliyor – ruhlar boş, yeni ve acımasız olan bu dünya boş.

Şimdi ders materyallerini bir tablo yardımıyla genel başlıklar altında toplayalım.

Öyküde neler betimleniyor?	Öykü neyle ilgili?
Peterburg. 1918 yılının kışı. Tramvayın kalktığı platformdaki konuşma.	İnsan yaşamının hiçbir değerinin olmadığı bir dönemde zıt görüşlü insanların karşı karşıya olduğu zamanı, devrim sonrası 1918 yılında yaşanan korkunç zamanla ilgili. Anılan dönemdeki dünyanın ve insanların acımasızlığıyla ilgili. İnsan ruhunun boş olmasının tehlikeli olduğuyla ilgili. Kültürün ve agresif kültürsüzlüğün karşı karşıya olduğuyla ilgili. En gaddar insanın içinde bile iyilik parıltısının olabileceğiyle (her şey kaybedilmiş olabilir mi?) ilgili. İnsanlığın yitirildiği yerde mutlu olunamayacağıyla ilgili.

— Bir kez daha tabloya bakınız, sizi şaşırtan hiçbir şey yok mu?..

— Nasıl oluyor da bu kadar küçük bir öyküde bu kadar çok şey anlatılabiliyor? Bunu yazılı olarak anlatınız... Küçük bir kopya: Cevabın anahtarı ve başlığı elbette "yazarın ustalığı" olacaktır. Yazmaya "Yevgeni Zamyatin'in ustalığı..." diye başlayabilirsiniz. Cevap verirken ders notlarından da yararlanabilirsiniz.

Tatyana Alekseyevna[1]

[1] Tatyana Vasilyevna Alekseyevna (1950), Edebiyat metodisti, Sankt Peterburg Krasnovardey Bölgesi. Bkz. http://lit.1september.ru/articlef.php?ID=200601711 (07.03.2010)

UZUN ÖYKÜ

Adalılar[1]

1. Yabancı Cisim

Vikar Dyuli, elbette, Jesmond'un gururu ve *Zorunlu Kurtuluş Ahiti* kitabının yazarı Dyuli'nin ta kendisiydi. "Ahit"e uygun olarak hazırladığı çizelgeler Dyuli'nin kütüphanesinin duvarlarında asılıydı: Yemek saatleri çizelgesi, günah çıkartma günleri çizelgesi (haftada iki gün), temiz havadan yararlanma çizelgesi, hayır işleri çizelgesi, nihayet sair çizelgelerin arasında mütevazılıktan adlandırılmamış –cumartesi günlerinin üçer hafta aralıklarla doldurulduğu– bir çizelge daha vardı, özel olarak Mrs. Dyuli ile ilgili.

İlk zamanlarda Mrs. Dyuli rayından çıkıyordu ve uygun olmayan bir günde vikarın dizlerine oturma ya da münasebetsiz bir zamanda yardımseverlik işleriyle uğraşma girişiminde bulunuyordu. Ama her seferinde Mr. Dyuli, göz kamaştıran altın bir gülümsemeyle (dişlerinde sekiz kuron vardı) ve kendine özgü bir incelikle şöyle açıklıyordu:

[1] Adalılar'ın özgün metninde yazar sıkça İngilizce sözcükler kullanmıştır. Bunu da zaman zaman sözcüklerin sembol değerlerini Rus alfabesine aktararak veya İngiliz alfabesindeki sembol değerlerini koruyarak yapmıştır. Zamyatin'in bu tercihini Türk okura da hissettirmek için çeviri sırasında gereken özen gösterilmiştir. Zira Zamyatin'in bu tercihi sanatının özelliklerindendir ve bu sözcükler konteksin anlam bütünlüğünü sağlamak için zorunludur.

"Sevgilim, bu, elbette, önemsiz bir kaçamak. Ama benim 'Ahit'in ikinci başlığını anımsarsınız: yaşam muntazam çalışan bir makine gibi olmalıdır ve bizi sarsılmaz hedefe doğru mekanik bir mukadderatla götürmelidir. Mekanik, anlıyor musunuz? Küçük bir çarka ait olsa bile eğer iş aksarsa... Anlıyorsunuz ya..."

Mrs. Dyuli, elbette, anlıyordu. Elinde kitapla, yine uzun bir süre için, pencerenin kenarına oturuyordu. Roman başlıkları arasında yaşıyordu, canı sıkılıyordu. Bir yıl sonra aynada gözlerinin kenarındaki yeni kırışıklığı gördü şaşkınlıkla: Nasıl, gerçekten bir yıl mı olmuştu? Günlerce okuyamadı. Pencerenin kenarına oturuyor ve garip bir beklentiyle sokağa, kırmızı tramvaydan çıkan insanlara, hızla hareket eden, kabarık bulutlara bakıyordu. Mr. Dyuli ise saate bakarak günah çıkarmakla, fiziksel uğraşlarla, hayır işleriyle meşgul oluyordu ve mekanizma ne kadar düzgün ve aksamadan çalışıyor diye mutlu oluyordu.

Maalesef, çarkına yabancı bir cisim düştüğü zaman kırılmaktan nasibini almayan tek bir mekanizma yoktur. Bir keresinde Vikar Dyuli'nin mekanizmasının başına da bu geldi.

Bu, bir pazar günü, mart ayında, Mr. Dyuli sabah hizmetinden sonra Saint-Hinojo Kilisesi'nden eve dönerken oldu. Bisikletler vızıldıyordu, Mr. Dyuli bisikletlerin sırnaşık seslerinden, güneşin aşırı parlaklığından, serçelerin tahammül edilemeyen gürültülerinden yüzünü buruşturmuştu.

Mr. Dyuli, kırmızı otomobil aniden köşeyi döndüğünde sokaktan evine doğru geçmek üzereydi. Vikar durdu, alışkanlığı olduğu üzere ellerini arkasına koymuş, sayıyormuş gibi parmaklarına dokunuyordu: Birincisi, ikincisi, üçüncüsü. Ve "üçüncüsü"nde gördü: hızla geçen kırmızı otomobilin önünde bir

adam ağır ağır yürüyordu. İhtimal ki bu ağır ağır yürüme yarım saniyeden fazla değildi, ama özellikle böyleyken ağırdı: o ağır ağır yürüyordu ve vikar, ağır ağır ve değişmeden, yük traktörü gibi adım atan muazzam büyüklükteki köşeli potinleri fark etmeye fırsat buldu.

Kırmızı otomobil bir kez daha çığlık attı, köşeli potinler çok garip bir şekilde havada bir an için görünüp kayboldu ve otomobil durdu. O an tüm sokak durdu. İnsanlar yığıldı, kafalar dışarı çıktı: kan. Bobby soğukkanlı bir şekilde otomobilin plakasını kaydetti. Kalabalığın arasından kızıl saçlı bir centilmen sürücünün yerine oturdu, bağırdı ve elini öyle bir salladı ki, en az dört eli varmış gibi göründü.

"Eve götürün!" diye bağırdı dört elli, "Bu ev kimin? Götürün!.."

O an Vikar Dyuli kendine geldi, kendi kendine cevap verdi: Benim evim. Köşeli potinleri tuttu ve yaralıyı kapısının önünden taşımalarına yardım etmeye kalktı. Ama başarısız bir manevraydı.

"Hello, Mr. Dyuli!" diye bağırdı dört elli centilmen, "Muhteremleri, izin verecektir, elbette, onu size götürmelerine?"

Vikar, memnuniyet ifadesiyle dört altın dişini gösterdi:

"Ah! O'Kelly, siz misiniz? Elbette, götürün. Bu otomobiller, düpedüz korkunçlar! Biliyor musunuz, kimin?"

Ama O'Kelly içerlerde bir yerlerdeydi ve vikarın önünde, otomobil altında gezintiye meraklı olan kişinin köşeli, ölü tabanları sallanıyordu. Vikar arkadan yürüyordu ve can sıkıntısıyla parmaklarını sıkıyordu:

"Kahvaltı. 'Ahit'ten iki tefsir sayfası. Parkta yarım saat... Hastaların ziyareti..."

Tüm bunlar yok oldu. Vikar Dyuli'nin yüce mekanizması durdu. Yedek yatak odasının açık gri halısı kana bulandı, yıllardır boş duran karyolaya da yabancı bir cisim yerleşmişti.

Doktor gelmiş olmalı. Yemek zamanı (saat bir çeyreği) çoktan geçmişti ve vikar kütüphanede zaman çizelgesi üzerinde kafa patlatıyordu. Olacak şey değil, eğer her şey üç saat ileri alınırsa, akşam yemeğini akşam on birde yemek, hasta ziyaretini de gece birde yapmak gerekiyor. Tuhaf ve çaresiz bir durum.

Elbette, bay vikar çalışırken kütüphaneye giriş kesinlikle yasaktı. Eğer Mrs. Dyuli şimdi kapıyı çalıyorsa, ihtimal ki olağandışı bir şey olmuştur.

Mrs. Dyuli yanakları al al olmuş, "Anlıyor musunuz, Edward, bu saçma bir şey..." diyordu. "Doktor orada, ama Kemble soyunmak istemiyor, ona siz söyleyin. Bu düpedüz saçmalık!"

Vikar kaşlarını üçgen yapıp kaldırdı, "Kim bu Kemble? Bu yukarıdaki mi?" diye sordu.

"Bu yukarıdaki" (Kemble) şimdi gözlerini açmış yatıyordu.

Doktor kan içinde kalan açık renk saçlarını temizlemişti. Kafasında bir şeyin olmadığı anlaşılmıştı, ama boğazından kan geliyordu, içerde bir yerlerde zedelenme vardı, ama Kemble inatla ceketini çıkartmayı reddediyordu.

"Dinleyin, böyle davranamazsınız... Tanrı biliyor ki doktorun sorunun ne olduğunu bilmesi gerekiyor..." Mr. Dyuli, Kemble'ın inatla "hayır" işareti yapan, ağır, köşeli çenesine nefretle bakıyordu.

Mr. Dyuli kin dolu sekiz altın dişini gösterip, "Dinleyin, siz, sonuçta, yabancı bir evdesiniz, siz bizim hepimizi beklemek zorunda bırakıyorsunuz..." diye gülümsedi.

Çenesi titredi. Kemble daha da beyazlaştı:

"Tamam. Eğer öyleyse, kabul ediyorum. Yalnız, leydi dışarı çıksın."

Vikar ve doktor, Mr. Kemble'ın ceketini açtılar. Ceketin altından kolalı plastron, sonra da doğrudan doğruya kocaman kemikli cisim göründü. Gömlek yoktu. Bu inanılmaz bir şey, ama özellikle böyleydi: gömlek yoktu.

Vikar, "E?" dedi, soran ve öngöremeyen bir ifadeyle kaşlarını kaldırdı ve doktora baktı. Ama doktor meşguldü: Dikkatle hastasının sağ böğrüne vuruyordu.

Vikar, aşağıda, misafir odasında adeta doktorun üzerine atıldı:

"Evet, nesi var? Durumu nasıl?"

Doktor, "Mm... özür dilerim, önemli değil..." derken redingotunu düğmeleyip açıyordu. "İki kaburgası, belki, daha kötü, özür dilerim. Üç gün kadar sonra belli olur. Yalnız onu yerinden kıpırdatmamak gerekiyor."

Mr. Dyuli: "Nasıl kıp..." diye bağırmak istedi, ama hemen altınlı gülümsemesiyle gülümsedi, "Zavallı genç adam, zavallı, zavallı..."

Mr. Dyuli, tüm akşam odalarda gezindi durdu: rayından çıkmış, tekerleri havada toprak setin altına yuvarlanmış bir trenin duygularıyla doluydu. Mrs. Dyuli elinde buz ve havlularla koşturup duruyordu: Mrs. Dyuli meşguldü. Devrik tren kendi kendisiyle meşguldü.

Saat on bir buçukta Vikar Dyuli yatmak için gitti ya da belki, yalnızca uyumak için değil, Mrs. Dyuli ile ilgili düşüncelerini somutlaştırmak için de. Ama Mrs. Dyuli'nin yatağı hâlâ boştu.

Bu, on yıllık evlilik yaşamlarında ilk kez oluyordu ve vikar donakalmıştı. Gözlerini, balıklar gibi kırpmadan, yan karyolanın beyaz boşluğuna dikmiş

yatıyordu, boşlukta şekiller oluşuyordu. Saat gece yarısını vuruyordu.

Çok garip bir şey oldu: boşluktan yaratılan hayali Mrs. Dyuli (kötü Mrs. Dyuli) vikarı öyle bir etkilemeye başladı ki – Mrs. Dyuli varlığıyla böyle etkilemezdi hiç. Çizelgelerden birisi hemen o anda bozuldu: hemen görmek ve dokunarak duyumsamak gerekiyordu Mrs. Dyuli'yi...

Vikar hafifçe doğruldu ve seslendi ama cevap veren olmadı: Mrs. Dyuli meşguldü, hastanın, belki de ölecek olan o kişinin yatağı başındaydı. Yardımseverlik görevinin yerine getirilmesine karşı ne gibi bir itiraz olabilirdi ki?

Saat tik tak ediyordu. Vikar, *Zorunlu Kurtuluş Ahiti*'nde önerildiği gibi ellerini haç şeklinde göğsüne koymuş yatıyordu ve kendisini uyuyacağına inandırmaya çalışıyordu. Ama saat ikiyi vurunca "Ahit"in yazarı, "bu gömleksizlere" hiç de uygun olmayan bazı şeyleri kendi kendine duymaya başladı. Mamafih, adil olmak adına, o an "Ahit"in yazarının zihninde parmaklarını şaklattığını ve günah çıkartma çizelgesinde "Çarşamba, akşam saat 9'dan 10'a kadar" kaydı altına üzücü bir olayın gerçekleştiği ibaresini düştüğünü belirtmek gerekiyor.

2. Kelebek Gözlük

Mrs. Dyuli miyoptu ve kelebek gözlük kullanıyordu. Bu kelebek gözlüğün sapı yoktu, kristalin soğuk ışıltısına sahip, birinci sınıf camlardan yapılmıştı. Kelebek gözlük Mrs. Dyuli'yi, yalnızca görüntüleriyle bile cereyanda kalmış gibi üşütmenin mümkün olduğu bespectacled women (gözlüklü kadınlar) sınıfının mükemmel bir örneğine dönüştürüyordu.

Ama açık konuşmak gerekirse, zamanında Mr. Dyuli'yi büyüleyen de özellikle bu cereyan olmuştu: Onun nesnelerle ilgili kendine özgü bir bakış açısı vardı.

Öyle ki, kelebek gözlük Mrs. Dyuli'ye kesinlikle gerekli, belki de Mrs. Dyuli'nin temel organı gibiydi. Yeni tanıyanlar (bunlar, elbette, yabancılar oluyordu) Mrs. Dyuli hakkında konuşurlarken şöyle diyorlardı:

"A, Mrs. Dyuli... kelebek gözlüklü olan mı?"

Çünkü Mrs. Dyuli'yi kelebek gözlüksüz tasavvur etmek olanaksızdı. Lakin...

O gün, vikarın evini yabancı bir cismin istila ettiği gün, o tarihi gün, koşuşturmaca ve kargaşanın içinde Mrs. Dyuli'nin kelebek gözlüğü kayboldu. Mrs. Dyuli şimdi bambaşkaydı: Kelebek gözlüğü onun kabuğu gibiydi, kabuğu düşmüştü; kısılmış gözlerinin çevresinde yeni birtakım parıltılar vardı, dudaklar hafif açıktı, kaygısız değil, ama şaşkın da olmayan bir görüntüsü vardı.

Vikar, Mrs. Dyuli'yi kesinlikle tanıyamıyordu.

"Dinleyin, sevgilim, otursanız ve okusanız, diyorum. Böyle olanaksız."

Mrs. Dyuli, "Yapamam, kelebek gözlüğüm yok," diye atlatmaya çalışıyordu ve yine yukarıya hastanın yanına koşuyordu.

Mrs. Dyuli'nin kelebek gözlüğü, ihtimal ki, o yanındayken Kemble kendisini cereyanda kalmış gibi hissetmesin ve iyileştiği zaman istekle ve uzun uzun onunla sohbet etsin diye yoktu.

Mamafih, Kemble için sohbet, hızı dakikada en fazla on sözcük anlamına geliyordu: konuşmuyordu da sürünüyordu, geniş tekerlerinin üzerinde ağır bir yük taşıyan traktör gibi ağır ağır patırdıyordu.

Mrs. Dyuli onun otomobille olan macerasını öğrenmeye çalışıyordu hep:

"...E, tamam. Ama otomobili gördüğünüzde yoldan çekilebilirdiniz, neden çekilmediniz?"

"Ben... Evet, gördüm elbette..." derken tekerleri gıcırdadı. "Ama otomobilin duracağından kesinlikle emindim."

"Hadi, duramaz ise? Nitekim, durabildi mi?"

Duraklama. Traktör ağır ağır ve güçlükle yol alıyordu (çok düz) yoldan çıkması an meselesi.

"Durmak zorundaydı..." dedi Kemble ve saf saf alnını kırıştırdı. "Nasıl duramazdı, eğer o, Kemble duracağından eminse! Ve onun, Kemble'ın güveni karşısında kırık kaburgaların ne anlamı vardı ki?"

Mrs. Dyuli gözlerini kocaman açmış Kemble'a bakıyordu. Aşağıda bir yerlerde vikarın devrik treni iç çekiyordu. Karanlıklar akışıyordu, Kemble'ın karyolasını su basmıştı, birazdan suyun yüzeyinde yüzecekti, yorganın altından fırlayıp çıktı, yalnızca, dayanıklı, köşeli potinleri vardı (Kemble nedense potinlerini çıkartmayı kabul etmiyordu). Köşeli bir güvenle konuşuyordu, yol alıyordu Kemble, onun kafasındaki her şey değişmez ve güçlüydü: Gökyüzünde hâkim Tanrı; yeryüzünde en büyük millet İngilizler; dünyadaki en büyük suç, çay kaşığını bardaktan çıkarmadan çay içmekti. Ve o, Kemble, rahmetli Sir Harold Kemble'ın oğlu, sıradan bir işçi gibi çalışamazdı ki ya da herhangi birisine rica edemezdi ki, bu açıkça belli değil miydi?

"... Sir Charles'ın, büyük dedemin borcunu ödedik. Dedem ödedi, sonra babam ve ben. Ödemek zorundaydım, ben de son malikâneyi sattım ve hepsini ödedim."

"Aç mı kaldınız?"

Kemble, "Söyledim ya, açıkça, ben yapamam ki..." diyerek darılıp sustu.

Mrs. Dyuli (kelebek gözlüğü yoktu) aşağıya eği-

liyor ve görüyordu: Kemble'ın üst dudağı çocuklarınki gibi darılıp sarkmıştı. İnatçı bir çene ve dargın dudaklar: Bu öyle komik, öyle komikti ki... Al, okşa.

"Hey, çocuk, olmaz ama, bu çok komik..."

Ama bunun yerine Mrs. Dyuli sordu:

"Umarım, bugün daha iyisiniz, Kemble? Öyle değil mi? Kolunuzu artık rahatça hareket ettirebiliyorsunuz, değil mi? Bekleyelim bakalım, yarın doktor ne diyecek..."

Sabahleyin doktor geldi, sırtında redingot vardı, tavşan gibi ürkek ve uysal.

"En önemli şey karakterdir, karakterdir. Affedersiniz, harika bir karakteriniz var," diye mırıldandı doktor, aşağıya, alet çantasının içine bakıyordu. Avukat O'Kelly gürültü ve patırtıyla odaya dalınca korkudan çantayı yere düşürdü.

O'Kelly'nin İrlandalılara özgü kızıl saçları ve arkası arkasına defalarca sallanan elleriyle odaya renk ve gürültü geldi.

"E, Kemble, tamir oldunuz mu? Elbette, elbette. Siz İngilizlerin kafası özel bir materyalden yapılmıştır. Boksun sonucu. Siz hiç boks yaptınız mı? Biraz mı? Bak işte, bak işte..."

Renklendirme işlemini ve gürültüyü yaptıktan sonra O'Kelly en nihayetinde Kemble'ın ceketinin açık olduğunu ve işin aslını fark etti: otomobilin sürücüsü Kemble'a hemen kırk Pound ödemeye hazırdı.

Kemble hiç şaşkın değildi:

"O, emindim..."

Yalnızca kalem ve kâğıt istedi ve Mrs. Dyuli'nin verdiği soğuk mavi bir zarfın üzerine birilerinin adresini yazdı.

İki gün sonra yanıt geldi. Kemble okurken, Mrs. Dyuli yeniden kelebek gözlüğünü anımsadı: İşte

şimdi birdenbire kelebek gözlük gerekli olmuştu, odayı endişeyle onuncu kez aradı.

Mrs. Dyuli, "Umarım, sizin için iyi şeyler yazıyordur. Gördüm, yazı bir kadına ait..." derken hızlı hızlı ecza dolabını karıştırıyordu.

"O, evet, annemden. Para konusunu yazmıştım. Şimdi yaşamını istediği gibi kurabilir."

Mrs. Dyuli ecza dolabını şak diye kapattı:

"İnanmazsınız, onun adına öyle sevindim, öyle çok sevindim!" Mrs. Dyuli gerçekten de sevinçliydi, yanakları al al olmuştu yine.

Kahvaltıda Mrs. Dyuli, vikarı atlayıp geçerek bir yerlere doğru, belki de bulutlara bakarken, birden beklenmedik bir şekilde gülümsedi.

Vikar: "Bugün neşelisiniz, sevgilim..." diyerek iki altın kronunu gösterdi. "Muhtemelen, hastanız, en nihayetinde iyileşiyordur?"

"O, evet. Doktor, pazar günü onun gidebileceğini düşünüyor..."

"İşte bu harika, işte bu harika!" Vikarın sekiz altın kronunun hepsi de parladı. "Sonunda yeniden normal yaşantımıza döneceğiz."

Mrs. Dyuli, "Evet, yeri gelmişken," diye somurttu. "Benim kelebek gözlüğüm ne zaman hazır olacak? Pazar gününe kadar olanaksız mı?"

3. Pazar Centilmenleri

Jesmond'da evlerin taş eşikleri pazar günü için, her zaman olduğu gibi göz kamaştıracak beyazlığa ulaşıncaya kadar fırçalanarak temizlenmişti. Evler eski ve isliydi ama eşiklerin beyaz çizgileri pazar centilmenlerinin takma dişleri gibi parlıyordu.

Pazar centilmenleri, bilindiği üzere, Jesmond'daki

fabrikalardan birisinde üretiliyorlardı ve binlerce numune pazar sabahları (beraberlerinde Saint Hinojo Ruhani Bölge Dergisi'nin pazar sayısıyla) sokaklarda beliriyordu. Her birinin elinde tek tip baston ve başında tek tip silindir bulunan, takma dişli pazar centilmenleri saygılı bir şekilde sokaklarda gezinirler ve ikizlerine selam verirlerdi.

"Harika bir hava var, değil mi?"

"O, evet, dün çok daha kötüydü.."

Ardından bu centilmenler Vikar Dyuli'nin zalim ve yalancı sofu hakkındaki vaazını dinlerlerdi. Kiliseden dönüşlerinde, fabrika serisi gibi binlerce aynı tip evin arasında kendi evlerini, bir nevi mucize eseri bulurlardı. Aileleriyle havalar üzerine sohbet ederken acele etmeden yemek yerlerdi. Aileleriyle marş söylerlerdi ve aileleriyle birlikte misafirliğe gitmek için akşamı beklerlerdi.

Pazar günü sabahleyin, Kemble doktorunu hayretler içerisinde bırakarak ayağa kalktı ve annesine gitmek üzere yola düştü. Mrs. Dyuli tüm gün her zaman oturduğu pencerenin yanına oturdu. Okuması olanaksızdı: kelebek gözlüğünü pazar gününe yetiştirememişlerdi.

"Boş ver, önemli değil, yakında hazırlarlar, biz de yine eskisi gibi yaşamaya başlarız," diye düşünüyordu vikarın sözleriyle: pencereden bakıyordu, kabarık bulutlar hızla akıp geçiyordu, onların da ardından koşmak gerek (öyle yapmalıydı), gözlerini ayıramıyordu.

Vikar ellerini ovuşturarak, "Dinle, sevgilim, ama artık misafirler geldi..." diye koşarak girdi. Mrs. Dyuli kendisini çok iyi hissediyordu: yakında eskisi gibi yaşamaya başlayacaklardı.

Mrs. Dyuli bir yerlerde almış başını gidiyordu, pembeli ve mavili birtakım kadınlarla havalar üze-

rine sohbet ediyordu, bulutlarsa giderek daha bir hızla akıyor ve şişiyordu. Vikar sekiz altın kronunu parlatarak gösteriyordu ve *Zorunlu Kurtuluş Ahiti* düşüncesini pembeli ve mavililerin karşısında geliştiriyordu ki bu, barometrenin maksimumu gösterdiği anlamına geliyordu. Aslında, bu çok açık bir şeydi: eğer tek (suçlu ve düzensiz) irade, Yüce Devlet Mekanizması'nın iradesiyle (mekanik mukadderatla) yer değiştirirse, anlıyor musunuz – mekanik olanla... Ve birisi, cevaben futbol topu gibi yuvarlak kafasını mekanik bir şekilde sallıyordu.

Zil çaldı. Bulutlar koyulaştı, yarı karanlık girişte durdu ve bulutların arasından Kemble çıktı. Tıraş olmuştu (çenesi daha bir köşeli olmuştu) ve sırtında, eski bile olsa smokin vardı.

Ve birileri görününce Kemble anons etti:

"Annem, Leydi Kemble..."

Herkes aynı anda başını çevirdi ve sustu, tuhaf ya da tatsız bir şey olmuş gibi, böyle bir şey olmamasına karşın. Çünkü Leydi Kemble'ın gece kıyafetinden bahsetmek gerekirse, özel bir şey yoktu: elbise gibi bir elbiseydi, gri ipekten, yalnız birazcık eski bir model. Ama herkes susuyordu.

Leydi Kemble kurularak ilerliyordu, sanki görünmez bir dizgin durmadan kafasını yukarıya doğru çekiyordu. Gri sarı, kır saçları vardı ve gri dekolte elbisesinin içinde, mumyalara özgü korkunç omuzları, kemikleri, kemikleri kıpırdıyordu... İskelet, eski elbisesinin içinde rüzgârda kırılmış şemsiye gibi ilerliyordu.

Vikar saygıyla, "Çok mutluyum ki böyle bir olayı yaşadık," diye başladı, "Bu otomobil macerası vesile oldu..." Vikar leydinin yüzüne bakıyordu: sıradan bir yüzdü, ama bir şey vardı...

"Rahmetli kocam Sir Harold her zaman otomo-

billere karşı çıkardı..." O görünmez dizgin başını hep daha yukarıya çekiyordu. "Otomobillerin o hızlı hareketlerinde çok eğitimsiz bir şeyler bulurdu."

Bu çok isabetli bir tespitti: özellikle eğitimsiz. Vikar ellerini ovaladı:

"Sizinle tamamen aynı görüşteyim, sevgili Leydi Kemble: özellikle eğitimsiz!"

Evet, belliydi: Arkadaş olmak onların yazgısıydı... Vikar leydinin yüzüne bakıyordu: hayır, özel bir şey yok gibiydi. Yalnızca öyle gözüküyordu:

Leydi Kemble, "Ben, Mrs. Dyuli oğlumla böyle dost olduğu için çok, çok mutluyum. Onlara bakmak ne kadar hoş değil mi?" diyerek gülümsedi.

Vikar o an o şeyin ne olduğunu anladı: d u d a k l a r ı. Soluk pembe, incecik ve olağanüstü uzun, solucan gibi – kıvrılıyor, kuyruk gibi aşağı ve yukarı hareket ediyorlardı...

Mrs. Dyuli hararetli hararetli bir şeyler konuşuyordu ve yüzünü Kemble'a doğru yatırmıştı: Kelebek gözlüğü yoktu.

Vikar şaşkın şaşkın, "Kelebek gözlüğü hâlâ hazır değil, biliyor musunuz..." diye mırıldandı. Solucanlar sürünerek doğrudan doğruya üzerine çıkıyorlardı –geri çekildi– ne söyleyeceğini düşünüp buldu: "Evet, Mr. Kemble söylemiştir: Avukat O'Kelly'nin yanında çalışmak için teklif aldı. Elbette, Tanrı bilir, ama ilk zamanlar için..."

Leydi Kemble, "Ah, zaruret, elbette, razı olmak zorunda bırakıyor, ama öyle... O'Kelly! Ben burada bir yıldır yaşıyorum..." diyerek gülümsedi. Solucanlar sürünüyorlardı, av için kıvrımlarda pusuya yatmışlardı.

Vikar artık sakindi. Yeniden *Zorunlu Kurtuluş Ahiti*'nin yazarı olmuştu ve teveccühle altın kronlarını gösteriyordu:

"...Muhitin olumlu etkisi yegâne umuttur. Bunu kendime mal etmek istemiyorum, ama biliyor musunuz, Saint-Hinojo Ruhani Bölgesi fevkalade yüce bir yerdedir, umuyorum ağır ağır O'Kelly de..."

Mavili ve pembeli hanımlar, "O'Kelly mi? Evet, korkunç, değil mi?" diye endişelenmeye başladılar. Futbol topu gibi yuvarlak kafa da hızlı hızlı sallanmaya başladı. Futbol topu gibi olan kafa Mr. Mac-Intosh'undu. Mr. Mac-Intosh da, malum olduğu üzere, her şeyi biliyordu.

"O'Kelly mi? Nasıl olur, 'Empire'ın kulisindeki... stenograflar mı? Na-sıl o-lur! Dört stenograf..." Mr. Mac-Intosh, top gibi köşeden köşeye bir görünüp bir kayboluyordu (sırtında smokini ve mavi-sarı-yeşil İskoç etekliği vardı), çıplak dizleriyle bir görünüp bir kayboluyordu. Mr. Mac-Intosh, Saint-Hinojo Ruhani Bölgesi Fahri Zangoçlar Cemiyeti'nin sekreteriydi ve dolayısıyla, moral konusunda uzmandı...

Mac-Intosh, "Biliyor musunuz, ben olsam, O'Kelly gibi olanları..." diye coştu. Ama, maalesef, kararı ilan edilemeden kaldı: sanık şahsen belirmişti, oysa moral sorunları mahkemesinin kararı sanığın gıyabında ilan edilir.

Vikar, "A, biz de şimdi sizden bahsediyorduk," diye avukata iki altın dişini gösterdi.

O'Kelly, "Muhtemelen ç e k i ş t i r m e k için bir hayli zamanınız olmuştur?" diyerek güldü, vikarı her defasında üzen ç e k i ş t i r m e k fiilini kullanıma sokmuştu:

"Eğer geç kalmasaydınız, sevgili O'Kelly, kendiniz de emin olurdunuz. Ama siz düzen konusunda umutsuz..."

O'Kelly, "Düzenli olarak geç kalıyorum. Bu da bir düzenliliktir," diyerek kızıl perçemlerini salladı. Her zaman olduğu gibi pejmürde bir haldeydi, ceketi tüy

içerisindeydi, düğmelerinden birisi uygunsuz bir şekilde açılmıştı. Mavililer ve pembeliler birbirlerini dürtüyorlardı, Leydi Kemble'ın solucanları kıpırdanıyordu – yalnızca, belki de bir tek Mrs. Dyuli hiçbir şey görmüyordu.

"...Şu halde, sabahleyin odanıza taşınıyorsunuz ve demek oluyor ki bugün bizim evdeki son geceniz..." Mrs. Dyuli üşüyerek titredi: galiba üşütmüş.

Kemble, direnir gibi bacaklarını açmış konuşmadan dikiliyordu. Mrs. Dyuli saçlarını düzeltmek için karşısındaki aynaya baktı, saçlarının altın sarısı –son yaprakların altın sarısı– görünüp kayboldu. İrkildi ve güldü:

"Biliyor musunuz ne, keşke biraz daha hasta olsaydınız, ben de, her zamanki gibi, kompres koymak için gece yanınıza gelseydim?"

Kemble, "Ama ben artık hasta değilim," diye şaşkın şaşkın alnını kırıştırdı: yük arabası/traktör yalnızca taşların üzerinden gidiyordu, ağır tekerleri boşluğa düşüp çıkmasına "rağmen".

Akşam yemeği için oturdular. Mac-Intosh çok uzun bir süre kıpırdandı: Bu çok zor bir operasyondu: mavi-sarı-yeşil etekliğini kırıştırmadan oturması gerekiyordu. Mr. Mac-Intosh yerleştikten sonra futbol topu gibi olan kafasını anlamlı anlamlı sallamaya başladı:

"Esasında bu (yemek) büyük bir *misteriya,*[1] doğru değil mi?"

Bu çok güzel söylenmişti: Misteriya. Büyük misteriya sessizlik içerisinde akıp gidiyordu, yalnızca öbür köşede, O'Kelly'nin oturduğu, kızılın olduğu köşede renk ve gürültü vardı. O'Kelly Paris'ten ve Paris'ten (İngiliz kanunlarının şişirmesi için özel olarak) satın aldığı şişme bir valizden bahsediyordu.

[1] Ortaçağda dinsel konulu dram.

"... Bagajınız yoksa bir hanımefendiyle otele girmenize izin vermiyorlar. İşte bunu cebinizde taşıyorsunuz, şişiriyorsunuz –püfff– harika bir valiz. Sonuçta kanunların rolü de aynı değil mi, bizim hanımefendilerin elbiselerinin rolü gibi? Ah, affedersiniz, muhterem azizler..."

Vikar kaşlarını üçgen yapıp kaldırdı ve saatin kaç olduğuna baktı: Pazar çizelgesindeki "uyku" sütununda yazılı olan rakam 11'di. Ayrıca da bu O'Kelly...

Misteriya bitti. Pazar centilmenleri eşleriyle evlerine dağılmak için acele ediyorlardı.

Mrs. Dyuli, Kemble'la onun yatak odasının kapısının yanında vedalaşırken bir kez daha güldü. Elindeki mum titriyordu:

"Şey, kompres gerekli mi?"

"Hayır, artık iyileştim, dolayısıyla, komprese gerek var mı?" Mum Kemble'ın sert köşeli çenesini aydınlatıyordu.

Mrs. Dyuli çabucak döndü ve yatak odasına gitti. Vikar uyumuştu, başında örgü takke vardı, ellerini göğsünün üzerinde haç şeklinde bağlamıştı.

Vikar sabah kahvaltıda Mrs. Dyuli'yi kelebek gözlüklü gördü ve çok sevindi:

"İşte bakın, şimdi sizi yine tanıyorum!"

4. Üstün Bir Entelektüel Soy

O'Kelly'nin ofisi eski bir binanın ikinci katındaydı. Kalınca bir duvara gömülmüş tokmaklı kapıdan yukarıya çıkan karanlık taş merdivenler ve aşağıya, dışarıya, Çizmeci John Sokağı'na inen bir basamak vardı. Sokak, evlerin arasında, yalnızca yan yana iki kişinin geçebileceği dar bir geçitti; yukarıda ise

duvarların arasında gökyüzünün mavi çizgisi vardı. Eski evde bir zamanlar, inatla Luteriyen sapkınlarının tarafını tutmuş ve bu yüzden yakılmış olan özgürlükçü Çizmeci John yaşamış. Şimdi buraya çalışmak için Mr. Kemble geliyordu.

Birinci odada dört genç hanım *Underwood*'u[1] tıkırdatıyorlardı. O'Kelly, Kemble'ı ilk odaya götürdü ve tanıştırdı:

"Karım, Cecily, o bir Kuzucuktur."

Soluk sarı renkli saçları ve küçücük ağzıyla gerçekten de kurdeleyle bağlanmış bir paskalya kuzusu gibiydi. Kemble özenle onun elini sıktı.

Sonra O'Kelly onu diğer üç hanımla tanıştırdı ve her biri için aynı, kısa ve ciddi şeyi söyledi:

"Karım. Karım. Karım."

Kemble, eli uzatılmış öyle kaldı, sıkıntıyla alnını kırıştırdı, ağır yük aracının nasıl pofurdadığı işitiliyordu, yerinden hareket edecek gücü yoktu. Karım-karım-karım... O'Kelly'ye baktı: O'Kelly son derece ciddiydi.

O'Kelly, "Dinleyin, bilmiyor muydunuz, ben Müslümanım," diye yardımına koştu.

Kemble içi rahatlayarak alnındaki kırışıkları açtı: şimdi yüzünde tasımsal çıkarımlarla dolu hem küçük hem de büyük göndermeler vardı. Her şey köşeli ve basit bir hal almıştı.

Kemble ciddi bir tavırla, "O, ben kanunların kabul ettiği her türlü dine her zaman saygıyla yaklaşmışımdır," diye başladı. "Kanunların kabul ettiği her türlü dine..."

O'Kelly, kızıl, bir dakikalık suskunluktan sonra kahkahayı salıverdi, sonra da gülmekten çatladı, onun arkasından da dört karısı.

"Dinleyin, Kemble... Oy, dayanamıyorum! Ay, siz

[1] Tanınmış bir daktilo markası.

nasıl bir... Oh, Tanrım, olamaz, ey Tanrım, inandı! Aa-y, ciğerim, size yalan duymayı hemen öğreteceğim..."

Kemble umutsuz bir biçimde kaygıya düşmüştü: "Yalan mı? Yalan mı?" Bu anlaşılmaz bir şeydi, ne yalan ne de doğru, düpedüz anlaşılmaz bir şeydi, tıpkı kainatın sonsuzluğunun anlaşılmazlığı ve tasavvur edilemezliği gibi. Kemble direk misali bacaklarını ayırmış, ölü gibi dikiliyordu.

O'Kelly, ciddi konuşmadığı zamanlarda hep yaptığı gibi: "Dinleyin, Kemble, ciddi olalım..." diyerek ciddileşti. "Unutmayın ki biz –üstün bir entelektüel soyuz– avukatız. Bunun için de yalancılık bizim üstünlüğümüzdür. Gün gibi açıktır: hayvanlar yalan söylemeyi tasavvur bile edemezler. Eğer vahşi adalıların yanına düşecek olsanız, onlar da yalnızca doğruyu söylerler, Avrupa kültürüyle tanışıncaya kadar. *Ergo*[1]: Bu, ... işaretidir."

Her şey kesinlikle böyle oldu. Ama Kemble, sabit bir şekilde, köşeli bir biçimde bunun doğru olamayacağına inanıyordu, zira kafasının içinde gerçek bir kargaşa vardı. O'Kelly'nin sözlerini duymuyordu bile. Yalnızca umutsuz bir şekilde eliyle alnını ovalıyordu: üzerine yapışan arıları ovalayan bir ayı gibi...

Avukatı bekleme odasında saçları erkek çocuklarınki gibi kısacık kesilmiş, sigara içen genç bir leydi bekliyordu.

Avukat, "A-a Didi! Siz, yavrucuğum, çoktandır mı buradasınız? Mrs. Didi Lloyd, bizim müşterimizdir. Boşanma..." diyerek Kemble'a döndü, onun endişe ifadesiyle dolu alnını gördü ve yeniden hızla geçiş yaparak, "Ben ona, önce bir deneme evliliği yapmasını söylemiştim, ama o bir çömez değildir...

[1] (İng.) Bu nedenle, bundan dolayı, dolayısıyla

Deneme evliliğini hiç duymadınız mı? Nasıl olur, nasıl olur, Otuz Bir Mart'ta Parlamento'dan tezkere geçti... evet, Otuz Bir Mart'ta."

Mrs. Didi Lloyd kıkır kıkır gülen bir kadındı, dudakları kıpırdıyordu. Kemble yine kaygıya düştü: İnanmak ya da inanmamak. O'Kelly ise evrakları teker teker onun önüne koymuştu bile.

"... çok ufak tefek şeyler kaldı. Bakarsanız anlarsınız."

Kemble son derece resmi bir şekilde eğilerek selam verdi: erkek çocuklara özgü alışkanlıkları ve sigarası olan ve de ayak ayak üstüne atan Mrs. Didi onun zevklerine hitap etmiyordu. Kemble evrakların başına oturdu, O'Kelly ise arkasında geziniyor, yeleğine kül döküyor ve dinliyordu.

Evraklar kesindi. Kemble'ın kafasındaki duman dağılıyordu ve yük arabası yükünü dümdüz bir şosede güvenle ve hızla taşıyordu. O'Kelly'nin gözleri ışıldıyor ve Kemble'ın omzuna şak şak vuruyordu:

"Bravo size! Ben böyle olduğunu biliyordum... Siz çok büyük bir pehlivancıksınız..."

Müşteriler bir bir geçip gittiler. O'Kelly durup durup esniyordu: Yemek zamanı gelmişti.

"E, n'apıyoruz, restorana mı? Oradan tiyatroya değil mi? Olamaz mı? Ama yeter..."

Evde Leydi Kemble bekliyordu. Ama O'Kelly, her zaman olduğu gibi, gerekçelere karşı çıkan, beklenmedik bir bahane bulmuştu, öyle ki reddi olanaksızdı ve Kemble uslu uslu yola düştü.

Kemble, bir şişe şaraptan sonra tiyatroda kendisini çok yukarıda (herkesten yukarıda) ve hafif hissediyordu. Kendisini çok ender olarak böyle hafif hissederdi (bu çok hoş ve komikti), sahnedeki her şeye gülmekten katılıyordu, sanki on beş yaşında...

Mamafih, herkes aynı şekilde mutlulukla izliyor-

du ve aynen on beş yaşındaymış gibi gülüyordu. Çok eğlenceliydi: Takma burunlu bir bey ve şişman bir teyze two step dans ettiler, sonra buldukları bir *Şilin*[1] yüzünden tartıştılar, burunlu bey teyzenin yanaklarına vuruyordu, orkestradaki trampetler de ona eşlik ederek vuruyorlardı. Ardından üzerine, sırayla yeşil ve ahududu renginde ışık tutulan bir genç kız kemanla Mozart'ı çaldı. Sonra da siyah kıyafetli incecik bir bayan, ağır ağır süzüldü, yarı karanlıkta dans etti.

Kemble bir dönüşüm hissediyordu: zayıf, erkek çocuklarınki gibi bedeni, kesilmiş bukleleri tanıdı... Hayır, olamaz! Ama kadın paravanın arkasına geçmişti (ve paravan parlak bir ışıkla aydınlatılmıştı), kadının gölgesi üzerindeki her şeyi ağır ağır atıyordu, deneyimli bir şekilde, acele etmeden, çoraplar, jartiyerler, külot: bir sonraki dansını kırmızı bir kıyafetle yaptı.

Kemble gözünü ekrandan ayırmadan, "Mrs. Didi Lloyd değil mi?" diye sordu.

O'Kelly, "Mrs..." diye taklit etti. "Elbette, Didi."

O'Kelly merakla ve yan gözle sahneye yoğunlaşmış olan Kemble'a bakıyordu: işte yük traktörü hareket edecek ve ezecek, her şey açık, felaket...

Didi kırmızılı dansını tamamladı: Kemble sonunda nefes aldı. Nefesi öyle gürültülü ve derinden çıktı ki kendisi de ürktü, çevresine bakındı. Locada, sağ taraftan, karanlığın içinden bir şey ona doğru parladı.

O'Kelly, "Hey, ne o, dostum, hoşlanmış gibisin?" diyerek kıs kıs güldü.

Artık giyinik olan (üzerinde paltosu ve şapkasıyla) Didi geçitten onların yanına geldi. O'Kelly'nin yanına oturdu: komik bir şekilde nefes alıp vererek onun kulağına bir şeyler anlatıyordu.

[1] Birleşik Krallık ve İrlanda Cumhuriyeti'nde 1971 yılında ondalık sisteme geçişten önce kullanılan para sisteminin bir parçasıdır.

Şimdi giyinik olması rahatsız ediciydi, sonra çok yüksek sesle gülüyormuş gibi de geldi. Kemble çenesini kaldırıp geri çekildi: dimdik oturdu, kesinlikle ve inatla, garip bir (süpürgenin üzerine gerilmiş bir tel) enstrümanla verilen bir konseri dinliyordu.

Tüm ışıkları yaktılar. Didi Kemble'a döndü:

"Dinleyin, Kemble, O'Kelly doğru mu söylüyor, siz hiç, siz hiç..." Kemble'ın elini tuttu ve onun manşetinin üzerine küçük, altın bir kalemle bir şeyler yazdı.

Kemble'ın incecik, kıvrık dudakları, "Ne, eğer annem..." diyerek anımsadı. Kemble, sanki Mrs. Kemble burada olabilirmiş gibi etrafına bakındı.

Ama Leydi Kemble'ın yerine, locada, sağ tarafta Mrs. Dyuli'yi gördü. Sanki kelebek gözlüğünün camları soğuk bir ışıltıyla doğrudan Kemble'ın üzerine parlıyordu. Ama, açıkça belli ki, yalnızca öyleymiş gibi göründü: Mrs. Dyuli doğrudan Kemble'ın üzerine parlarken selamlamadı. Hayır, açıkça belli ki, Mrs. Dyuli onu görmemişti.

5. Porselen Mops[1]

Porselen mops 72 numarada, Mrs. Aunti'nin mobilyalı odalarında yaşıyordu. Burada kiracılar her hafta değişirdi: her seferinde, "Empire"da olduğu gibi, yeni bir *revue*[2] gelirdi. Her zaman sigara dumanından oluşmuş bir bulut havada asılı dururdu: geceleri banyoda birileri zıpırdar ve kahkahalar atardı; yatak odalarının stor perdeleri öğlene kadar kapalı olurdu. Ama porselen mops Johnny bundan hiç sıkılmazdı ve taş kanepenin üzerinden her

[1] Büyük yuvarlak kafalı, kıvırcık ve dolgun tüylü bir tür ev köpeği.
[2] (Fr.) Revü.

zamanki soğuk ve ukala gülümsemesiyle bakardı yaşama. Mops Didi'nindi (ya da tersi) Didi mops Johnny'nindi. Onlar birbirlerinden ayrılmayan iki dosttular. Can sıkıcı olan şu ki Kemble, daha görür görmez ve nedensiz olarak Johnny ile hoş olmayan bir ilişki geliştirmişti.

"Dinleyin, Kemble, benim Johnny'yi neden sevmiyorsunuz? Bakın, ne kadar hoş bir biçimsizliği var. O öyle sadıktır ki. Ona canının istediğini yapabilirsin..."

Kemble'ın dizlerinin üzerinde evraklar vardı: eski kocası Mr. Lloyd tarafından son derece nazik bir şekilde kendisine teklif edilen parayı alması için Didi'yi ikna etmek gibi çok zor bir görevi vardı. Kemble'ın alnı sıkıntıdan kırış kırış olmuştu.

"... Mr. O'Kelly parayı almanız gerektiğini düşünüyor. Anlamıyorum, neden..."

"Dinleyin, Kemble, siz de Johnny'nin Mr. O'Kelly'e benzediğini düşünmüyor musunuz? Her ikisi de müthiş sevimli ve çok akıllılar ve de aynı şekilde gülümsüyorlar. İşte şuraya oturup yandan bir bakar mısınız?"

Kemble, bir Buddha gibi, dimdik, eğilmeksizin halının üzerinde oturuyor ve kızgın kızgın Johnny'ye bakıyordu. Ama bu doğruydu mops, tıpkı O'Kelly'ydi: iki su damlası gibiydiler. Kemble, ağır ağır patırdayarak ve kahkaha içinde, ağır bir yükü sürükleyerek gülüyordu ve tekerleri giderek daha geniş yuvarlanıyordu, Didi artık başka bir şeyden bahsediyordu: Kemble'ı teskin etmekse olanaksızdı.

Meğer Johnny'de Byronsu[1] bir şeyler varmış: Aslında, bu ruhunun derinliklerine kadar hayal kırıklığına uğramış bir varlıktı, çünkü ebedi bir gü-

[1] George Gordon Byron'a (1788-1824) gönderme yapılıyor.

lücükle gülümsüyordu. Johnny'nin önünde beyaz maroken ciltli bir kitap dik vaziyette duruyordu. Bu en değerli birkaç kitaptan birisiydi ve Didi onu hiçbir zaman kaldırmıyordu, Johnny de bu kitabı ağır ağır ve hüzünlü hüzünlü okuyordu. Şöminenin ışığı mobilyanın üzerinde parlıyordu (lambalar henüz yanmamıştı), unutulan kâğıtlar yerde ağarıyordu; Kemble'ın köşeli çenesi kırmızıya çalıyordu. Johnny okuyordu...

Kemble birden anımsadı, sinirle halının üzerinden sıçrayıp kalktı:

"Ama, her şeye rağmen, ben Mr. O'Kelly'ye parayı neden almak istemediğinizi söylemek zorundayım, değil mi?"

Beyaz kitap bir köşeye uçtu, kaşlarının siyah hattı birden Didi'nin erkek çocuklara özgü yüzüne kara bir çizgi çekti: Didi bağırıyordu:

"Çünkü ben –ben –ben Mr. Lloyd'u aldattım, anlayın ve lütfen, kâğıtlarınızı toplayıp gidin! Johnny sizden on kat daha akıllı, o hiçbir zaman soru sormaz..."

Ertesi sabah, ofiste, Kemble şikâyet ediyordu, çocuk gibi sarkıtılmış, küskün dudaklarla:

"Kesinlikle dinlemiyor... Hep mopsuyla..."

O'Kelly, mops gibi kıs kıs gülüyordu:

"Ah, siz... Kemble siz öyle birisiniz ki! Hemen akşam onu sürükleyip bana getirin: biz onunla yüz yüze hesaplaşalım..."

Akşam çok sessizdi. Küçük bahçelerdeki sıfır numara tıraş edilmiş ağaçlar (ahşap askerciklerin dizileri) ağırbaşlılıkla ve sessizce, göz okşayarak dimdik duruyorlardı. Muhtemelen bir bayram ya da sadece çocuklar için özel bir hizmetleri vardı: kortej halindeki beyaz yakalı, tıraş edilmiş çocuklar Saint-Hinojo Kilisesi'nin kapısını çalıyorlar, çana aynı aralıklarla

teker teker vuruyorlar (bir kolu durmadan çeviriyorlardı) ve ağırbaşlı bir şekilde yürüyorlardı.

Geçişlerine izin vermek için, Kemble ve Didi durdular. Beyaz yakalıların son sırası geçti, köşeden Mrs. Dyuli ve Fahri Zangoçlar Cemiyeti'nin Sekreteri Mac-Intosh'un refakat ettiği Vikar Dyuli göründü. Vikar Dyuli alay komutanı gibi yürüyordu, beyaz yakalı bir orduyu kurtuluşa matematiksel doğruluğu olan bir yolla götürüyordu. Ağır ağır ellerini arkasına koydu: parmaklarıyla bir şeyleri sayıyordu.

Kemble kendisini biraz huzursuz hissetti: O pazar gününden sonra Dyulilerin evine hiç uğramamıştı, bir şeyler yapmak gerek... yanlarına sokulmak ve söylemek gerek...

Kemble, "Affedersiniz, ben yalnızca bir dakika için," diyerek Didi'yi kiliseye ait avlu duvarının yanında bıraktı ve karşıdan Dyuli'ye doğru ağır ağır sallanmaya başladı.

Kemble, direnir gibi bacaklarını açmış, komik bir şekilde köşeli potinlerine bakarak özür diliyordu: Avukatın yanında çok meşgulmüş, o kadar ki hiç vakti yokmuş... Mrs. Dyuli'nin kelebek gözlüğü zaman zaman kristal gibi ışıldıyordu, vikar altın dişlerini parıldatıyor ve arada bir yan gözle Didi'nin bulunduğu tarafa bakıyordu: Didi avlu duvarının yanında duruyor ve Kemble'ın bastonuyla oynuyordu.

Kemble, "Harika bir gece!" diye gözlemini dile getirdi. Sıkıntıyla yüzünü buruşturdu. Suskunluk...

Mac-Intosh imdada yetişti. Mac-Intosh herkes tarafından özgün ve derin düşünceli birisi olarak kabul edilirdi. Bu dakikalarda dikkatli bir şekilde ayaklarının altındaki zemine bakıyordu:

"Hep düşünürüm: Kültür ne kadar büyük bir şey. Bakın, örneğin: kaldırım. Hayır, iyice bir düşünün: Kaldırım!"

Tam o anda çın çın öten bir kahkaha – herkes dehşetle döndü: elinde baston olan bu genç şahıs gülüyordu. Bu genç şahıs hep fıkır fıkırdı: şimdi de bastona dayanmış sarsılıyordu, gülmekten sarsılıyordu, kesilmiş bukleleri sarsılıyordu...

Sonra Mrs. Dyuli (aslında özel bir şey yoktu) öylesine döndü ve bu genç şahsa baktı ya da (daha doğrusu) ona değil de bu şahsın yaslanmış olduğu kiliseye ait avlu duvarına baktı. Mrs. Dyuli öyle baktı ki sanki bu şahıs camdandı, tamamen saydamdı.

Didi birden parladı, bir şeyler söylemek istedi (bu sözler, elbette hiç tahmin edilemeyen şeyler olabilirdi) ama yalnızca omzunu silkti ve hızla çekip gitti...

Ardından Mrs. Dyuli elini nezaketle Kemble'a uzattı: sanki eli titriyordu ya da belki Kemble'ın kendi eli titriyordu.

Mrs. Dyuli, "Hoşça kalın, Mr. Kemble. Kısa süre içinde sizi tekrar görmeyi umuyoruz..." dedi ve kiliseye geçti.

Bu sözler duyulmamıştı... Kemble'ın kulakları yanıyordu, olanca ağır hızıyla Didi'nin arkasından koşmaya başladı ama Didi yer yarılmış içine girmişti: hiçbir yerde yoktu...

Akşam, kilise hizmeti bitince, Mrs. Dyuli yemek odasında vikarla oturuyor ve kitabın kapağına vurarak tıkırdatıyordu:

"E, ne oldu, sizin zorunlu kurtuluşunuza? Görüyorsunuz ya, Kemble nereye doğru gidiyor? Sizin yerinizde ben olsaydım..."

Vikar üçgen yaparak kaşlarını kaldırdı: Mrs. Dyuli'yi kesinlikle tanıyamıyordu, o eskiden *Zorunlu Kurtuluş Ahiti* ile hiç ilgilenmezdi. Vikar ellerini ovaladı, bu iyiye işaretti, bu harika bir...

"Haklısınız, sevgilim, bununla ilgilenmek gerek. Elbette, elbette."

72 numarada ise şömine külle kaplanmıştı, külün altındaki son korlar titriyor, çırpınıyordu. Didi, porselen mopsu Johnny ile uzanmış halının üzerinde yatıyordu. Mopsun biçimsiz yüzü yaş içerisindeydi. Kemble, yüzünü sıkıntıyla buruşturmuş eşikte duruyordu: Didi'ye davranışının, en azından, garip olduğunu söylemek için gelmişti. İşte şimdi söyleyecek söz yok ya da bir şeyler engelliyor, hazırlanıyor, boğazında. Aslında, bu anlamsız...

Kemble tasımsal çıkarım kurmaya çalışıyordu.

6. Kültürlü İnsan Yüzü

Bilindiği gibi, kültürlü insan, olabildiği ölçüde, bir yüze sahip olmamalıdır. Yani tamamen yok değil, şöyle: yüzü varmış gibi olmalıdır, ama yüzü yokmuş gibi de olmalıdır: göze batmaması için; tıpkı iyi bir terzinin diktiği elbisenin göze batmaması gibi. Kültürlü insanın yüzü diğer (kültürlü) insanlarınki gibi olmalıdır ve elbette yaşanan olaylar karşısında değişmemesi gerektiğini söylemeye gerek yoktur.

Elbette, evler de, ağaçlar da, sokaklar da, gökyüzü de, dünyadaki sair tüm şeyler de kültürlü ve temiz ahlaklı olarak adlandırılma onuruna sahip olmak için koşulları yerine getirmek zorundadır. Bunun içindir ki soğuk, gri günler geçtiği, birden yaz bastırdığı, güneş insanı çileden çıkartacak kadar parlak olduğu zaman Leydi Kemble kendisini şokta hissederdi.

Leydi Kemble'ın solucanları, "Bu kesinlikle bilinmeyen bir şey... Tanrı bilir ne!" diye kıpırdanır, dışarı çıkarlardı, ama zapt edilmesi olanaksız, kültürsüz güneş ağzını olabildiğince açar, tüm dişlerini gösterirdi. Öyle zamanlarda Leydi Kemble yapabileceği

yegâne şeyi yapardı: tüm jaluzileri indirir ve odalardaki daha katlanılabilir ve uygun ışıkları kullanırdı.

Leydi Kemble şimdi oğluyla üç oda kiralamıştı: iki yatak odası yukarıda, yemek odası aşağıdaydı, pencereleri sokağa bakıyordu. Tanrıya şükür, her şey yolundaydı. Leydi Kemble o otomobil kazasını Tanrı'nın açık bir lütfu olarak algılıyordu. Hayır, bak işte, Tanrı namuslu insanları yalnız bırakmıyor.

Ve işte, şimdi her şey yerli yerinde: halı da, şömine de, (Kemble'ınki gibi köşeli bir çenesi olan) rahmetli Sir Harold'ın şöminenin üzerindeki portresi de, pencerenin yanındaki küçük maun masa da, masanın üzerindeki pazar karanfillerinin konduğu vazo da. Sokağın sol tarafındaki tüm evlerde yeşil, sağ tarafındakilerde ise mavi vazolar görünüyordu. Leydi Kemble sağ taraftaydı. Bu nedenle onun evindeki masada mavi vazo vardı.

Leydi Kemble, olanaklar ölçüsünde, rahmetli Sir Harold yaşamdayken olan düzenlerini kurmaya çalışıyordu. Sabahtan kendisini korsenin içine sıkıştırır, akşam yemeğine de gece elbisesiyle çıkardı. Beş Şilin'e küçük bir gonk satın aldı. Çünkü ihtiyar ev sahibesi gonk çalmasını beceremezdi. Ama Leydi Kemble hep kendisi çalardı: yemek odasının duvarından gongu indirecek, koridora çıkacak, çalacak ve yeniden yemek odasına. Tek başına kahvaltı ediyor olsa bile (Kemble koridordadır) yine de çalar: önemli olan düzendir.

Maalesef, öğle yemeğini ve sabah kahvaltısını uşak değil de titrek ve eski dönemlerden kalma ihtiyar Mrs. Taylor servis yapıyordu. Leydi Kemble, birazcık olsun hoş görünsün diye ihtiyar kadını yemekte beyaz eldivenle hizmet etmesi için ikna etmeye çalışıyordu.

İhtiyar kadın, "Nedir bu kapris, Tanrım! Elini

yıkıyorsun, yıkıyorsun, ama ona az geliyor..." diye güceniyordu, hatta gözlerinden birkaç damla yaş bile akıttı, ama ayda fazladan iki Şilin için sonunda razı oldu.

Şimdi her şey yolundaydı. Leydi Kemble da O'Kelly'yi yemeğe davet etti: varsın hiç kimseyle bir sorununun olmadığını görsün.

Çok fazla hazırlık yapılmıştı. Masanın üzerinde çiçekler ve şişeler vardı. İhtiyar Taylor beyaz eldivenlerini yıkamıştı. Yalnızca O'Kelly...

İnanması zor ama O'Kelly yemeğe geldi... sabah kıyafetiyle. Tüm yemek mahvoldu. Leydi Kemble'ın solucanları dışarı çıkmış kımıldanıyorlardı.

"Ev kıyafetinizle geldiğiniz için ne kadar mutlu oldum, Mr. O'Kelly! Mamafih, smokin, sizin yapınızdaki birisi için..."

O'Kelly güldü:

"O, görünüşümle ilgili, ben yüksek düşünceli birisiyim: görünüşüm son derece yakışıksız, ama fevkalade, bu da yeter."

Kısacık ve şişmanca olan O'Kelly'nin sıcaktan soluğu kesilmişti, yüzünü alacalı bulacalı bir mendille sildi. Kızıl perçemleri dağılmıştı, dört eli aralıksız olarak bir görünüp bir kayboluyordu, ceketinin üzerine sos döküyordu ve durmaksızın konuşuyordu. Evet, gerçekte, Wilde[1] da çirkindi, ama çirkin şeylere işaret etmişti ve herkes bunun güzel olduğuna inanmıştı. Bu nedenledir ki, altı çizilen çirkinlik ve altı çizilen eksiklik bir armoni vermelidir. Güzellik armonidedir, stildedir, varsın bu biçimsizliğin armonisi olsun (ya da güzelliğin, kusurun armonisi olsun) ya da faziletin...

Ama o an O'Kelly fark etti: görünmez bir dizgin Leydi Kemble'ın yeşil kafasını yukarıya doğru çekiyordu, soluk pembe solucanlar uğursuz uğursuz

[1] Oscar Wilde'a (1854-1900) gönderme yapılıyor.

kıpırdanıyor ve sürünüyorlardı. O'Kelly duraksadı, soluk pembe solucanlar da durdular. Toplum içerisinde Wilde hakkında konuşmak! Eğer Leydi Kemble bu kez O'Kelly'ye müsamaha gösterdiyse, sırf oğlunun hatırı için...

İhtiyar Taylor masaya titreyen beyaz eldivenli elleriyle likör ve kahve koydu. Leydi Kemble likör konusunda yeterince düşünüp taşınmıştı. Sonunda da ayakkabılarının tamire gönderilmesini bir ay ertelemişti. Likörsüz olamazdı, tıpkı gonksuz ve Mrs. Taylor'un eldivensiz olamayacağı gibi.

Leydi Kemble likörü O'Kelly'ye iki kez gönderdi, O'Kelly ikisinde de kendisine İskoç viskisi doldurdu. Tüm bunlar (alacalı perçem de, likör de, O'Kelly'nin havada bir görünüp bir kaybolan elleri de) Mrs. Kemble'ın sinirlerine dokunuyordu. Solucanlar birbirlerini yiyorlardı:

"Siz, yalnız, orijinalsiniz: ilk kez kahveyle viski içen birisini görüyorum."

"Orijinal" Leydi Kemble için "kültürsüz insanla" aynı anlamda telaffuz edilen bir sözcüktü, ama Mr. O'Kelly, anlaşılan, oldukça kalın deriliydi. O'Kelly neşeli bir şekilde bir saniye sustu (hatta neşelenerek sustu) sonra da yüksek sesle düşündü:

"...Böyle sıcaklarda, İskoç eteğiyle dolaşmak güzel olurdu!"

Bu söz üzerine bir olayı anımsadı ve anlattı: Bir İskoç arkadaşıyla Paris'te geziyorlarmış: Parisli erkek çocuklar sonunda dayanamamışlar ve anını kollayıp İskoç'un eteğini kaldırmışlar, bakmak için, altında don türünde bir şey var mı, yoksa...

Leydi Kemble daha fazla dayanamadı – dayanamadı. Öfkeyle kalktı, kapıya gitti ve süt köpüğü gibi beyaz kedi Millie'ye seslendi:

"Millie, buradan gidiniz... Millie, sizin için bura-

da hiçbir şey yok, neden buradasınız? Sizin sütünüz koridorda."

Ama şımarık Millie, anlaşılan, O'Kelly'nin öyküsünü dinlemek için çekip gitmeyecek gibi duruyor: miyavlıyor ve gitmemek için direniyordu. Leydi Kemble eğildi (köprücük kemiği, kürek kemiği ve daha başka bilumum kemikleri fırladı), tam bir kırık şemsiye iskeleti. Leydi Kemble kolunun altında tuttuğu Millie'yle kapıdan geçti. Dekolteli mumya, majesteleri, ihtiyar tekrar döndüğü zaman artık O'Kelly girişte (getirmediği) bastonunu ararken gürültü çıkartıyordu. O'Kelly'le birlikte Kemble da çıktı.

Gökyüzü, sıcak bir günün sonunda olduğu gibi soluk, kalkık ve obruktu. Kemble büzülmüştü: soğuktan değil, herhangi bir sabah Leydi Kemble'la fazilet ve kusur üzerine yapılan o kaçınılmaz sohbetlerden de değil. Büzülmüştü ve her şeye rağmen O'Kelly'le birlikte oraya (72 numaraya) gidiyordu. Önemli olan Leydi Kemble'la tamamen aynı fikirde olmasıydı: Mrs. Aunti'nin mobilyalı odalarındaki her şey düzensizdi, hiçbir şey ona uygun değildi, pürüzlüydü ve onu engelliyordu, tıpkı Jesmond'un asfalt yolunun ortasındaki bir taşın engelleyebileceği gibi, her şeye rağmen yürüyordu.

Kemble, "O'Kelly gidiyor bir kere... Onunla ilişkiyi korumak gerek..." diye kendisini avutuyordu.

72 numarada, her zaman olduğu gibi, şömine yanıyordu. Didi şöminenin yanında, halının üzerinde oturuyordu: Erkek çocuklarınki gibi kesilmiş saçını yıkamış, buklelerini kurutuyordu. Yere bir mektubun kâğıtları fırlatılıp atılmıştı, onların üzerinde de mops Johnny gülümsüyordu.

O'Kelly az kalsın kâğıtların üzerine basacaktı: eğildi ve aldı.

Didi hiddetle, "Dokunmayın! Size dokunmayın,

diyorum! Dokunma cesaretini göstermeyin!" derken kaşları bitişti, küçük erkek çocuğu yüzü kayboldu, yüzü sıcak ateşte alev alev yanan bir kadın yüzü olmuştu.

O'Kelly alçak bir pufun üzerine oturdu ve hızlı hızlı konuşmaya başladı:

"Ayıp, ayıp, yavrucuğum. Leydi Kemble biraz önce faziletli bir insanın yüzünün tıpkı... tıpkı ebediyet gibi, Britanya'nın anayasası gibi değişmemesi gerektiği hissini verdi. Yeri gelmişken, duydunuz mu Britanya Parlamentosu'ndan bir tezkere çıkartıyorlar? Tüm Britanyalıların burunları aynı uzunlukta olacakmış. Elbette, yok edilmesi gereken yegâne uyumsuzluk o olduğundan. O zaman da hepsi aynı, tıpkı... tıpkı düğme gibi, 'Ford' otomobiller gibi, 'Times'ın on bininci numarası gibi. Muazzam, en azından..."

Didi gülümsemedi. Kâğıtları aynı şekilde elinde tutuyordu, aynı şekilde sımsıkı, parmakları birbirine geçmiş gibi, kaşları çatık.

Kemble da gülümsemiyordu: içinde bir şeyler köpürüyordu, köpürüyordu, vuruyordu (taşmak üzere) ve kalktı. Didi'ye doğru iki adım attı ve sordu, öyle bir tonla ki bu o l a n a k s ı z d ı:

"Bu mektup ne? Ona dokunmak neden olanaksız? Bu–bu..." dedi ve şaşkınlıkla kendisini dinledi: Bu o değil, ama kim?

Didi şaşırarak bir saniye onu dinledi. Sonra kaşları açıldı, halının üzerine yuvarlandı ve gülmekten katıldı:

"O, Kemble, evet, anlaşılan, siz... Johnny, küçük mops, biliyor musun? Kemble var ya... Kemble var ya..."

7. Direksiyon Bozuk

Sonunda bitti: ayrılık davası. Şimdi artık Didi'nin üzerinde kimsenin hakkı yok, elbette porselen mops Johnny hariç.

Sonucu üçü birlikte kutladı: O'Kelly, Didi ve Kemble. Münferit bir odada yemek yediler, içtiler. O'Kelly sandalyenin üzerine çıktı ve kadeh kaldırdı, elini defalarca salladı, renkten renge giriyor ve başı dönüyordu. Canları eve gitmek istemiyordu. Boks maçına gitmeye karar verdiler.

Taksi uçuyordu, deli gibi ya da onlara öyle geliyordu. Köşelerde yan yatıyordu ve Kemble birkaç kez Didi'nin dizinin sıcaklığından yandı. Taksi uçuyordu...

Kemble, "Biliyor musunuz," diye anımsadı. "Kaç defadır rüyamda bir otomobilde oluyorum ve direksiyon bozuk. Bir korkuluktan aşağıya, felaket. En önemlisi de..."

Ama en önemlisini anlatmaya fırsat bulamadı: salona daldılar. Oturakların oluşturduğu dik yelpaze tavana kadar doluydu. Kemble'ın yine içi daraldı ve sıcak bastı, yanıyordu, sanki taksi hâlâ uçuyordu.

"Bu kadar çok içmemeli..."

O'Kelly bağırıyordu. "Dinleyin Kemble, ne düşünüyorsunuz? Dinleyin, Çavuş Sims, İngiltere şampiyonu. Düşünsene, Sims! Evet, bakın, siz de!"

Dört köşeli ringin iki karşıt köşesinden ağır adımlarla çıktılar. Sims uzun boylu, sarı saçlı, küçük kafalıydı: Kafası öyle küçüktü ki, kocaman omuzlarının üzerinde gereksiz bir süs gibiydi. Jesmondlu Born'un (öne doğru çıkık çenesiyle) tedavisi olanaksız katil görünüşü vardı.

"Bravo Born, bravo Jesmond! Çavuş Sims, bravo!"

Tepiniyorlar, ıslık çalıyorlar, oturakların yirmi sırası da kıpırdanıyor; yirmi kez kıvrılan yılan kımıldanıyor ve akıyor; birden donup kaldı, başını ileri uzattı. Platformun üzerindeki hakem silindir şapkasını çıkarttı.

Hakem kırlaşmış, kabarık kaşlarının altından bakarak koşulları açıkladı:

"Baylar ve bayanlar! Markiz Kvinzberi'nin kurallarına uygun olarak, üçer dakikalık yirmi raunt ve her raunttan sonra yarım dakikalık mola..."

Hakem gongu çaldı. Sims ve Born birbirlerine ağır ağır yaklaşıyorlardı. Born'un sırtında siyah mayo tayt vardı, Sims'in mavi. Gülümsediler, birbirinin elini sıktılar: her şeyi, bunun yalnızca kültürlü ve birbirlerini sayan insanların eğlencesi olacağını göstermek için. O an siyahlı Born çenesini öne doğru uzattı ve Sims'in etrafında dolaştı.

Born, İngiltere şampiyonunun göğsünde kırmızı bir leke bırakınca, yukarıdan, "Bak ona, Jesmond! İşte güç bu!" diye bağırdılar.

Yirmi boğum yılan daha sıkı dolanıyor, daha sık nefes alıyordu, Kemble da görüyordu: yılan Didi'nin önünde toplanıyor, uzanıyordu: Kemble da uzanıyordu, yılanın boğumları onu esir almıştı.

Kabarık kaşlı hakem mola için gongu çaldı. Siyahlı ve mavili, ikisi de taburelere yayıldılar, her biri kendi köşesinde. Dışarı atılmış balıklar gibi ağızlarını kocaman açmış, yarım dakikada içlerine daha fazla hava çekmek için acele ediyorlardı. Çalıştırıcıları dört dönüyor, dillerine su püskürtüyor, havlu sallıyorlardı.

Yarım dakika geçti. Yeniden kapıştılar. Sims anını kolladı: Born'un burnuna ağır bir yumruk indi, aşağıdan yukarıya doğru. Born yüzünü Sims'in kolunun altına sakladı ve onunla birlikte döndü: yüzünü

darbeden kurtarmak için. Born'un burnundan kan geliyordu, Sims'in mavi şortu kan içinde kaldı, iki çıplak beden dönüyor ve çırpınıyordu. Tüm bu çırpınmalarda yılan uzanıyordu (kan kokusunu emmek için), etrafta tepiniyor, anlaşılmaz bir şekilde haykırıyorlardı.

"... Öp onu, Born, koltuk altından, çok nefis bir yerdir!" diye bağırdı tiz, erkek çocuklara özgü bir ses.

Didi (kıpkırmızı kesilmiş, endişelenmiş) Kemble'ın kolundan çekiyordu. Burun delikleri ihtirastan daha da bir genişlemiş, köşeli çenesi sert bir şekilde ileri doğru çıkık Kemble ringden kopmuş ona bakıyordu. O yeni birisiydi ve Didi gözüne küçük bir şeymiş gibi göründü. Acaba... ne sormak istiyordu? – unuttu.

O'Kelly, "Hey, bakın!" diye bağırdı.

Bitti. Born darbeyle sallandı ve ağır ağır bacakları gevşedi, mum gibi eridi ve Born boğuk bir ses çıkartarak düştü.

Jesmond mağluptu, Jesmond feryatlar ediyordu:

"Olamaz! Born düşünce vurdu..."

"Kahrolsun Sims! Hatalı, biz gördük!"

Sims, kafasını yere atmış dikiliyordu ve gülümsüyordu: sussunlar diye bekliyordu.

Didi, "...Bir de gülüyor! Ne küstahlık böyle!" derken heyecandan titriyordu. Kemble'a döndü, sivri bir şeyle onun dirseğine hafifçe dokundu. "Sizin gibi olsaydım, hemen şimdi gidip onu döverdim..."

Kemble bir saniye için onun gözlerine baktı: çılgına dönen otomobil fırladı ve çekip gitti.

"Tamam. Gidiyorum," diyerek tribüne doğru hareket etti.

Bu inanılmaz bir şeydi, o l a m a z d ı. Kemble'ın kendisi de inanamıyordu, ama duramıyordu: Direk-

siyon bozulmuştu, klakson çalıyordu, felakete doğru gidiyordu ve ... korkunç mu, yoksa iyi mi?

"Dinleyin, inanılmaz... Kemble, siz aklınızı mı kaçırdınız? Tutun, tutun onu, O'Kelly!"

Ama O'Kelly ses çıkarmadan yalnızca gülümsüyordu, porselen mops Johnny gibi.

Hakem, Mr. Sims'in nezaket göstererek Jesmondlu Mr. Kemble'la beş raunt dövüşmek için razı olduğunu anons etti. Ringin üzerinde Kemble'ın iri, beyaz gövdesi göründü: Jesmond coşkuyla bağırdı.

Jesmondlu Mr. Kemble, Sims'ten daha uzun ve daha ağırdı, buna rağmen daha birinci ringde çılgınlığının gerçek bir delilik olduğu belli olmuştu. Sims, hep aynı şekilde gülümseyerek böğrüne ve göğsüne yumruk vuruyordu: kubbede yalnızca patırtılar yankılanıyordu. Ama Kemble, direk misali bacaklarını inatçı bir tavırla açmış, çenesini inatla ileri doğru uzatmış hiç sarsılmadan duruyordu.

Didi bembeyaz kesilmiş gözünü ayırmadan, "Dinleyin, O'Kelly, onu dövüyor, bu korkunç.." Ama O'Kelly sadece susuyor ve o bildik gülümsemesiyle gülümsüyordu.

Üçüncü rauntta her yanı kırmızı lekeler olan ve kan içinde kalan Kemble hâlâ dayanıyordu. Sessizlikte, yukarıdan birisi coşkuyla bağırdı:

"Ne çeneymiş, demir gibi!"

Salondakiler fıkırdaştılar. Didi hiddetle çevresine bakındı, ama salona yeniden sessizlik çökmüştü: Dördüncü raunt başladı. Bu rauntta, daha raundun başında Kemble düştü.

Didi gözlerini kocaman açmış ayağa fırladı. Hakem kırlaşmış, kabarık kaşlarının altından bakıyor ve saniyeleri sayıyordu:

"Bir, iki, üç, dört..."

Son saniyede (dokuzuncu saniyede) Kemble dire-

nerek ayağa kalktı. Bir darbe daha aldı, her şey yüzüyor, yüzüyordu, gördüğü son şey Didi'nin bembeyaz yüzüydü.

* * *

Hayal meyal anımsıyordu Kemble. Kendisini bir yerlere götürüyorlardı, Didi ağlıyordu, O'Kelly gülüyordu. Sonra bir şey içirdiler, uyudu: gece yarısı uyandı. Pencerede ay parlıyordu, biçimsiz mops Johnny, Kemble'ın yüzüne kıs kıs gülüyordu.

Didi'nin odası. Geceleyin Didi'nin odasında... Hezeyan mı? Sonra ağır ağır, dumanların arasından, düşündü:

"Doğru, eve götüremezlerdi ki... böyle..."

Dili kurumuştu, korkunç derecede su içmek istiyordu.

"Didi!" diye seslendi Kemble çekinerek.

Küçük divanın üzerinden siyah pijamalı bir figür kalktı:

Didi karyolaya oturdu, Kemble'ın elini kendi sıcacık, küçük ellerinin arasına aldı: "Ah, sonunda! Kemble, sevgili Kemble, ne kadar mutluyum, öyle korktum... Beni affedebilecek misiniz?" İçerde şebboy kokusu vardı.

Kemble gözlerini kapattı. Kemble yoktu, yalnızca Didi'nin tutmakta olduğu tek eli vardı. Kemble'ı Kemble yapan her şey, bu eldeki birkaç köşeli düğümde toplanmıştı: içiyor, içiyor, içiyordu.

"Didi, ben gittim –çünkü –çünkü –çünkü..." O an boğazı düğümlendi ve öyle bir ağırlık çöktü ki yerinden kımıldatmıyor.

Didi eğilmişti, ciddi, küçük bir kız/anne gibi:

"Komik! Ben biliyorum ki. Söylemeye gerek yok..."

Kemble'a ince uçlu iki iğne yaptı (dudaklarını çabucak öptü) ve her şey çekip gitti, yalnızca şebboyun kokusu kaldı, sıcak ve susuz günlerde olduğu gibi: keskin ve tatlı.

Porselen mops tüm gece Kemble'ı gülümseyerek bekledi ve düşünmesine engel oldu. Kemble sıkıntıyla alnını kırıştırıyordu, kafasının içini karıştırıyordu. Orada, köşeli kutucuğun içinde, bildiği konular vardı, bir yerde Ahit'le birlikte duruyorlardı: Tanrı, İngiliz milleti, terzinin adresi ve anne Kemble'ın gençlik portresine benzeyen gelecekteki karısı: Mrs. Kemble. Tüm bu konular özellikle tartışmasız ve güçlüydü. Oysa, şimdi olanlar hiçbir kutuya girmiyordu: Dolayısıyla...

Direksiyon kesinlikle bozuktu: Kemble'ı götürüyor, götürüyor, "dolayısıyla"dan aşağıya, felaket...

Kemble sabahleyin uyandı. Didi yoktu, ama kokusu vardı ve siyah pijaması sandalyenin üzerinde duruyordu. Kemble güçlükle doğruldu, akşam gördüğü smokine eğildi. Uzun süre pijamaya baktı ve cesaretlendi, sonra dizlerinin üzerine kalktı, kapıya bakındı ve yüzünü siyah ipeğe ve şebboy kokusuna gömdü.

Didi ıslak ve karışmış bukleleriyle canlı ve sağlıklı bir şekilde geldi.

Kemble, "Didi, bütün gece düşündüm," diyerek bacaklarını güçlü bir şekilde ayırarak durdu: "Didi, siz benim karım olmak zorundasınız."

Didi, "Böyle mi düşünüyorsunuz? Zorundayım?" diyerek gülmekten sarsılmaya başladı. "Ne yapalım, eğer zorunluysam... Yalnız, Tanrı adına, yatınız, doktor sizi yatakta tutmamı istedi... Tanrı adına... İşte şöyle..."

8. Mavililer ve Pembeliler

Boks cumartesi günüydü, pazartesi günü ise Jesmond'un Yıldızı'nda Kemble'ın adı dikkat çekiyordu.

"Boksing Holly'de
Olağanüstü Bir Olay!
Aristokrat Boksör"

Geçen hafta sahnede zenci Jones'u gördüğümüz ringde, ilk kez, her ne kadar fakir düşmüş olsa da yüksek aristokrasiye mensup olan bir aileden bir boksör vardı...

Mr. Kemble (rahmetli H.D. Kemble'ın oğlu), Sims'ın kurşun gibi darbelerine şaşırtıcı bir dayanıklılıkla direndi, dördüncü raundun sonuna kadar tedbirsizliğinin kurbanı olup düşmedi. Mr. Kemble'ı bilinci kapalı olarak götürdüler. Mr. Kemble'ın arkadaşları arasında "Empire"ın yıldızı D*** kıyafetiyle dikkat çekiyordu.

O gün Jesmond'un yaşamı, bir pınar gibi fokur fokur kaynıyordu. Havalardan hemen hiç bahsetmiyorlardı: Kemble akılların efendisiydi, sadece Kemble'ın neden olduğu skandalı konuşuyorlardı. İhtiyar Taylor'un evinin yanında duruyorlar ve herhangi bir işaret bekleyerek Kembleların penceresine bakıyorlardı, ama işaret görünmüyordu. O zaman, memnun bir ifadeyle, geçmiş olsun dileklerini sunmak için Leydi Kemble'a uğruyorlardı.

"Ah ne korkunç, ne korkunç! Ağır yaralı olduğu için mi size getirememişler?"

Mrs. Kemble'ın solucanları kıvrılıyorlardı.

"Zavallı Mrs. Kemble! Siz kendiniz de onu ziyaret etme olanağından yoksunsunuz! Siz de o e v e gidemezsiniz ki, değil mi ama?"

"Sonra o k a d ı n! Kıymetli Mrs. Kemble, anlıyoruz..."

Mrs. Kemble'ın solucanları kıvrılarak dolanıyor ve hafif ateşte cızırdıyorlardı. Mavililer ve pembeliler zevk alıyorlardı; sonra da nedense Vikar Dyuli'nin evinin çevresinde dönüp duruyorlardı (bir şeylerin hafiften kokusunu alıyorlardı burada); sonra o e v e gidiyorlar ve perdeleri indirilmiş penceresine sabırla bakıyorlardı, ama perde kımıldamıyordu...

Mamafih, mavililer ve pembeliler Vikar Dyuli'nin evi konusunda yanılıyorlardı: orada olup bitenler gerçekten önemsiz şeylerdi. Sabah kahvaltısı sırasında Mrs. Dyuli gazete okuyordu, kazara kahve fincanını devirdi, ama bu herkesin başına gelebilir. Önemli olan masa örtüsünün daha cumartesi günü serilmiş olmasıydı ve çizelgeye göre yenisi yalnızca gelecek cumartesi serilebilirdi. Vikarın kötü bir ruh halinde olması ve *Zorunlu Kurtuluş Ahiti*'ne yeni yorumlar yazmasında, ayrıca missisin[1] pencerenin kenarında oturup kırmızı tramvaylara bakmasında da şaşılacak bir şey yoktu. Sonra missis o e v e gitti, evin hanımına bir şeyler sordu ve hemen geri döndü: ihtimal ki o kadının Mr. Kemble'ın yanında olduğu ve Mr. Kemble'ın çok daha iyi olduğu yanıtını aldıktan sonra. Ama bu, elbette, yalnızca bir tahmin, yegâne gerçekse, tam saat on iki kırk beşte Mrs. Dyuli'nin evde olduğu ve tam saat on iki kırk beşte ikinci kahvaltının başladığıdır: açıkçası, her şey yolunda gitmişti.

Her şey çizelgeye uygun olarak gidiyordu, akşam da vikarın evinde Saint-Hinojo Ruhani Bölgesi Fahri Zangoçlar Cemiyeti'nin mutat pazartesi toplantısı ve Ruhani Bölge Dergisi'nin yönetim kadrosu vardı. Birkaç tane pembeli ve mavili vardı; her zamanki ha-

[1] Yazar özgün metinde vikarın karısı yerine İngilizce "missis" sözcüğünü kullanmayı tercih etmiştir.

liyle, mavi-sarı-yeşil etekli Mac-Intosh vardı: Leydi Kemble gelmedi.

Herkes sanki diken üzerinde oturuyordu, herkesin dilinde Kemble vardı: Kemble. Ama vikarla hiç tartışamazsın: önünde müzakereyle ilgili bir soru çizelgesi duruyordu (on yedi paragraflık) ve bir tekini bile es geçmezdi artık.

"Beyler, dikkatinizi çekiyorum: şimdi en ciddi soru..."

Bu, Saint-Hinojo Ruhani Bölge Dergisi'nin gelir anlayışıyla ilgili bir soruydu. Vikar derginin "Arsen Lüpen'in Paris Maceraları" serisini yeni almıştı. İlerde bu, elbette tirajı yükseltecektir, ama şimdi giderleri karşılamak gerekiyor, ilanlar gerekli, ilanlar, ilanlar.

"Mr. Mac-Intosh, yardımınızı bekliyoruz!"

Mr. Mac-Intosh bayan çamaşırları pazarlardı, çok iyi bağlantıları vardı. Hemen üç adres verdi ve gayretli gayretli başka adresler aramaya başladı.

"Ha!" diye anımsadı, "Skribs'in lastik ürünleri?"

Vikar kaşını kaldırdı: Burada ciddi bir durum vardı.

"Mr. Mac-Intosh, unutmayın, reklamını yaptığımız ürünün kalitesine kefil oluyoruz. Saint-Hinojo Ruhani Bölge Dergisi yapamaz..."

Fahri Zangoçlar Cemiyetinin Sekreteri, "O, Skribs'in ürünlerine ben kefil olurum..." diye hararetle karşı çıktı. "Ben, bizzat..."

Ama vikar, vaazlarında mümin bir ruhun göğe çıkışını betimlerken yaptığı gibi hafifçe uçan bir el hareketiyle onu durdurdu. Skribs'in ürünleri kabul edilmişti: Vikar gerekli adresleri not etti...

Geç vakit, artık beklemekten vazgeçtiklerinde Leydi Kemble geldi. Her zamanki gibi kafası görünmez bir dizginle yukarıya doğru çekiliyordu, yal-

nızca yüzü daha bir mumyalara özgüydü, kemikleri de daha sivri dışarı çıkıyordu: rüzgârda kırılmış şemsiye iskeleti...

Pembeliler ve mavililer, taneler için uçuşan Tanrı'nın kuşları/güvercinler gibi, Leydi Kemble'ın etrafına doluştular: Ne? Nasıl?

Solucanlar hareketsiz, uzanmış yatıyorlardı ve sonunda, güç bela kımıldadılar:

"Ben yalnızca, 'rahmetli kocam Sir Harold ne söylerdi,' diye düşünüyorum..."

Gözlerini havaya, Tanrı'nın katında olan Sir Harold'a kaldırdı, gözlerinden kutsal kanunların izin verdiği ve patiska bir mendille hemen alınan iki damla gözyaşı aktı.

İki damla gözyaşına derin bir sessizlikle saygı gösterildi. Herkesten uzakta bir köşede Mrs. Dyuli mavi renkli bir zarfı buruşturuyor ve açıp düzeltiyordu. Susuyorlardı: Şimdi böyle bir durumda nasıl bir çare düşünürsün ve nasıl yardım edersin?

Ve birden Mac-Intosh'un futbol topu gibi olan kafası çıkıverdi: her zamanki gibi, yeri doldurulamazdı.

"Baylar, bu zor, ama biz vikardan kendisini feda etmesini rica etmeliyiz. Pazar günleri verdiği hizmet sırasında vikarın coşkulu vaazını dinleyen herkes, anlıyor ki taş kalpliler yapabilir... Baylar, vikardan o e v e gitmesini rica etmeliyiz, ben eminim, biz eminiz..."

Pembeliler ve mavililer, "Biz eminiz!" diye desteklediler.

Vikar cevap vermeden önce, durakladı ve burnunu temizledi, Ahit'te hangi kategorideydi diye: gerçek endişe. O her an kendini feda etmeye hazır değil miydi? Ama şimdi de yardım edemezse, ne zaman gerekecek...

Mrs. Dyuli uzun zarfı katlıyor ve açıp düzeltiyordu, omuzlarında bir ürperti gezindi: muhtemelen üşütmüş. Sıcaklarda, biliyor musunuz, bu özellikle çok kolay.

Pembeliler ve mavililer etrafta uçuşuyorlar ve gagalıyorlardı.

9. Tamam

Didi her zamankinden daha geç bir saatte kalktı: öğleden sonraydı, bir melodi mırıldanıyor ve aynanın karşısında, erkek çocuklarınki gibi kısa kesilmiş, inatçı saçlarını tarıyordu. Üzerinde sevdiği siyah pijaması vardı: korsajı beline kadar çözülmüştü ve ipin ilmikleri hafifçe çekilmişti, siyah ilmiklerin arasında –pembe... Bu kıyafetin içindeki, kısa saçlı kız/erkek çocuk haliyle Ortaçağ *paj*'ları[1] gibiydi: Son derece katı hanımlar böyleleri için şövalyelerini hemencecik unuturlar ve ip merdiveni şatonun balkonundan seve seve sarkıtırlardı.

Yan odada Kemble güçlükle bir o yana bir bu yana dönüp duruyordu. Didi'nin yanındaki oda üç gün önce boşalmıştı – Kemble üç gündür burada kalıyordu ya da hayır: çılgın gibi giden bir arabayla bir yerlere doğru uçuyordu, felakete uçuyordu, uçuyordu, rüyada gibi. Mamafih, yakında tüm bunlar bitecek. Yalnızca otuz Pound daha kazanmak gerek, o zaman binlerce aynı tip evden birisini kiralaması mümkün olacak ve yeniden ayaklarının altındaki her şey sağlam olacak.

Didi, "Sevgili Johnny," diye porselen mopsla

[1] (Fr. page) Ortaçağda soylu veya taç sahibi kadına hizmet eden, soylu aileye mensup erkek çocuk için kullanılan bir tanımlama (D.N. Uşakov, Tolkovıy slovar ruskogo yazıka). Ayrıca, *paj*. Eskiden, savaş sanatını ve başka hizmetleri öğrensin diye kral ya da yüksek dereceli soyluların hizmetine verilen soylu delikanlı (Tahsin Saraç, Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük).

sohbet ediyordu, "sen, birazcık evlenecek olursam, lütfen bana kızma. Sen beni biliyorsun, değil mi? Evet, öyle sus ve gülümse, şimdi de..."

72 numaranın kapısını çalıyorlardı. Yeni revüden Nancy olmalı.

"Nancy? Giriniz."

Kapı gıcırdadı, Didi paravanın arkasından çıktı ve Vikar Dyuli'yi gördü. Vikar hayretler içerisinde kalarak üç köşeli kaşlarını kaldırdı, hiddetle bir "Ah!" sesi çıkardı ve çıkışa, koridora geri çekildi.

"Çok özür dilerim, düşündüm ki, saat on ikiyi geçtiğine göre, herkes..." diyerek eliyle dışarıdan kapının kolunu tutuyordu, ama kapının kolunu içerden de Didi tutuyordu.

"Hayır, hayır, lütfen, çekinmeyin, Tanrı adına, oturun. Bu benim her zamanki sabah kıyafetim, çok hoş bir model, doğru değil mi? Sizinle ilgili o kadar çok şey duydum ki, çok mutluyum, siz sonunda..."

Madem ki sonuna kadar kendini feda etmesi gerekiyordu: vikar, her zamanki sabah kıyafetine bakmamaya çalışarak oturdu.

"Biliyor musunuz... Miss? Mmm... Didi... Bahtsız bir annenin isteği üzerine geldim. Siz, elbette, bilmezsiniz, çocuk sahibi olmak ne demektir..."

Didi, "O, Mr. Dyuli, ama benim var... İşte benim biricik Johnny'm ve ben onu çok seviyorum..." diyerek mopsu kaşlarını üçgen yaparak kaldırmış olan vikara doğru getirdi. "Çok sevimli, doğru değil mi? U-u, Johnny, gülümse! Öp, Mr. Dyuli'yi, korkma, korkma..."

Johnny soğuk, gülümseyen dudaklarıyla vikarın dudaklarına yapıştı. Ya aniden oluşun bir sonucu ya da doğasındaki nezaketin bir sonucuydu, ama vikar porselen mops Johnny'nin öpücüğüne karşılık verdi.

Didi hayranlıkla, "O, ne kadar sevimlisiniz!" dedi. Ama vikar çok farklı düşünmeye devam ediyordu:

"Size uğrayacağım, Miss... Miss, bu kadar neşeli bir ruh halinde olmadığınız bir zaman. Hiç alışkanlığım değil..."

"O, Mr. Dyuli, maalesef, ben, sanırım, her zaman neşeli olmak eğilimindeyim."

"O takdirde.."

Mr. Dyuli yan odaya, Kemble'a yöneldi. Buradaki zemin çok daha uygundu. Kemble, Mr. Dyuli'nin konuşmasının tamamını dinledi, alnını çok yoğun bir şekilde kırıştırıyor ve başını sallıyordu: evet, evet. Mamafih, başka türlü de yapamazdı: vikarın konuşması son derece mantıklıydı ve Kemble'ı kendine çekiyordu, tıpkı rayların üzerinde gibi, vikar zaferi kazanıyordu...

Ama son istasyonda, beklenmedik bir kaza oldu, Kemble sandalyeden sıçrayıp kalktı.

"Mr. Dyuli, rica ederim onun için... karım olmasını istediğim Didi için böyle ifadeler kullanmayınız."

Vikar, "Ka-rın mı?" dedi ama hemen kendisini toparladı. "Ama siz hep benimle aynı fikirde olurdunuz, Mr. Kemble?"

Kemble, "Evet, aynı fikirde olurdum," diye karamsar bir şekilde başını salladı.

"Öyleyse, mantığınız nerde, Mr. Kemble?"

Kemble, "Mantık mı?"diyerek yüzünü buruşturdu, alnı terledi, birden boğa gibi başını eğdi ve dosdoğru vikarın üzerine yürümeye başladı: "Evet, karım! Karım, dedim... Evet! Özür dilerim, ben... ben yalnız kalmak istiyorum, evet!"

Vikar, "Ah, öyle mi? Tamam!" dedi ve kaşlarını iyice kaldırarak dışarı çıktı, Ahit'teki kategoriye uygun bir şekilde: Soğuk ve hiddetle.

10. Elektrikli Ütü

Artık haziran ayıydı. Parklardaki ağaçlar, maalesef, hoş, tıraş edilmiş görünüşlerini kaybetmişlerdi: zakkumlar çiçek açmış, mutlak bir düzensizlik içerisinde, düşer gibi dışarı sarkmışlardı. Geceleri bir kuş, saat onda iffetli insanların uyumaya gittiklerini hiç hesaba katmadan şakıyordu. İffetli insanlar sinirli sinirli pencereleri şakırdatıyorlar ve beyaz takkeli başlarını dışarı uzatıyorlardı.

Mamafih, Jesmond da bile anarşist unsurlar vardı, bu unsurlar da olup bitenleri bütünüyle onaylıyordu. Park bekçilerinin uyanık bakışlarından kaçmayı akıl ediyorlar ve saat ondan sonra kuşların şarkısını dinlemek için fundaların arasında kalıyorlardı. Fundalar bütün geceyi yoğun olarak yaşıyorlardı: kımıldıyor, fısıldaşıyorlardı; ay ise gözünde monokl, tüm gece parkın üzerinde geziniyor ve porselen mops gibi saf bir ironiyle aşağıya bakıyordu.

Tüm bunlar garip bir hastalığa neden oluyordu: fundalar da, sıcak da, ay da (hepsi birlikte). Didi kapris yapıyordu, ne istediği belli değildi, Kemble'ın eli ayağı dolaşıyordu.

Didi, "Sıcak. Tahammül edemiyorum..." diyor ve bluzunun bir düğmesini daha açıyordu, Kemble'ın karşısında ise dalgalar aynı tempoda hareket ediyordu: beyaz patiskalar, bir diğeri pembeliler, bir başkası hışırtılı ve kırmızılı olanlar – Kemble'ın kafasının içinde.

Kemble, Didi'yi ilginç bir şeylerle oyalamaya çabalıyordu:

"...Biliyor musunuz, Didi, dün King Street'te bir vitrinde elektrikli bir ütü gördüm. Çok güzel ve toplam on Şilin. Artık ihtiyaçlarımızı almaya başlamamız gerektiğini düşünüyorum."

Ama Didi buna bile çok isteksizce karşılık veriyordu. Hayır, herhalde hasta değil.

Stor perdeyi indiriyordu. Karyolaya uzanıyordu.

"Bakın, Kemble! Yanıyorum. İşte şuraya, doğru değil mi? Hayır, daha derine, buraya..." diyerek Kemble'ın elini oraya koyuyordu.

Ve yine Kemble'ın tüm bedeni elindeki birkaç köşeli düğüme toplanıyordu ve Kemble dinliyordu, uzaklarda bir yerlerde düzenli darbelerle kan vuruyordu ve dışarıya doğru çırpınıyordu, bir dakika daha...

Şükürler olsun ki, direksiyon tekrar Kemble'da, o da metanetle elektrikli ütüsü olan küçük eve yöneliyor. Kemble elini çekiyor.

"Evet, galiba, hararet var. Bu önemli değil, belli ki havalar..."

Şöminenin üzerinde mops Johnny, pencerede ise gözünde monokl olan Ay birbirinin aynısı olan bir gülümsemeyle gülümsüyorlardı. Kemble öfkeyle kalkıyor ve Johnny'nin burnunu duvara çeviriyordu.

Didi, "Hayır, lütfen, lütfen... En iyisi onu bana veriniz," diyor ve elini uzatıyordu.

Ay ince patiska gibi bulutların içine dalıyor, donuklaşıyor ve şimdi tekrar gülümsüyordu, karşılığında Didi'nin yüzü parlıyor ve her dakika değişiyordu, kaşları çatılıyor, yeniden açılıyordu, Didi düşünüyor, düşünüyordu... Şimdi ne düşünmeli? Her şey köşeli ve kesin olarak ilerde: küçük ev de, parlayan beyaz eşik de, pazar günü için karanfillerin konacağı vazo da (yeşil ya da mavi).

Didi porselen mopsu, "Johnny, küçük Johnny'm," diyerek kucaklıyor, "Öp beni, Johnny. Evet... bir kez daha. Bir daha! Bir daha!"

Mopsu öpüyordu, mops ise ısındıkça ısınıyor,

hararetleniyordu. Ona kendi kokularından sürüyordu – yağmursuzluktan kurumuş, tatlı şebboylardan. Johnny'nin komik yüzünü, suratını beyaz ve pembe dalgaların içinde ısıtıyor ve onu tuhaf adlarla adlandırıyordu.

Kemble taş çenesini inatçı bir şekilde Ay'a çevirmiş, konuşmadan oturuyordu – rahmetli Sir Harold'ın portresine öyle çok benziyordu ki.

O'Kelly ender uğruyordu, ama eğer uğramışsa da hep aynıydı: uykulu, düğmeleri açılmış, zalim ve neşeli. Kemble ona ciddi ciddi anlatıyordu:

"Yirmi Pound var. Otuz daha elli eder, o zaman tüm mobilyaları satın alabiliriz..."

O'Kelly, "Mobilyasız olursa, olanaksız mı?" diye kıs kıs gülüyordu.

Kemble, "O, evet, elbette olanaksız," diye istifini bozmadan, ciddi ciddi yanıtlıyordu. Gülecek hiçbir şey yok: bunda komik olan ne? Her şey son derece mantıklı.

"Bak, ciğerim, Kemble, mantığı ehlinin kullanması gerek, değilse nimetleri heba olur."

O'Kelly, Tanrı bilir neden, halası İva'yı anlatıyordu: İhtiyarlığında bilinçli olarak boğulacakmış gibi öksürmeye ve basil yutmamak için su içmekten korkmaya başlamıştı. Basil yutmamıştı ama çok kısa bir süre sonra susuzluktan ölmüştü.

Didi, yavaş yavaş kulak vermeye başlıyor, kaşları ağır ağır açılıyor, fıkır fıkır paj ağır ağır uyanıyordu. İşte O'Kelly şömineye yaklaştı, mops Johnny'yi aldı.

"Bana ne kadar çok benziyor, değil mi? Ona bakarken ayna kullanmadan tıraş olabilirim..."

Kaşları tamamen açıldı, Didi kahkahalarla gülüyordu.

"Eğer bunu kendiniz düşündünüzse bu dâhice bir şey. İtiraf ediyor musunuz, kendiniz mi, yoksa

değil mi? Evet, itiraf edin!" diye O'Kelly'yi silkeliyordu, O'Kelly'nin kafası amansızca sallanıyor, cebinden paketler saçılıyordu.

"Aha, fıstıklar mı? Aha, midyeler mi? Şampanya var mı?"

Olmaz olur mu? Ve yeşil halının üzerinde eğlenceli bir piknik başlıyordu. O'Kelly midyeleri yutuyor, İngilizleri de meze yapıyordu. Ah, bu İngilizler!

"... midyeler gibi... midyeler gibi mümindirler, su geçirmez çizmeler gibi de ciddidirler. Aman Yarabbi, İngilizler! Ben, onların hepsini, limon sosuyla, işte böyle, işte böyle... aha, kaynaşmaya mı başladılar?"

Kapı yavaşça açılıyor ve Nancy beliriyordu. Nancy yarı İrlandalıydı, bu nedenle de O'Kelly onu özellikle candan selamlardı. Ayrıca, o...

Nancy'nin üzerinde tatlı pembe bir gömlek, elinde bir banyo havlusu vardı. Masum bir ifadeyle tüm odada dolaşıyor ve uyarıyordu:

"Lütfen, koridora çıkmayın, banyo almaya gidiyorum..."

Bu muhteşemdi, Kemble bile gülüyordu. O kendine özgü bir tarzda gülüyordu: artık herkes susmuşken yalnızca o anımsıyor ve makaraları koyuveriyordu (ağır yük arabası hızlanıyordu), hiçbir şekilde durdurulamıyordu.

Havluya sarınmış olan Nancy, banyo almadan önce pikniğe katılmaya razı oluyordu. O'Kelly kabına sığamıyordu. Didi kesilmiş buklelerini sallıyordu: haylaz küçük kız/erkek çocuk dudaklarını uzatıyor, Vikar Dyuli'nin mopsu nasıl öpebileceğini taklit ediyordu.

Ve yeniden (herkes unutup susuyordu, Kemble ise) anımsıyor ve gülmeye başlıyor. Kendi odasında yalnızken, herkes gittiğinde, yeniden anımsıyor ve gülmeye başlıyor.

Her şey sessiz. Boğucu bir gece, nefes almak olanaksız, yorganı kafasına kadar örtüyor. Hayır, uyumak olanaksız...

Didi komodinin üzerinden mopsu alıyor. Onu sıcaklayıncaya, hareketleninceye kadar öpüyor. Kemble ise rüyasında elektrikli ütüyü görüyor: kocaman, ışıl ışıl, sürünerek geziniyor ve her şeyi ütülüyor, ütülemediği hiçbir şey kalmıyor –ne evler, ne ağaçlar– her şey düz, kaygan, ayna gibi.

Kemble hayran hayran bakıyor ve düşünüyor:

"Yalnızca on Şilin!.."

11. Çok Sıcak

Vikar Dyuli "Ahit"ini Jesmond'un bilincine aşılama fırsatını kaçırmıyordu. Cumartesi günü Kurtuluş Ordusu'nun mitingine katıldı. Eğer devlet inatla hareketsiz kalıyor ve kendi yükümlülüklerine önem vermiyorsa, o zaman biz, biz (her birimiz) yakınımızdakileri kurtuluş yolunda takip etmeliyiz, örümcekler gibi takip etmeliyiz, köleleri takip eder gibi takip etmeliyiz. Şeytanın özgür evlatları olmalarındansa bırakın Tanrı'nın köleleri olsunlar..."

Konuşma fevkaladeydi, Kurtuluş Ordusu'nun Jesmond Şubesi hemen, yarın işe koyulmaya karar verdi.

Işıl ışıl, güneşli ve sıcak bir pazar günüydü. Kurtuluş Ordusu sabah saat dokuz buçukta karargâhtan yola çıkıyordu. Kurtuluş Ordusu'nun iki yüz savaşçısı flamalarla, marşlarla, trampet sesleriyle, uygun adımlarla şehrin sokaklarından geçmeye başladı. Başlarında kulaklı şapkaları olan uzun boylu, düzgün yapılı kadın askerler her kapının yanında duruyor ve tokmaklara vuruyorlardı:

"Tanrı sizi kiliseye çağırıyor!"

"Hello! Tanrı sizi çağırıyor... Hello, hello!" diyerek içerden insanlar uyanıncaya ve şaşkın yüzler görününceye kadar vuruyorlardı.

Saint-Hinojo Kilisesi bugün ağzına kadar doluydu. Vikar bugün eve mutlu ve yorgun döndü. Fahri Zangoçlar Cemiyeti'nin Sekreteri Mac-Intosh, hayranlıkla kafasını sallayarak onu saygıyla takip ediyordu: nasıl bir belagat, ne bitmez bir enerji!

Vikar, "Evet, sevgili Mac-Intosh, bugün sıra sizin," diyerek onunla vedalaştı. "Bu zor bir görev, ama görev."

Mr. Mac-Intosh gezmek için yola çıktı. Gezinti için çok güzel manzaralı olmayan bir yeri (Mrs. Aunti'nin mobilyalı odalarının olduğu sokağı) seçti. Anlaşılan, zaman zaman kafasından garip fanteziler geçiyordu.

Vikar kahvaltısını yaptıktan sonra koltuğa oturdu. Çok sıcaktı. Yukarıdaki kesme camdan yemek odasına güneşin onlarca küçük yansısı dökülüyordu. Vikar hayran hayran bakıyordu: kullanışlı, portatif ve yakıcı olmayan güneşler. Otururken uyuklamaya başladı: Bu pazar çizelgesine giriyordu. Yüzü uykuda da zarif ve kibar ifadesini koruyordu; her an gözünü açmak ve "Harika bir hava var, değil mi?" demek için her şey hazırdı.

* * *

Kurtuluş Ordusu aman vermiyordu, elbette, Mrs. Aunti'nin estetik mobilyalı odalarına da; sabah sabah kiracıları rahatsız ediyordu. Kiracılar uykularını alamamışlardı, kapıları gereğinden fazla gürültüyle çarpıyorlar, banyoda gereğinden fazla gürültü yapıyorlardı.

Didi kahvaltıya çatılmış kaşlarla çıktı. Kahvaltı sırasında Kemble'a, sanki ilk kez görüyormuş gibi biraz şaşırarak, dikkatle baktı, oysa o her zamanki gibiydi: İri, değişmez, inatçı.

Kemble, eksik otuz Pound'u kısa sürede kazanabilmek için, şimdi eve özel iş de alıyordu. Kahveden hemen sonra kol düğmelerini açtı ve çalışmak üzere odasına gitti. Kemble kalktı ve stor perdeyi çekti.

Didi, "Ben güneş istiyorum," diye sıçrayıp ayağa kalktı.

"Ama sevgilim, biliyorsunuz, ben mobilyalarımızı hemen alabilmek için çalışıyorum, sonra da..."

Didi birden gülmeye başladı, onu sonuna kadar dinlemeden çekip odasına gitti. Mopsu şöminenin üzerine koydu ve onun büyüleyici, biçimsiz yüzüne bakmaya başladı.

"Sen ne düşünüyorsun, Johnny?"

Johnny de açıkça aynı şeyi düşünüyordu. Didi acele acele şapkasını giymeye başladı...

On dakika sonra, yaptığı gezintinin parlak başarısıyla coşan Mac-Intosh Mrs. Dyuli'nin karşısındaydı:

"Sandy Bay'a gitmemiz gerekiyor," dedi. "Gerekiyor"un altını gizemli bir şekilde çizmişti.

Mrs. Dyuli'nin kelebek gözlüğü bir saniye için donuk cam gibi parladı:

"Siz, siz emin misiniz?"

Mr. Mac-Intosh sadece gücenerek omuzlarını silkti ve saatine baktı:

"Trene yedi dakikamız var."

Mrs. Dyuli aceleyle kelebek gözlüğüne dokundu, kelebek gözlük düştü. Mrs. Dyuli kelebek gözlüğünü gözüne daha sıkı yapıştırdı ve tekrar Mrs. Dyuli oldu. Şimdi gidebilirlerdi.

... Sandy Bay'da da güneşten kurtuluş yoktu: kör

ediyordu; insanın kanını kaynatıyordu, köpük gibi beyaz dalgalar kaynıyor ve çırpınıyordu.

O'Kelly ve Didi kızgın kumda uzanmış yatıyorlardı. İhtimal ki güneşten Didi'nin şakakları zonkluyordu ve ihtimal ki güneşten O'Kelly sözcük bulmakta zorlanıyordu.

Didi, "Çok sıcak. Hadi yüzelim," diye ayağa kalktı.

Kum sıcaktan donuk sarı. Köpüklü dalgalar, kızgın beyaz uçlarıyla yeşim gibi yeşil. Dalgaların üzerinde turuncu, pembe, mor boneli sıçrayıp duran kafalar. Dalgalarla harareti sönen güneş ve kahkaha.

Su canlandırıyordu, insanın canı sudan çıkmak istemiyordu. Didi kendi kendine şöyle diyordu:

"Hayır, sadece yüzelim ve hemen eve dönelim..."

Ama dalgalar giderek daha uzağa sürüklüyordu: Kaçıyorlar, yakalıyorlar, dönüyorlar, savaşmamak, düşünmemek, itaat etmek ne güzel...

Suyun üzerinde O'Kelly'nin (mopsun biçimsiz, gülümseyen) kafası görünüyordu yalnızca.

Dalgaların gürültüsünde zor işitilen bir şey, "... tüm gece... tamam mı?"diye bağırdı.

Didi, duydu mu, yoksa duymadı mı? Kafasını sallıyordu...

Yüzmeden sonra yemek yemek için kafeye girdiler: O'Kelly masalardan birinde Mrs. Dyuli'yi ve onunla birlikte Mac-Intosh'un futbol topu gibi, derin düşünceli kafasını gördü. O'Kelly onların yanına koştu.

"Siz? Hangi rüzgâr attı sizi buraya? Tamamen taşlaşmamış olmanızdan dolayı çok mutluyum, Mrs. Dyuli..."

"Taşlaşmak?"

"Evet, şimdi anlatıyordum... eşime. Birkaç yıl sonra meraklı bir seyyah İngiltere'de taşlaşmış, ha-

reketsiz insanları, kireçlenmiş bir biçimde ağaçları, köpekleri, bulutları... bulacak. Eğer o zamana kadar bir deprem ya da benzer bir felaket olmaz ise..."

Mrs. Dyuli soğuk soğuk parladı. Gülümseyerek kulplu, garip pakete bakıyordu. O'Kelly paketi hararetli hararetli sallıyordu.

"Mr. O'Kelly, bu sizin o harika, şişme valiziniz mi?"

O'Kelly biraz şaşırdı, çeyrek saniye.

"O, biliyorsunuz, iyi bir avcı silahsız olmaz. Sadece alışkanlık... Şey, siz saat beşte mi gideceksiniz? Umarım, trende karşılaşırız, eğer geç kalmazsam..."

"Çok mutlu olurum!" Mrs. Dyuli'nin camları parladı.

O'Kelly'nin dakik olmadığı malumdur: O'Kelly elbette saat beşe yetişemedi.

12. Kemble'ın Doğum Günü

Sıcak hemen dindi, sütsü, ıslak bir sis çöktü. Damlalar, saat gibi, durmaksızın pencere kenarına vuruyordu, birileri tarafından belirlenmiş süreyi sayıyordu.

Bu süre geldiğinde (bu, tam da Kemble'ın doğum gününde oldu) soğuk mavi, uzun bir zarfın içerisinde bir mektup alındı. Mektup imzasızdı.

"Lütufkâr Beyefendi, arkadaşlarınız olarak bizler, tanıdıklarınız olan Mr. K. ve Mrs. D.'nin güveninizi kötüye kullandıklarından sizi haberdar etmeden yapamazdık, bunun gerçek olduğuna inanma fırsatınız olacaktır."

Mavili uzun zarfta tanıdık bir şeyler vardı, Kemble düşününce anımsadı. Her şey son derece basit

ve açıktı: baştan sona uydurma, Kemble kesinlikle emindi.

Yine de koridorda yürüyordu. Hoş olmayan bir şeyler vardı: sanki bir bardak çay içmiş, bardağın dibinde bir sinek görmüş, sineği çıkartıp atmıştı, ama yine de... Belki, bu sisten: pamuk gibi boğucu, sarılmış gibi garip bir şekilde çıkan ayak sesleri, sanki birisi hep peşinden geliyordu.

Koridorda Kemble'ı gürültülü ve neşeli bir şekilde O'Kelly karşıladı. Sanki O'Kelly bugünün sıradan bir gün olmadığını, Kemble'ın doğum günü olduğunu unutmamıştı ve Kemble için bir hediye hazırlamıştı, ne olduğu ise akşam öğrenilecekti. Sonra Cecily (paskalya kuzusu) gülümseyerek beyaz zambak buketi getirdi. Kemble çok duygulandı.

Eve döndüğünde onu bir hediye daha bekliyordu: Didi bizzat kendisi, kendisi! Mağazalara gitmeyi ve alışveriş yapmaya başlamayı teklif etti. Ve Kemble'ın sineği iz bırakmaksızın kayboldu.

Kemble, "Ütü..." diyerek gözlerinin içi güldü. "Hayır, önce ütü, sonra da..."

Didi, "Ütü ağırdır, alışveriş süresince taşımamak için en son almalı," diye makul bir şekilde itiraz etti.

Ama Kemble düşüncesinde direndi, ütüyü satın aldılar, Kemble da ütüyü mutlulukla taşıdı, hiç ağır değildi, tüy gibi hafifti, yemin ederim.

Işıkları yaktılar, sis koyulaştı. Kemble'ın doğum günüydü, gerçek doğum günü, yeni bir yaşam başlıyordu. Sis içerisindeki Jesmond yeniydi, daha önce görülmemiş, bilinmeyen bir şehirdi. Ayak sesleri alışılmışın dışında ve neşeliydi, sanki birisi sırnaşıp kalmıştı, arkalarında bekçilik ediyordu.

Kemble, Didi için kesinlikle beyaz çamaşır satın almak istiyordu bir de. Didi hayır diyordu, ama

Kemble duymak istemiyordu: bugün onun doğum günüydü.

"Karınız için mi?"

Kemble, "Hayır... Yani..." diyerek mahcup mahcup tezgâhtar kıza gülümsedi.

Şeffaf, ipek (içinden ten hoş bir pembelikte görünmeli) gecelikler ve pantolonlar. Tüm bunları onunla, Didi'yle birlikte karıştırmak ve bakmak sevinç/utanç veriyordu. Satın aldıkları her yeni şeyle birlikte Didi onun daha çok karısı oluyordu.

Kemble'ın kulakları yanıyordu, Didi'nin de yüzünü sakladığını fark etti. Kemble güldü:

"Hey, Didi, cesur olunuz! Bana bakınız!.." Onun da hoş bir şekilde utanç duyduğunu görmek istiyordu. Ama Didi yüzünü yine de göstermedi.

Akşam O'Kelly geldi, bir yığın paketle ve Miss Cecily'nin eşliğinde.

O'Kelly, "...Nuh'un gemisinde olması gereken şeyler," diye açıkladı. Şömineye döndü, ellerini çırptı, şöminenin üzerinde, mops Johnny'nin yanında parlak ütü dikkat çekiyordu. Johnny'nin yanında mı? Serzenişle Didi'ye baktı.

Sonra Kemble'a döndü:

"Demek, karar verdiniz: 'Ebediyen seninim', doğru mu, Kemble? Bana gelince, ben düpedüz aptalın tekiyim: hiçbir zaman anlayamadım, her gün nasıl aynı kişi sevilebilir, her gün aynı kitap nasıl okunabilir? Sonuç olarak bu, cehaleti doğuruyor olmalı..."

Bugün şampanya Didi'ye tuhaf bir etki yaptı: Masanın yanına oturdu, ajandadan mektup kâğıtları çıkarttı ve onları büyük bir zevkle küçücük parçalara böldü. Cecily şaraptan kıpkırmızı kızardı ve dördüncü düğme için O'Kelly'le boğuştu: bluzundaki ilk üç düğmenin açılmasına izin verdi, ama dördüncüyü...

Cecily, "Hayır, bu uygun değil," diye yanıt veri-

yordu, paskalya kuzusuna özgü ciddi ve masum yüz ifadesiyle.

Kemble, "Ama neden özellikle dördüncüsünü açmak uygun değil?" diye kahkaha atıyordu. "Üçüncü neden açılabiliyordu?"

Didi hâlâ kâğıdı parçalıyordu. O'Kelly onun elinden ajandayı çekip aldı ve sessizlik istedi. Asıl, dinleyenlerin dikkatini çekmek istiyordu: mektup kâğıdı çizgiliydi. Başka bir kâğıda, Jesmond'da mektup yazmazlar, bu ise çok iyiydi, çünkü çizgiliydi, tıpkı ray gibi, Jesmond'da düşünce de ray üzerindeymiş gibi ve mutlak çizelgeye uygun olarak hareket etmeliydi. Yaşamın bilgeliği sayılardadır, bunun içindir ki o, tapınılası Cecily'nin üç düğmelik moral değerini alkışlıyor. O, O'Kelly, bir başkası değil, Kemble'ı büyüleyerek Saint-Hinojo'un rayından çıkartan bir yılan olduğu içindir ki...

O'Kelly elli Pound'luk bir çek çıkarttı ve Kemble'a uzattı:

"...Hemen yarın geri kalan tüm ütüleri satın alabilmeniz için..."

Kemble tereddüt ettiği için, O'Kelly ilave etti:

"Elbette, borç. Hemen bugün, şimdi benim için senet imzalamanızı istiyorum, tamam mı?"

Bu baş döndürecek kadar iyiydi: demek ki, yarın bile... Kemble'ın elleri titriyordu, sesi de titriyordu:

"O'Kelly, ben sizin gibi konuşmasını beceremem... Ama siz anlıyorsunuz... Siz benim tek dostumsunuz, tek..."

O an (bu son derece abesti) Didi gülmeye başlamıştı ve de giderek daha yüksek sesle, koptu, gözyaşlarının arasından:

"Almayı aklından bile geçirme, Kemble! Onun parasını almayı aklından bile geçirme! Alma, istemiyorum, istemiyorum!"

Mamafih, kısa süre sonra sakinleşti ve sustu. Her halde bu sadece bir kapristi: Didi neden istemediğine dair hiçbir sebep söyleyemedi.

Kemble, Mr. O'Kelly'ye tatlı bir sitemle, "İşte görüyorsunuz, şampanyanız," dedi. O'Kelly koluna girdiği paskalya kuzusu Cecily ile birlikte gitti.

Kemble'ın doğum günü bitti, yarın yeni bir yaşam başlayacaktı: yarın küçük evi arayacaklar.

13. Karanlık Maceralar

Didi yine Mr. O'Kelly'ye tiyatrodan sonra uğrayacağına dair söz vermişti. O'Kelly de Easter Lylies aramak için çiçekçi çiçekçi koşuyordu: Didi bu çiçekleri çok severdi. Garip, porselen beyazı bir çiçektir: taç yaprağı özensizce geriye yatmış olan irilerinde üreme organı kuru, tatlı bir kokuyla dışarı çıkıktır. Çiçeğin asimetrikliğinde ve porselen beyazının ve kokusunun tezatlığında sinir bozucu bir şeyler vardı, O'Kelly'nin konuşma tarzında olduğu gibi. Kısaca Easter Lylies Didi'nin hoşuna gidiyordu ve neye mal olursa olsun onu bulmak gerekiyordu. Sezonu artık geçmişti. O'Kelly'ye yalnızca King Street'te, artık hafifçe solmuş, sararmış eski porselenden, sonuncusunu bulmak nasip oldu.

O'Kelly kolunun altında paketle, ıslık çalarak dükkândan çıktı. Düşünceleri şampanya gibi köpürüyordu, ışıl ışıl köpüklerin içinden Didi siyah pijamasıyla, Venüs gibi, çıkıyordu.

O'Kelly, "Nitekim, günümüzde Venüs böyle olmalı: pijamalı. Çıplaklık çok erdemli..." diye ıslık çalarak düşünüyordu.

"İyi akşamlar, kıymetli Mr. O'Kelly! Hava çok güzel değil mi?"

O'Kelly burun buruna geldi: karşısında Vikar Dyuli'nin altın dişleri parlıyordu.

Dyuli hafifçe gülümseyerek, "Siz, herhalde, kendi büronuza değil mi?" dedi.

O'Kelly biraz şaşırdı: "Yani... Neden büroya?" Geceleri büroda neler olup bittiğini kimse bilmiyordu, çok garip, Dyuli... O'Kelly, "Bir de geceleri çalışmak için, eşekler kadar çalışkan değilim..." diye sıkılmadan gülmeye başladı.

Dyuli tabak biçimli papaz şapkasını kaldırdı, "A-a, bak-bak, demek, öyle..." dedi. O'Kelly, kolunun altında çiçek paketini tutarak, tekrar neşeyle güldü.

O'Kelly Guy Street'e döndüğünde artık hava kararmıştı. Eski evlerin arasındaki dar sokakların sayısı belirsiz dar geçitlerinde fenerler yanıyor ve sallanıyorlardı. Irmaktan sis geliyordu, her şey olağan biçimini kaybediyordu, yaşamak da daha kolaydı: aldanmak daha kolaydı. Demircide demirler şangırdıyordu, fenerler kırmızı kırmızı duman çıkartıyordu, aşağıda, ırmak kenarında Zırhlı Oliver Cromwell'in ateşinin çevresinde toplandıklarına inanmak olasıydı. Bu kara figür de, Mary Stuart'a doğru yol açan, güzel ve bahtsız Riccio'nundu... O'Kelly düşünceye dalmıştı, ellerini cebine sokmuş dikiliyordu.

Ama Riccio başını çevirdi ve O'Kelly'ye onun başında düz papaz şapkası varmış gibi geldi. Bu tuhaf karşılaşma da neyin nesi, yoksa tüm bunlar sis mi? O'Kelly bir antikacı dükkânının vitrinine sokuldu ve yeşillenmiş pirinç bir kapı tokmağına ısrarlı bir şekilde bakıyordu. Sonra dikkatli bir şekilde koşarak karşı tarafa geçti ve Riccio'nun ardından gitmeye başladı.

Evet, bu o: tahta figür, özenle arkaya konmuş eller ve bir şeyleri sayan parmaklar. Bu Dyuli'ydi, sokaksa Çizmeci John, bay vikarın gezintisi için yeterince tuhaf bir yer...

O'Kelly girişlerden en yakın olanına daldı, ırmağa doğru koştu (yüksek duvarların arasındaki dar geçitten), sonra da gezindi, gezindi tekrar King Street'e çıktı.

O'Kelly, sokaklarda bir saat kadar dolaştıktan sonra, kendisini yeniden Çizmeci John Sokağı'nın karşısında bulduğunda sis çökmüştü ve her şey net olarak görünüyordu: hiç kimse yok. O'Kelly yan taraftaki demir kaplama kapıdan eve girdi.

O'Kelly'nin bürosunun bünyesinde penceresi sokağa bakan küçük bir oturma odası vardı, pencere eski ve dar, parmaklıkları olan bir mazgal. Şimdi bu odayı tanımak olanaksızdı: Duvarlarda eski, rengi solmuş goblenler, iki desen kaplamalı fener –karşı taraftaki antikacıdan– çok dar (yerden çeyrek metre yükseklikte) duvar boyunca uzanan bir Türk divanı. Şöminede parıl parıl parlayan, hafif bir ateş, Didi de ateşin dibinde (sırtında siyah pijamasıyla, çok rahat).

Ateşin altın renkli oyununa dalıp öylece yatmak, altın renkli sert şarabı yudumlamak ve O'Kelly'nin iğneleyici sözlerini dinlemek – dinlememek.

"... Kızım, ben özellikle istiyorum ki sen ütüyle ve Kemble'la yaşamaya başladıktan sonra mutsuz olunuz. Mutluluk yağlanmaya en uygun koşullardan birisidir, oysa size özellikle böylesi yakışıyor, incecik, saçları kesilmiş küçük kız/erkek çocuk gibi...

O'Kelly'nin eli çok zarif bir şekilde dokunuyordu ve Didi uzaklardan bir yerlerden yorgun argın, tuhaf/çelişkiler içeren Easter Lylies'i gördü ve kendi sesini duydu:

"Ama bu çok acımasızca bir şey, Kemble'ı aldatmak. O kocaman bir çocuk."

O'Kelly, "Acımasızca mı?" diye güldü. "Çocuklara doğruyu söylemek acımasızcadır. Eğer beni

Tanrı'nın merhametine inandıran bir şey varsa, o da Tanrı'nın bahşettiği yalandır, özellikle yalandır ki..."

O'Kelly sözünü bitiremedi: Çizmeci John Sokağı'ndaki yan kapının kilidi gıcırdamış, sonra da birisinin ayak sesini duyuyormuş gibi geldi. Oysa O'Kelly kapıyı kilitlediğini çok iyi anımsıyordu: Eski evde Çizmeci John'un ruhu geziniyordu besbelli.

O'Kelly: "... İyi kalpli John buraya gelirse hiç şaşırmam..." diye gerindi. "Bugün sisten her şey öyle fantastik..."

* * *

Didi tiyatroya giderken, Kemble'a tiyatrodan sonra bir yerlere uğraması gerektiğini söylemişti. Kemble tek başına oturuyordu, ışığı yakmadan. Pencerenin ardından damlalar şıpırdıyordu, saat gibi net ve doğru. Hava iyice karardığında ihtiyar Taylor geldi ve Leydi Kemble'dan bir mektup getirdi: Leydi Kemble oğlundan hemen bu akşam gelmesini rica ediyordu. Bunun, nihayet, uzun süredir arzu edilen barışma olduğu açıktı. Her şeyin daha isabetli gelişmesi olanaksızdı. Kemble hemen giyinip gitti.

Leydi Kemble'ın barış anlaşmasını onaylanmasını çok törensi bir havada düzenlemek istediği açıktı: yemek odası ışıl ışıl aydınlanmıştı, Kemble masanın etrafında Mrs. Dyuli'yi, elini ovalamakta olan vikarı ve futbol topu kafalı Mac-Intosh'u gördü. Kemble sevinçle Leydi Kemble'a yaklaştı, ama görünmez dizgin onun kafasını giderek daha yukarılara çekiyordu, eliyle azametli bir jest yaptı ve sert bir tavırla Kemble'a sandalyeyi gösterdi.

"Oturunuz..." dedi ve Sir Harold'ın peruklu ve cübbeli portresine gözlerini kaldırdı. "Tanrım, rahmetli babanız Sir Harold ne derdi..."

Daha fazla konuşamadı: Onun yerine vikar konuştu, söylenmesi gerekenleri bir başkası söyleyemezdi:

"Değerli Mr. Kemble! Biz sizi buraya davet ettik, çünkü Tanrı günahkârları da sevmeyi buyurmuştur. Sizi doğru yola çevirmeyi, en azından denemek zorundayız. Şimdi beni ve Mr. Mac-Intosh'u takip ediniz..." dedi ve Kemble'ın itiraz etmek istediğini fark ederek ilave etti: "Annenizin hatırı için olsun, ona bir bakınız!"

Leydi Kemble dua eder gibi Sir Harold'ın portresine bakıyordu, gözlerinde iki cılız damla belirdi: bunlar görgü kurallarını yıkmadan izin verebileceği en büyük damlalardı. Yanında Mrs. Dyuli gözlerini kaldırmadan oturuyor ve sıtma tutmuş gibi titriyordu.

Kemble sakin sakin, "Tamam, gidelim..." dedi. Tüm bunlar, elbette, mavi zarf içerisindeki mektup gibi, son derece alçakça oyunlardı, bunu tek seferde sonsuza dek kapatmak gerekiyordu.

Sokaklar boştu. Rüzgâr ırmaktan tekrar esti, sis getirdi, çatıları sis bürüdü ve duvarlar ta gökyüzüne uzayıp gitti. Duvarların oluşturduğu geçitte konuşmadan yürüyorlardı. Kemble, O'Kelly'nin bürosunda neler olup bittiğini biraz anlıyordu. Geçit giderek daralıyor ve boğucu oluyordu, tüm dünyada göğe kadar duvardan başka hiçbir şey yoktu, duvarlardan kurtulmak olanaksızdı: Hep duvarların arasında git, git, rüyada gibi. Kemble yolun sonunda neyin beklediğini, rüyada olduğu gibi, bilmeden biliyordu.

Çizmeci John Sokağı'nda, demir kaplama kapının yanında durdular. Yukarıdan, dar mazgaldan ışık geliyordu.

Vikar törensi bir havayla ellerini ovuşturarak Kemble'a bakıp, "Evet?" dedi.

Kemble kör gibi demir kaplama kapıya kendini attı.

"Kilitli..." diyerek çaresizce döndü. İnatçı, köşeli çenesi titriyordu.

Futbol topu gibi olan kafa, "Oo, endişelenmeyin, biz anahtarı temin ettik..." diyerek sisin içerisinden sıçrayıp çıktı. Anahtar büyük ve hantaldı. "İşte Fransız anahtarları gerçek bir kültürdür, Fransız anahtarına anahtar uydurulamaz," diye ilave etti Mac-Intosh.

Kemble'ın taş merdivende attığı iki adım duyuldu ve durdu. Bir saniye sessizlik oldu. Sonra ayak sesleri merdivende yeniden patırdayarak gürültü yapmaya başladı: Kemble yukarıya doğru koşuyordu. Sonra yukarıdaki kapıyı çarptı, bir saniyelik bir sessizlik ve Kemble gerisin geri patırdayarak, yol ayrımı yapmaksızın inmeye başladı, vikarın önünden gürültüyle, hızlı bir şekilde aşağıya bir yerlere doğru geçip gitti, çılgına dönmüş, kocaman, direksiyonsuz bir yük aracı gibi.

14. Waterman Sistemi Kalem

Sabahleyin Kemble, her zamanki gibi, özenle tıraş oldu ve temiz yakalığını taktı. Aynadaki görüntüsünün tamamen her zamanki gibi olduğunu, yalnızca küçük fil gözlerinin biraz büyümüş göründüğünü hayretler içerisinde fark etti: geceden gözlerinin altına kara gölgeler oturmuştu.

Kemble yemek odasında gazeteyi aldı ve mekanik olarak, son günlerde yaptığı gibi, kiralık ev ilanlarına bakmaya başladı. Kendisini bu konuda yakaladı, gülümsedi ve gazeteyi bıraktı. Her zaman olduğu gibi iki fincan kahve içti. Ekmeğine yağ sürdü,

ama nedense yemedi de dikkatlice tabağa bıraktı. O zaman önündeki tabakta kocaman bir ekmek dağı olduğunu fark etti, bozuldu ve çıkıp gitti.

Artık büroya gitme zamanıydı, ama Kemble yeniden yatak odasına döndü. Kapıyı kilitledi: bir kez daha her şeyi ta en başından düşünmek ve kararını vermek için. Ama kafasının içindeki tüm tekerler ölüydü ve hareket etmiyordu, kafasında düşüncelerin yerine hep tek bir şey vardı: O n u n (Didi'nin) göğsünde, acı verecek kadar parlak, pembe-siyah bir örtü ve o n u n komik, eğri, ince bacakları.

Kahvaltı için çağırdıklarında Kemble kendine geldi ve anladı: düşünmenin kesinlikle hiçbir anlamı yoktu. Her şey birileri tarafından kararlaştırılmıştı, yüksek (göğe kadar yükselen) taş duvarların arasından yürüyordu, hiçbir yere dönemezdi, yalnızca ileriye doğru, sonuna kadar gidiyordu.

Kemble komodinin gözünü açtı, babasından kalma eski, iğne fişekli revolveri çıkarttı. Sonra Leydi Kemble adına otuz Poundluk bir çek yazdı, bu para bankadaki hesabındaydı, O'Kelly'den aldığı elli Poundluk çeki yırttı, o an fark etti, kullandığı kalem, O'Kelly'nin kalemiydi: Kemble'ın yaş gününde unuttuğu açıktı. Bu, sıradan bir Waterman sistemi, mürekkepli kalemdi (Waterman's Fountain Pen) ve şimdi, elbette, onu O'Kelly'e iade etmek gerekiyordu.

Kemble sıkıntıyla alnını kırıştırdı: geri kalan her şey açık ve basitti, ama bu (Waterman kalemiyle ilgili olan) korkunç derecede zordu. Geri vermek ve bu sırada bir şeyler söylemek gerekiyordu, tüm bunlar durumu çok karmaşık bir hale getiriyordu. Kemble kalemi, ceketinde revolverin durduğu cebine koydu, yol boyunca da kalemi düşündü: asıl sorun buymuş gibi...

Böylece, endişeli ve yüzü buruşmuş bir görüntüyle O'Kelly'nin çalışma odasına girdi.

O'Kelly kendi çalışma odasında, dün olduğu gibi evraklarla ilgilenerek oturuyordu, yine de içinde son derece yeni bir şeyler vardı. Kemble bir saniye sonra, gözleri alışınca gördü: O'Kelly gülümsemiyordu. Bu, tıpkı porselen mops Johnny'nin birden gülümsememeye başlaması kadar inanılmazdı. Bu, O'Kelly değildi...

Kemble dalgın bir şekilde elini cebine soktu ve Waterman kalemi çıkartıp masanın üzerine koydu:

"İşte... kaleminiz... unutmuşsunuz, size iade etmek zorundaydım..."

O'Kelly şaşkınlıkla gözlerini kaleme dikti, gözlerini bir Waterman kalemden dalgın haldeki Kemble'a, bir Kemble'dan kaleme çeviriyordu. Bir an kıpkırmızı kesildi, bir dakika kadar sonra kahkahayı bıraktı ve koptu:

"Aman Tanrım! Benim... Waterman kalemim! Kemble siz –siz –siz eşsiz..."

İşte şimdi bu, o y d u, bu O'Kelly'di. Kemble hiç tereddüt etmeden revolveri çıkardı ve bir yerlere üç kez ateş etti. O'Kelly yüzü evraklara kapanıncaya kadar, ağır ağır öne doğru eğildi.

Kemble ne O'Kelly'nin ne de dört karısının çığlığını işitmedi. Şapkasını giydi, sokağa çıktı ve hissediyordu: korkunç derecede yorgundu, yaşantısında hiç böyle yorulmamıştı. Guy Street'te huzurlu bir şekilde uyuklayan Bobby'ye yaklaştı:

"Avukat O'Kelly'yi öldürdüm. Lütfen bana nereye gitmem gerektiğini hemen söyleyin: çok yoruldum."

Polis memuru ağzını açtı, tüm varlığıyla ve kocaman açtığı gözleriyle açık açık düşündü: "Deli!" Ama Kemble ilave etti:

"Tamam, gidin ve bürodan sorun, ben beklerim. Yalnız, lütfen, çabuk..."

Bir dakika sonra Kemble ve polis memuru birlikte Çizmeci John Sokağı'ndan aşağıya doğru gidiyorlardı. Konuşmadan düz, göğe kadar uzanan duvarların arasından yürüyorlardı ve sisin içinden geçerken Kemble anımsıyordu: işte böyle (sonu olmayan bir şey), o da bir zamanlar sonsuza kadar uzanan bu iki düz duvarın arasından yürüyordu...

15. Gri-Beyaz Pul

Sonbahar rüzgârı kuduruyordu: ıslık çalıyor, kamçılıyordu. Kocaman gri bir kuş denizden uçup gelmişti, kanatlarıyla göğün yarısını kapatıyor, giderek daha aşağıya eğiliyordu, acımasız, dilsiz, ağır bir kuştu ve giderek kararıyordu. Ama kalabalık dağılmıyordu: katili affedebileceklerine dair bir söylenti dolaşmaya başladı. Aslına bakarsan, babasının, rahmetli Sir Harold'ın adı ve hizmetleri unutulmadı, çok da kolay olabilir...

Birisi inatçı bir şekilde ve hırlayarak, "Kahrolsun sörler!" diye gakladı. "Herhalde geçen yıl bu askeri derhal ipe çekmişlerdi... Kahrolsun sörler!"

Hapishanenin girişindeki fener titriyor ve sallanıyordu, beyaz duvarlar da sallanıyordu, yıkılmaya hazırdılar. Adalet tehlikedeydi...

Kalabalığın içinden futbol topu kafalı Mr. MacIntosh çıkıverdi. Heyecanlıydı, sesi titriyordu.

"Baylar, adalet ve kültür ayrılmaz. Bizler kültürü savunmak zorundayız. Baylar tasarlanmış ve hesaplanmış bir cinayetten daha vahşice bir şey tasavvur edebiliyor musunuz? Bu nedenle, maalesef... evet, evet diyorum ki, maalesef, idam cezası talep etmek zorundayız..."

"Kahrolsun sörler!"

Rüzgâr ıslık çalıyordu. Fenerden uzun, aydınlık bir çizgi uzanıyordu, bu çizginin içinde de yüzler, melon şapkalar, yakalıklar renkli pul gibi titreşiyordu, sürünen bir yılanın ağır ve sonsuz hareketleriyle. Sözler artık seçilmiyordu. Yılan titriyor ve sinirli sinirli tıslıyordu.

Bir yerlerden, kafesten bırakılmış gibi, erkek çocuklar sürüsü uçup geldi: hepsi çıplak ayaklı, hepsi beyaz yakalı.

"Jesmond'un Yıldızı! Akşam Baskısı! Avukat O'Kelly'nin katiline af!"

"Nasıl? Yok canım? Affetmişler mi?" diye beyaz sayfalar kapışılıyordu.

Ama yalnızca affedilme olasılığından bahsediliyordu ve sadece ilave ediliyordu ki rahmetli Sir Harold'ın hizmetleri dikkate alınırsa, bu daha çok...

"Sörlere ölüm!"

"Baylar, adalet..."

"Jesmond'un Yıldızı'na ölüm!"

Gri-beyaz pul fenerin altında daha canlı parlıyordu, yılan asfaltın üzerinde hışırdıyordu, Jesmond'un Yıldızı'nın redaksiyonuna doğru sürünmeye başladı ve karanlık pencerelerinin karşısında yirmi boğum olarak kıvrıldı. Ama redaksiyonda kimse yoktu. Bir taş camı şangırdattı, cam kırıkları fırladı ve şangırdadı. Ama pencereler aynı şekilde boş ve karanlıktı. Kara, dilsiz kuş yukarıdan iyice aşağıya eğilmişti.

Artık evlere dağılma zamanıydı: mavili ve pembeli hanımları yataklarında sabırsızlanarak bekliyorlardı. Bekliyorlardı, korkudan ve meraktan büzülmüş, "Gerçekten affediyorlar mı? Gerçekten..." diye sormak, sonra da irkilmek ve hararetle sarılmak için: yaşamak ne kadar güzel...

* * *

Rüzgâr geceye doğru birdenbire dindi. Sessizlik ve karanlık çöktü: sanki tüm dünya yok olmuştu. Bazen öyle olur ki, kaybolan bir adam tüm gün döner döner, seslerden irkilir ve öyle bir kahkahayla güler ki korkunçtur, gözleriyse giderek derinlere çöker, tek bir düşüncesi vardır: yastığa başını gömmek, karanlığa yuvarlanmak ve uykuya dalmak. İşte böyle bir geceydi: Gün başını kara yastığa gömmüştü, ne ışık ne de ses kalmıştı.

Mrs. Dyuli geceye doğru hafiflemiş gibiydi. Tüm gün hiç iyi değildi: kelebek gözlüğü yine kayboldu, tüm gün kör gibi dolaştı, tökezledi, insanlara çarptı durdu. Alışveriş yapacakmış gibi koşturdu durdu: ama mağazaya geliyor, hiçbir şey satın almak gerekmiyor, hiç de önemli değil: gerekse de olur, gerekmese de. Şimdi alışveriş yapmak niye? Vikar, yemek altı yerine altı çeyrekte diye kaşlarını dik üçgen gibi yukarı kaldırdı:

"Sevgilim, bu çok basit: yedek bir kelebek gözlüğünüz olmalı. O zaman sizin bu... bu garip görüntünüz de olmaz. Düzen olurdu, siz de biliyorsunuz..."

Mrs. Dyuli, "Tamam, yarın bir tane satın alacağım..." diyerek titredi ve düzeltti: "Öbür gün..."

Çünkü yarın... Yarın bir şeyler satın almayı kimsenin canı istemez: o gün, orada, hapishanede, Kemble'ı avluya çıkartıp, dikecekler...

Yatak odası karanlıktı, bakmaya gerek yoktu: belki de bunun için Mrs. Dyuli kendisini hafiflemiş hissetti ve beklenmedik bir şekilde uykuya daldı.

Muhtemelen, yalnızca birkaç dakika uyudu. Uyandı, gözlerini açtı ve vikarın beyaz örgü takkesini gördü: vikar, ellerini göğsünün üzerine "Ahit"te yazılanlara uygun olarak koymuş, arada bir sakin sakin horluyordu. Her şey karanlık ve sessizdi, tüm

dünya boşalmıştı. Feryatlar etse, çığlıklar atsa, hiç kimse duymayacak ve hiçbir şey yapmayacak: tüm dünya sakin sakin uyuyor, arada bir horlayarak, başlarında örgü takkeyle...

Vikar ne kadar zaman uyudu belli değil, ama Mrs. Dyuli'nin çığlığıyla uyandı. Hemen anladı: "Karabasan, hemen uyandırmalı..." Rüyalar çizelgeye kaydedilemezdi, vikar rüyalardan çok korkardı.

İhtimal ki, Mrs. Dyuli çok derin uyuyordu, giderek daha yüksek sesle çığlık atıyordu, ancak vikar soğuk eliyle omzundan tutunca susturdu.

"Sevgilim, geceleri yememeniz gerektiğini düşünüyorum..."

Mrs. Dyuli karanlıkta, "Evet, ben de gerek yok, diye düşünüyorum," diye yanıtladı.

Beş dakika sonra vikar, arada bir horlayarak yeniden uyuyordu. Her şey karanlık ve sessizdi.

16. Güneşin Sevinci

Dokuz buçuk olarak kararlaştırılmıştı, son derece doğru bir şekilde: Kültürlü her insanın tıraş olmak ve kahvaltı yapmak için vakti olmalıydı, bu nedenle de dokuz buçuk olarak karar verilmişti, sadece kültürlü bir insanın diğerine (suçlu bile olsa) saygı göstermesi gerekirdi.

Güneş çok parlaktı. Güneş bayram ediyordu, bu herkes için açıktı, yalnız bir soru vardı: adaletin zaferini mi kutluyordu? Demek, kültürlüler ya da...

Gri-beyaz pul endişeyle hışırdadı ve parladı:

"Dinleyin, baylar! Hâlâ hiçbir şey belli değil mi?"

Hayır, dün hiçbir karar alınmadı, ama belki, bu sabah... Sonuç olarak, her şeye son anda karar verilecek: saat dokuz buçukta hapishane çanı çalacak mı,

yoksa çalmayacak mı diye?

Yağlı, iyi kızarmış börek gibi, hoş görüntüsü olanlardan özenle tıraş olmuş, pembe yanaklı bir ihtiyar hapishaneye geçti.

İhtiyar kapıya vurdu, hapishane duvarlarına oturan demir kapı karşısında açıldı.

Mrs. Dyuli vikara döndü, kısa kısa ve sık sık nefes alıyordu:

"Kim... kim bu? Şimdi buraya gelen kim?"

"Ah, bu mu? Bu, sevgilim, u s t a."

Mrs. Dyuli vikarı dirseğinin üzerinden tuttu ve tüm gücüyle ona yapıştı:

"Size bbbakıyorlar. Ben hiçbir şey sssöylemek istemiyorum. Siz kkkendinize hâkim olamazsınız..."

Mrs. Dyuli sustu... yanı başında birisinin saati parladı:

"Dokuz buçuğa iki dakika var."

İki dakika var... Pul gerildi, öldü, hareket etmiyordu. Biftekler gibi kızarmış boks ve at yarışı seyircileri kesinlikle gözlerini saatten ayırmıyorlardı. Kurtuluş Ordusu'nun pirinç borazanları kayıtsızca parladı. Pespembe, besili ve sevinçli güneş yuvarlana yuvarlana çıktı. Çatılardaki kırağı eriyordu ve damlalar tıkırdıyordu, saat gibi net bir şekilde (dokuz buçuktan önceki) saniyeleri vuruyordu.

İşte bir kez daha damladı ve sonuncu damla: buçuk. Gergin, camdan bir saniye ve... hiçbir şey yok: çan susuyor.

Pul hemen hareket etmeye, hışırdamaya başladı, giderek daha yüksek sesle. Herkes kırgındı: boks tutkunları da, at yarışçıları da, kültür taraftarları da.

Kaynıyorlardı, akışıyorlardı. Ellerini birbirine vuruyorlardı. Uğursuz uğursuz halka oluşturuyorlar, halkayı bozuyorlar, hâlâ bir şeyleri bekliyorlar, dağılmıyorlardı.

Mrs. Dyuli (kelebek gözlüksüz, şapkası yana kaymış) tekrar vikarın kolunu tuttu:

"Siz... siz... siz anlıyor musunuz? Demek o... demek onu ...madılar. Anlıyor musunuz?"

Vikar Dyuli işitmiyordu, saatine bakıyordu: artık saat ona yirmi vardı.

Ona yirmi var, artık daha fazla umutlanmaya gerek olmadığı bir anda, hapishanenin çanı ağır, pirince özgü bir sesle çalmaya başladı: gökten pirinçten, ölçülü bir damla düştü.

Mrs. Dyuli garip, Jesmond'a uymayan bir sesle bağırmaya başladı:

"Hayır, hayır, Tanrı adına, Tanrı adına! Durdurun, durdu..."

Gerisi duyulmadı: pul çılgınca dolanmaya, renk renk mendiller açmaya ve çığlıklar atmaya başladı. Güneş bayram yapıyordu, kıpkırmızı ve kayıtsız. Kurtuluş Ordusu'nun borazanları sıkıntı veren bir marşı çalıyordu. Sonunda içleri rahatlamıştı: Katilin ruhuna dua etmek gerek.

Bilahare, artık ortalık sakinlediğinde, Vikar Dyuli "Kurtuluş Ahiti"nin yaşama geçirilmesinin zorunluluğundan söz etti. Tüm bu olanlar Jesmond'un yaşamının sakin akışını bulandırmıştı: bu da en inandırıcı argüman değil miydi? Eğer devlet zayıf ruhları yegâne yola zorla sokmuş olsaydı, adilane olsa da, böyle üzücü yollara başvurmak gerekmezdi... Kurtuluş matematiksel olarak ve kaçınılmaz olarak gelebilirdi, anlıyor musunuz, matematiksel olarak?

Jesmond'un gururunun, Vikar Dyuli'nin şerefine cheerio diye bağırdılar ve kararı oy birliğiyle kabul ettiler. "Zorunlu Kurtuluş" tezkeresinin bu kez geçeceği ümit edilebilir.

1917

KISA ÖYKÜLER

İnsan Avcısı

1

Yaşamdaki en güzel şey sanrıdır, en güzel sanrı da aşktır. Aşk gibi, sabaha özgü, bulanık ve duman içindeki Londra sanrılıyordu. Pembemsi bir beyazlığa bürünmüş olan Londra gözleri kapalı yüzer gibi süzülerek gidiyordu – nereye gittiği önemli değildi.

Druid[1] tapınaklarının zarif kolonları, daha dün fabrika bacalarıydı. Viyadüklerin havada asılı demir kavisleri, meçhul bir adadan çıkıp meçhul bir adaya doğru uzanan köprüler. Nuh nebiden kalma, kocaman, kara kuğuların/vinçlerin kıvrımlı boyunları şimdi av için dibe dalacak. "Rolls-Royce, otomobil" yazan ürkütülmüş, şıkır şıkır altın harfler Güneş'e doğru döküldü ve söndü. Etraf yine sessiz ve bulanık: dumana batmış kulelerin ördüğü dantel, tellerin oluşturduğu inip kalkan örümcek ağı, uyuklayan kaplumbağaların/evlerin üzerinde ağır ağır oynanan bir dans. Trafalgar sütununun[2] muazzam büyüklükteki taş phallosu hareketsiz bir dingil.

[1] Druid, çoktanrıcılılık döneminde Alplerin kuzeyinde ve Britanya Adaları'nda yaşamış antik Kelt topluluklarındaki rahip sınıf için kullanılan bir adlandırmadır.

[2] Trafalgar Meydanı'ndaki sütun. Trafalgar Meydanı Londra'nın merkezinde, National Art Gallery'nin ana giriş kapısının baktığı önemli meydan. Adını, Amiral Horatio Nelson komutasındaki İngiliz donanmasının Fransız ve İspanyol donanmalarını yendiği Trafalgar Savaşı'ndan alır. İlk adı IV. William Meydanı'ydı. Bugünkü adı George Ledwell Taylor tarafından önerildi. Bkz. http://tr.wikipedia.org/wiki/Trafalgar Meydan%C4%B1(14.02.2010)

Pembemsi süt denizinin dibinde, sabahleyin, boş sokaklarda Orgcu Bailey yüzer gibi süzülerek gidiyordu –nereye gittiği önemli değildi. Ayaklarını asfaltta şıpıdık şıpıdık sürüklüyordu, çelimsiz, tuhaf uzunluktaki bacakları birbirine dolaşıyordu. Ellerini ceplerine sokmuş, mutlu bir ifadeyle gözlerini süzerek vitrinlerin önünde duruyordu.

İşte çizmeler, kahverengi deri *getr*'ler[1], kocaman siyah yağmurluklar ve ufacık, bayan rugan ayakkabılar. Ulu çizme ustası, ilahi çizme şairi...

Orgcu Bailey, çizmelerin bulunduğu vitrinin önünde haç çıkartıyordu:

"Şükürler olsun sana ufacık ruganlar için... ve bacalar için... ve köprüler için... ve Rolls-Royce için... ve duman için... ve bahar için. Varsın acı versin: ve acı için..."

Orgcu Bailey uykulu filin –sabahleyin sefere ilk çıkan otobüsün– sırtında hızla Chiswick'e, evine gidiyordu. Kondüktör bayan (bir yığın çocuğun bulunduğu bir evdeki) somun gibi olan ana yumruğunu andıran bir sevgiyle yolculara göz kulak oluyor: İçmiş gibi görünüyor biçare. Bak sen, dudaklarını açtı!

Dudakları kalın ve ihtimal ki, taylarınki gibi yumuşak: sevgiyle gülümsüyordu. Kenarları kıvrık, keskin, kepçe kulaklarıyla kafasını sallayıp duruyordu: Orgcu Bailey yüzer gibi süzülerek gidiyordu.

"Hey, Sir, sizin burada inmeniz gerekmiyor muydu?"

Orgcu gözlerini açtı: "Nasıl? İnme zamanım geldi mi?"

"N'oluyor, içtiniz mi, Sir?"

Tay dudakları aralandı, orgcu hayır anlamında

[1] Bacağın alt bölümünü ve ayakkabının üstünü örten kumaş veya köseleden yapılmış bir tür tozluk (http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=getr&ayn=tam)

kafasını salladı ve mutlulukla güldü:

"İçtim mi? Sevgili bayan, bu daha da iyi!"

Otobüsün üstündeki merdivenlerinden aşağıya iniyordu. Aşağıda, dumanın içinde, Craggsların pazar günü için yıkanmış pencereleri mahçup bir şekilde süzülüyor, sütlü pembe ışıklar gibi yanıyordu. Güneş yükseliyordu.

Orgcu, kondüktör bayana döndü, sessizce pencereleri gösterdi ve yine sessizce onu kucakladı, taylarınki gibi yumuşak dudaklarıyla öptü. Kondüktör bayan koluna silindi, gülmeye başladı, zili çekti: Böylesinden ne beklersin?

Orgcu küçük bir ara sokağa daldı, evinin arka kapısını anahtarıyla sessizce açtı, avluya girdi, taş kömürü yığınının yanında durdu ve kerpiç duvarın üzerinden yukarıya, komşunun, Craggsların penceresine baktı. Penceredeki beyaz perde rüzgârdan aynı tempoda soluyordu. Komşular henüz uyuyordu.

Şapkasını çıkartıp pencereden hafif bir gölge görününceye kadar öylece durdu. Bir el göründü, güneşte pembe bir renge büründü, perdenin ucunu kaldırdı. Orgcu Bailey şapkasını giydi ve içeri girdi.

2

Mrs. ve Mr. Craggs kahvaltılarını yaptılar. Odadaki her şeyin metalik bir parlaklığı vardı: Şömine aksesuarlarının, maun sandalyelerin, kar beyazı masa örtüsünün. Ve belki, masa örtüsünün kıvrımları bir metal gibi serttir; ve belki, sandalyeler, eğer dokunulursa metal gibi soğuktur: maun kaplamanın altındaki metaldir.

Mr. Craggs'ın metal sandalyesinin arkasındaki tek renk yeşil halının üzerinde dört parlak iz var: kahvaltıdan hemen sonra sandalye buraya kalkacak.

Mrs. Craggs'ın sandalyesinin arkasında da dört parlak iz var.

Pazar günleri Mr. Craggs kendisine kahvaltı için yengeci münasip görürdü: Mr. Craggs yengece bayılırdı. Mr. Craggs yengeç kıskaçlarının parçalarıyla birlikte sözcükleri yutarak yüksek sesle gazete okuyordu:

"Vapur...mmm... uzun süre yukarıya doğru omurgasıyla... Dipte aşağıdan takırdadılar... Hayır, harika bir yengeç, kesinlikle harika! Yine Kent[1] üzerindeki zeplinler, altı erkek, on bir...mmm...on bir –on bir –evet: on bir kadın... onlar için insan – yalnızca şey... şey... Laurie, bir parça yengeç istemez misiniz?"

Ama Mrs. Laurie artık kahvaltısını bitirmiş, kaşıklarını kaldırıyordu. Mrs. Laurie'nin enfes bir çay kaşığı koleksiyonu vardı: Craggs'ın hediyesi. Gümüş kaşıklar: her birinin üzerine mine ile Birleşik Krallık'ın şehirlerinden birinin arması kaplanmıştı. Her kaşık için özel bir kutucuk vardı. Mrs. Laurie kaşıkları kendi kutularına yerleştiriyordu ve gülümsüyordu: dudaklarındaki en hafifinden ve kesinlikle ışık geçirmeyen pembe ipekten bir perdeydi. İşte kordonu çekti ve perdeyi ardına kadar açtı, perdenin ardındaki gerçek Laurie'nin nasıl birisi olduğu görünüyordu. Ama kordon kayboldu ve perde sadece rüzgârla hafif hafif aşağı yukarı inip kalkıyordu.

Ortadan kaybolan Mr. Craggs birdenbire yerden biter gibi belirdi, görünmez bir kaidenin üzerinde Mrs. Laurie'nin karşısına –son derece küçük, dökme demir bir anıtçık[2]– yerleşti ve karton kutuyu havaya

[1] Kent, Güneydoğu İngiltere'de bir kontluk.

[2] Rusçada küçültme eki yalnızca özel isimlerin değil, meslek adlarının ve nesnelere ad olan sözcüklerin sonuna da getirilir. Bu yöntemle anlatıcı anlattığı kişiye, nesneye ya da olaya karşı (bu metinde olduğu gibi) eleştirel tutumunu da anons eder. Ancak değerlendirme yaparken dikkatli olmak gerekir, zira özel isimlerin sonuna getirilen küçültme eki başka bir amaçla da kullanılmış olabilir: Anlatıcı anlattığı kişiye karşı sempatisini ya da anlattığı kişinin yaşının küçüklüğünü vurgulamak için de küçültme eki kullanabilir.

kaldırdı:

"Canım, bu size."

Kutunun içinde beyaz ve soluk pembe ipek kombinezonlar –akla hayale sığmaz dantel çamaşırlar da, ince file çoraplar da– vardı. Mr. Craggs temiz ahlaki görüşlere sahip birisiydi, çapkınlık yapmazdı, dantel çamaşırlara olan düşkünlüğü yalnızca temiz ahlaki görüşlerindendi.

Mrs. Laurie ihtişama hâlâ alışamamıştı. Mrs. Laurie pespembe kesildi ve dudaklarındaki pembe perde hemen sallanmaya başladı:

"A-a, yine şanslıymışsınız... briçte – ya da... sizi tanıyan birilerinin işlemlerini yapmaya gittiğiniz yerde..."

"Hup" diye piposunu emiyordu ve alışkanlığı olduğu üzere, dökme demir gözkapaklarını kaldırmadan muzaffer bir eda ile gülümsedi kaidenin üzerinden.

Mrs. Laurie soluk pembe, akla hayale sığmaz dantel ve ince file çamaşırı inceliyordu, çorap çiftlerinden birisinde kaçık buldu ve çamaşırı bir yana bıraktı, yanağını Mr. Craggs'a uzattı. Craggs parmağıyla pipoyu söndürdü, cebine soktu ve dudaklarını yanağa yapıştırdı. Mr. Craggs'ın çenesi ve dudakları, dünya denizlerindeki burunlar misali ileri doğru çıkmıştı: dudakları emmek için özel olarak tasarlanmıştı.

Mr. Craggs emiyordu. Bir ışın, toz şerit halinde pencereye vurdu. Her şey metal gibi parlıyordu.

3

Yukarıda, yatak odasında Mrs. Laurie kaçık olan çoraplara bir kez daha baktı: her şeyi komodinin gözüne gerektiği gibi yerleştirdi; yüzünü sabunla iyice

yıkadı; Mr. Craggs'ın yeni pantolonunu dolaptan çıkarttı: Craggs onu giyip kiliseye gidecek.

Pencereden rüzgâr esiyordu. Pantolon sallanıyordu. İhtimal ki, Mr. Craggs'ın üzerinde pantolon çok güzel duruyordu ve bedeniyle uyumlu bir akord veriyordu. Ama Mr. Craggs'ın pantolonu böyle, boşlukta tek başınayken korkunçtu.

Pencereden rüzgâr esiyordu. Pantolon sallanırken yaşıyordu: yalnızca bacaklar, karın ve sair şeylerden ibaret, kısacık, budanmış, kübik bir mahluk. İşte kalkıyor ve yürüyüp gidiyor –insanların arasına ve insanların üzerine doğru, büyüyor– ve...

Pencereyi kapatmak gerek. Mrs. Laurie pencereye yaklaştı, bir saniye için kafasını dışarı uzattı, ağır ağır, kıpkırmızı kesildi ve sinirli bir şekilde kaşlarını çattı: Yine mi?

Avluda, sağ tarafta, taş kömürü yığınının yanında, tuhaf şekilde uzun –kartondan kesilip çıkartılmış gibi– Orgcu Bailey yine dikiliyordu. Şapkasını elinde tutuyordu, yarı saydam kepçe kulakları güneşte ışığı geçiriyordu, mutlu bir ifadeyle gülümsüyordu – yüzü güneşe ve Mrs. Laurie'ye dönüktü.

Pencerenin üst kısmı tutukluk yaptı, Mrs. Laurie, kaşları daha da sert çatılmış, çerçeveyi aceleyle çekti – pencere sağ tarafa kanrıldı.

Yüksek, değişik perdelerden çıkan bir ses gıdaklamaya başladı:

"Günaydın Mrs. Craggs! Hayır, bir sorun yok değil mi? Hayır, bundan hoşlanmıyorsunuz değil mi? Hayır, şimdi bir koşu size geleceğim – hayır yapamam..."

Mrs. Fitz-Gerald'ın tüm dünyayla ilişkisi bir tik işareti olarak "hayır"la belirlenmişti. Bu tik İskoçya'daki şatosunu satmak zorunda kalıp Abbey Caddesi'ne taşındığı zamandan beri diline yerleşmişti.

Bu tik Orgcu Bailey'nin içine ok gibi saplanıyordu. Mrs. Fitz-Gerald'ın dokuz kızından birisi uzun süredir akşamları "özel ders" için Orgcu Bailey'ye koşarken başka türlüsü de olamazdı.

Mrs. Laurie her zamanki gibi, mermer mutfağa geçti ve hep o değişmeyen –en hafifinden ve ışık geçirmeyen ipekten– perde dudaklarındaydı.

"Craggs, şimdi Mrs. Fitz-Gerald gelecek. Pantolonunuzu çıkarttım – yukarıda. Şey, yeri gelmişken, şu Bailey, biliyor musunuz, tahammül etmek nerdeyse olanaksız olmaya başladı, sürekli yatak odasının penceresine bakıyor.

Kaidenin üzerindeki dökme demir anıtçık hareketsizdi, yalnızca gözkapaklarının altından süzerken – gözleri birer jilet:

"Eğer sürekli öyle... neden siz şimdiye kadar... Mamafih, bugün, kiliseden sonra onunla konuşurum. O, evet!"

Mrs. Laurie stor perdeyi çekmek için döndü:

"Evet, lütfen, çok ciddi olarak... Güneşe o şekilde bakmak acı verir, doğru değil mi?"

Mrs. Fitz-Gerald kapıyı çalıyordu. Mrs. Fitz-Gerald bir hindi gibiydi: ileri doğru uzanmış boynunun üzerindeki kafası hep yan dururdu ve tek gözüyle hep yukarıya, her an bir çaylağın dalarak dokuz hindi palazından birisini çalması muhtemel olan göğe bakardı.

Mrs. Fitz-Gerald değişik perdelerden çıkan bir sesle orgcuyla ilgili olarak gıdaklıyordu:

"Hayır, bir düşünün: Toplulukta hiçbir genç ve güzel kadın yok ki o... ki o. Hayır, onun zavallı karısı tam bir melek: karısı ondan aldığı tüm paraları kilit altıda tutuyor ve kapının anahtarını saklıyor, ama o aklını kullanıyor – pencereden... Şimdi ben de pencereye baktım... Hayır, düşünsenize!"

Mrs. Fitz-Gerald bir gözünü göğe, diğerini Mrs. Laurie'ye doğrultmuştu. Mrs. Laurie araya girdi – tıpkı açık bir kapıdan çalmaksızın girer gibi.

"Ben de şimdi Craggs'dan bunu Mr. Bailey'yle konuşmasını rica ettim. Çok eğlenceli olacak. Kiliseden sonra bu vodvili izlemek için gelin."

Mrs. Fitz-Gerald hep aynı şekilde şüphe içindeydi ve tek gözüyle gökyüzündeki çaylağı arıyordu:

"O, Mrs. Laurie, siz bir, siz bir, biliyorum, siz hiç diğerleri gibi birisi değilsiniz. Biliyorum."

Dökme demir anıtçık hareketsiz bir şekilde, gözkapaklarını kaldırmadan, yukarıda, Mrs. Laurie'ye bakıyordu.

"Öyle değil, ama nasıl?"

Tanrı biliyor: Perdenin kordonu kaybolmuştu.

4

Burada, Abbey Caddesi'nde bir Londra daha vardı – ve bu, farklı bir Londra'ydı. Komşular komşularını çok yakından tanırlardı: ve herkes, elbette, çok saygıdeğer Mr. Craggs'ı tanıyordu. Herkes bilirdi: Mr. Craggs briçte –ya da genel olarak herhangi bir yerdeki– işlemleri başarıyla yürütürdü, London-City-Midland-end-Bank'ta cari hesabı vardı, çok güzel bir karısı vardı ve Kusurlarla Mücadele Topluluğu'nun gönüllü üyelerinden birisiydi. Doğaldır ki, Mr. Craggs'ın St. George Kilisesi'ne yeni pantolonuyla yaptığı geçiş, bir zafer geçişi oldu.

Matlaşmış anıtçık, attığı her adımla kaldırıma bir lütufta bulunarak, önce bir kaideye, sonra diğer kaideye, sonra üçüncü kaideye bir saniye için vidalanarak pençeleriyle çıkıyordu: Kaldırım evden kiliseye kadar bir dizi kaideyle entegre olmuştu. Anıtçık, gözkapaklarını kaldırmaksızın teveccühle gülümsü-

yordu –başındaki silindir her saniye güneşte parlıyordu– ve Mrs. Laurie'nin eşliğiyle süslenmiş olarak adımlarını atıyordu: Richard'ın[1] kaidesi üzerindeki rölyefler şöyleydi –Aslan Yürekli'yi mütevazı olarak, ama ahenkle bir Aslan Yürekli süsler.

İşte sonunda Mr. Craggs'ın törenli geçişindeki denklem çözüldü – sonuç bir kilise.

* * *

Pencereler dünyaya açılan kanyonlardır. Renkli camların üzerinde geyikler, kalkanlar, kafatasları, dragonlar var. Camın alt kısmı yeşil, üst kısmı ise turuncu. Pencereden inen yumuşak, gür yosun adeta yerde sürünerek yayılıyordu. Adımlardan çıkan sesler boğuk boğuk, dipteymiş gibi daha bir sessiz –usulca– ve nerede olduğunu Tanrı biliyor – tüm dünyanın, yengecin, yanağın, çoraptaki kaçığın, tek gözlü Fitz-Gerald'ın, kutuların içindeki kaşıkların, otuz iki yılın...

Orgcu Bailey, yukarıda, koroların üst kısmında çalmaya başladı. Turuncu güneş ağır ağır, sinsi sinsi yeşilin üzerinde büyüyor, büyüyordu: Ve işte buram buram yukarıya kalktı, tepede – tropiklerde olduğu gibi yalnızca ağızdan nefes almak mümkün. Coşkuyla birbirine karışmış otlar, çılgınca güneşe doğru kalkan kıllı gövdeler. Basların siyah ve turuncu kolları, yumuşak bir kalınlıkla, içerde derinden derinden "kurtuluş yok" diyorlardı: kadınlar kavkı gibi kıvrılarak açılmışlardı ve duaları insanların içine Tanrı ateşini düşürüyordu. Ve belki de, yalnızca Mrs. Laurie Craggs, her zaman olduğu gibi, şahane bir mermer misali sadece oturuyordu.

[1] İngiltere'nin 1189-1199 tarihleri arasındaki Fransız asıllı kralı Aslan Yürekli Richard'a (1157-1199) ve Richard'ın Westminster Sarayı önündeki heykeline gönderme yapılıyor.

Mrs. Laurie her şey bitince kocasına, "Bailey'yi unutmadınız değil mi?" diye fısıldadı.

Mr. Craggs gözkapaklarının altından, "Ben mi? O, hayır..." diye jilet gibi parladı.

Tek gözlü Mrs. Fitz-Gerald endişeli endişeli yukarıya farazi çaylağa bakıyor, beyaz elbiseler giymiş olan dokuz hindi palazını kanatlarının altında topluyordu ve kalabalıkta Mr. Craggs'ı kaybetmemek ve onun Bailey'yle karşılaştığı zaman olacakları kaçırmamak için ayaklarının ucunda yükselerek yürüyordu.

Dışarıda, kilise kapısının yanında, bir zamanlar papalık tarafından başı kesilmiş olan Şövalye Hegan'ın mezarı vardı: Başsız şövalye taşın üzerinde, taş bir zırhın içerisinde yatıyordu. Ve burada, şövalyenin başını kaybettiği yerin yanında, hanımlar Orgcu Bailey'nin etrafına yığılmışlardı.

"Mr. Bailey bugün özellikle güzel çaldınız. Öyle dua ettim, öyle dua ettim ki..."

"Mr. Bailey, yapabilir misiniz, isterdim ki yalnızca..."

"Mr. Bailey, biliyor musunuz ki siz, ki siz..."

Orgcu açık ve beklenti içindeki dudakları ve yarı saydam, kenarları kıvrık kulaklarıyla yukarıdan onlara başını sallıyordu. Daha da yukarıda, güneş, kendisi de kendisinden gözlerini kısmış, hızla yükseliyordu – nereye gittiği önemli değildi.

Orgcunun maymunlarınki gibi uzun kolları vardı – buna rağmen kadınların hepsini birden aynı anda kucaklaması olanaksızdı. Orgcu mutlulukla kafasını sallıyordu:

"Sevgili hanımlar, yapabilseydim..."

Orgcu Bailey, Yüce İsis'i[1] düşünüyordu: uzanmış binlerce koluyla, gelişmiş binlerce göğsüyle, toprak

[1] Mısır Tanrıçası İsis'e gönderme yapılıyor.

gibi tüm tohumları kabul eden döl yatağıyla...

"A-a, sevgili Bailey! Her zamanki gibi, elbette çevresi sarılı... Bir dakikanızı rica edebilir miyim?"

Bu, Craggs'dı. Yanında mermer bir süs gibi olan Mrs. Laurie'nin eşliğinde merdivenin son basamağında dikilmiş bekliyordu.

Bailey, pusulanın ibresi gibi döndü, şapkasını çekip çıkardı, ayakları birbirine dolaşarak koştu, Mr. Craggs'ın elini sıktı ve gözlerinde, "Sevgili Craggs, dünyadaki biricik Craggs, siz de – siz de tapınılası insan Craggs..." diye sıraladığı sözler ışıl ışıl parlıyordu – neredeyse işitiliyordu.

Üçü birlikte bir kenara çekildiler, yalnız Mrs. Fitz-Gerald da, sessizce arkalarında belirdi, Craggs'ın her sözünü onaylayarak kafasını sallıyordu ve tek gözüyle tiklerini/mızraklarını Bailey'nin sırtına fırlatıyordu.

"Dinleyin, sevgili Bailey, karım, onun yatak odasının manzarasını sürekli olarak bozduğunuzu söylüyor. Bu konuda ne söyleyeceksiniz? Hı?"

Bailey'nin kafasının içinde güneşin sunduğu şarap uğultu yapıyordu, sözcükler duyulmuyordu. Sözcükler işitilir olduğu zaman Bailey soldu, alnı kırış kırış oldu, yüzünde hemen gereksiz bir yığın deri ortaya çıktı: tamamen hazır elbise mağazasından satın alınmış, sarkık kostüm gibiydi.

"Mrs. Laurie mi? Hayır... olamaz..." Bailey'nin dudakları şaşkınlıktan şapır şapır ediyordu. "Mrs. Laurie, siz söylemediniz. Evet, hayır, ben elbette: siz, hayır. Elbette..."

Bir an için inanmış olmak kendisine de komik geldi. Elini salladı – mutlu bir ifadeyle gülümsedi.

Mrs. Laurie kaşlarını çattı. Durakladı. Craggs'ın karnının üzerinde tuttuğu kıskaçları hareketlendi, Mrs. Fitz-Gerald neşeyle parmaklarının ucunda

kalktı. Ama Mrs. Laurie son anda yüksek sesle kahkahayı salıverdi:

"Anlayın, Mr. Bailey! Ben söyledim. Siz de çok iyi biliyorsunuz, bunu eninde sonunda söylemek zorunda kalacaktım. Evet, siz bunu biliyorsunuz."

Bailey gözlerini kırpıştırmaya başladı. Yine o hazır elbise mağazasından satın alınmış, sarkık kostüm. Birden iki eliyle şapkasını kulaklarına kadar çekti ve veda etmeden, Craggs'ı daha fazla dinlemeden, ayakları dolaşarak asfaltta koşmaya başladı.

Ardından Mrs. Fitz-Gerald'ın tikleri yağıyordu. Bailey koşuyordu – neden olduğunu bilmeden, beceriksizce, mıhlanmış gibi durdu. Tanrı bilir, aklına ne geldi ve neyi anımsadı – ama ağzı kulaklarında gülümsedi, mutlulukla, neşeyle Craggslara şapkasını salladı.

Craggs omuzunu silkti:

"Düpedüz – anormal..."

Ve eve doğru hareket etti – kaidelerin sonsuz dizisi üzerinde bir kaideden diğerine, diğerinden üçüncüsüne geçerek ilerliyordu.

5

Londra güneşten çıldırmıştı. Londra hızla akıp gidiyordu.

Silindir şapkaların, kocaman kenarları olan beyaz şapkaların, sabırsızca açılmış dudakların seli, bentleri yıkıyordu. Fil-otobüsler, bahardan çılgına dönmüş bir sürü misali, hızla akıp gidiyorlar ve kafalarını yere eğmiş, köpekler gibi birbirlerini kokluyorlardı. Levhalar ahududu kırmızısı, yeşil ve turuncu seslerle bangır bangır bağırıyorlar: "Rolls-Royce", "İkimizin Valsi", "Otomatik Güneş". Beyaz yakalıklı, yıldırım

gibi hızlı erkek çocuklar ellerinde gazetelerin akşam baskılarıyla bir görünüp bir kaybolan ayakların, harflerin ve tekerlerin arasında, her yerde dolaşıyorlar.

Her yerden silindir şapkalar, fil-otobüsler, Rolls-Roycelar, otomatik güneş fışkırıyordu ve eğer aşağıda metropolitene ve yeraltı yollarına –"tünellere"– açılan gider olmasaydı, evleri de kavşaklardaki polis heykellerini de silip süpürürlerdi kuşkusuz.

Asansörler, porsiyonları birbiri ardına yutuyor, cayır cayır yanan çekirdek katmanına indiriyorlardı, burada da Londra'nın çıldıran kanı dolaşıyordu, uğuldayan tünellerde daha da bir çılgınca akıyordu.

Çıldıran Londra, şehir dışına, parklara, otların üzerine akıyordu. Taşınıyorlardı – arabalarla, yürüyerek – sayısı belirsiz hasır örgü çocuk arabalarının içinde yeni mamul bebekleri taşıyorlardı. Mrs. Laurie berraklaşmış pencere camlarından sayısı belirsiz çocuk arabalarının asfalta oluşturduğu alayı izliyordu.

Mrs. Fitz-Gerald telaşlı tıkırtılar çıkartarak Craggsların girişindeki küçük pencereye vuruyordu:

"Mrs. Laurie! Dinleyin, Mrs. Laurie! Benim Annie sizde yok mu? Hayır mı? Öyle, yine şehir dışına kaçtı bu ...yla. Hayır, çocuğunuz olmadığı için şanslısınız Mrs. Laurie..."

Mrs. Laurie'nin mermer gibi alnında iki tane çok hafif siyah damar/kırışık vardı, belki yalnızca bunlar mermerin canlı olduğunu gösteriyordu. Belki de lekesiz mermerdeki yegâne çatlaklar bunlardı.

Mrs. Fitz-Gerald, "Mr. Craggs?" diye sorarken tek gözüyle son derece huzursuz bir şekilde yukarıya bakınıyordu.

"Mr. Craggs mı? Üyesi olduğu cemiyetin –Kusurlarla Mücadele Cemiyeti'nin– işleri için bir yerlere gitmesi gerektiğini söyledi."

"Hayır, siz öyle şanslısınız, öyle şanslısınız..."

Mrs. Laurie yemek odasında geziniyordu. Metal sandalyelerden birisinin ayakları halı üzerindeki yuvasının dışında duruyordu. Yukarıya, yatak odasına çıktı, stor perdeyi kaldırdı, pencere açıktı, yatak odası temiz havayla dolmuştu. Mrs. Laurie pencerenin açık olduğundan emin olmasına rağmen, nedense stor perdeyi kaldırıp bakma gereksinimi duydu.

Mrs. Laurie yeniden yemek odasına oturmuş, yüzlerce çocuk arabasının oluşturduğu alayı izliyordu. Mr. Craggs ise – klapasında Kusurlarla Mücadele Cemiyeti *Apostol*'unun[1] beyaz haçı– uğultulu tünellerin içinde bir yerde ağırdan ağırdan uçarcasına gidiyordu. Dökme demir gözkapakları akşam baskısının üzerine inmişti: Saat üçte Kuzey Denizi'nin üzerinde zeplinler görüldü. Bu çok isabetli olmuştu.

"Mükemmel, mükemmel". Mr. Craggs kazanacağı başarıyı hayal ederek önceden seviniyordu: atmosfer uygundu.

Mr. Craggs da bu uygun atmosferden Hampstead Park'ta yararlanmak istedi.

Hampstead Park kıyılarına kadar şampanyayla yıkanmıştı: baştan başa yakıcı kıvılcımlarla altın rengine boyanmış hafif bir dumanla kaplıydı. Çiftler küçücük banklarda yan yana, omuz omuza, daha da yakınlar. Sıkıntı veren elbise çürüyüp dağılıyordu, güneşin sunduğu şampanya bedenden bedene akıyordu. İşte ahududu kırmızısı bir şemsiyenin altına açılmış çimlerin yeşil ipeği üzerinde bir çift; yalnızca ayaklar ve bir parça dantel görünüyor. Harika bir dünyada ahududu kırmızısı şemsiyenin altında gözlerini kapatmışlar çılgın şampanyayı içiyorlardı.

"Akşam baskısı! Saat üçte zeplinler Kuzey Denizi'nin üzerinde!"

Ama şemsiyenin altındakiler –ahududu kırmızısı

[1] (Yun.) Elçi. Hıristiyanlıkta Hz. İsa'nın öğrencileri ve havarileri.

dünyadakiler– ölümsüzler: Öbür, uzak dünyada nasıl öldürülecek olabilirler ki?

Yıldırım gibi hızlı –izmarit toplayıcısı, mutluluğun, öpüşen domuzcukların, erkekler için patentli hapların– akşam baskısının satıcısı erkek çocukların oluşturduğu atlı karınca hızla geçip gidiyordu. Gürültücü Petruşka[1] da, üzerlerinde sosisler ve kestanelerle duman üfüren tekerlekli makineler de, silindirlerin sürüsü de bahardan çılgına dönmüş filotobüsler gibi arka arkayalar...

Keskin bir düdük sesi – dayanılmaz, kamçı gibi. Bir kez daha: kamçı gibi. Ahududu kırmızısı şemsiyenin, silindirlerin, kocaman beyaz şapkaların altından kafalar uzandı: Dökme demir anıtçık bir masanın üzerinde dikilmiş düdük çalıyordu.

Mr. Craggs düdük çalmayı bıraktı: "Bayanlar ve baylar! Bayanlar ve baylar! Akşam baskısı: Zeplinler Kuzey Denizi'nin üzerinde. Bayanlar ve baylar, kendinizi yoklayın: ölmeye hazır mısınız? Bugün ölmeye. Siz öleceksiniz... hayır, hayır, komşunuz değil, özellikle siz, ahududu kırmızısı şemsiyenin altındaki güzel leydi siz. Gülümsüyorsunuz, dişleriniz parlıyor, ama bir kafatasının nasıl gülümsediğini biliyor musunuz? Durun –yalnızca bir saniye için– kendinizi bir yoklayın: Ölmeden önce yapmanız gereken her şeyi yaptınız mı? Siz ahududu kırmızısı şemsiyenin altındaki!"

Önce suskun olan Petruşka, "Henüz değil, hepsini değil..." diye ince bir sesle cıvıldadı.

Gülüştüler. Güzel leydi de güldü, ahududu kırmızısı göğün/şemsiyenin altına gizlendi ve Âdeminin dizlerine yaslandığını herkes görüyordu: Onlar ahu-

[1] Rus kukla tiyatrosundaki tiplerden birisidir. Kırmızı gömlek, şalvar ve başına ucu püsküllü bir külah giyer (Türk kukla tiyatrosundaki İbiş karakterine benzer). Bu karakter Rus kukla tiyatrosuna 19. yüzyılın ikinci yarısında girmiştir.

dudu kırmızısı dünyada yalnızdılar ve ölümsüzdüler, parksa ağzına kadar yakıcı kıvılcımlarla doluydu.

* * *

Mr. Craggs ahududu kırmızısı dünyanın etrafında dolaşıyordu: şemsiyenin altından siyah kadın ve kahverengi erkek iskarpinleri görünüyordu. Kahverengi erkek iskarpinleri ve kahverengi benekli mavi ipek çoraplar – hepsinin kaliteli ve pahalı olduğu belliydi. Bu dikkate değerdi.

Mr. Craggs gözkapaklarını indirmiş, yengeç kıskaçlarını önünde, karnının üzerinde taşıyarak geziniyordu. Mr. Craggs dökme demir gözkapaklarını indirmiş öğle yemeğini yiyordu, komşu masada da ahududu kırmızısı şemsiyenin altındaki güzel leydi öğle yemeğini yiyordu. Güneşin tatlı, kehribar renkli usaresiyle baştan ayağa yıkanmıştı: Birkaç yudum bile olsa onu içmek acı verici olmalıydı: Rüzgârsız, boğucu bir akşamda bir Elma: artık suya doymuş, şeffaflaşıyor, nefesi kesiliyor – ah, hemen daldan kopsa ve yere düşse.

O, ahududu kırmızısı şemsiyenin altındaki Leydi/Elma kalktı, Âdem de kalktı – onun kim olduğu önemli değil: o yalnızca toprak. Alaca karanlıkta ağırlaşmış, hantallaşmış olarak leylak rengine bürünmüş tepeye çıktılar, tepeyi aştılar, ağır ağır tepenin diğer tarafındaki toprağa batıyorlardı: Başları –yalnızca ahududu kımızısı şemşiye– ve yok oldular.

Mr. Craggs bir dakika bekledi. Her zaman olduğu gibi inik dökme demir gözkapaklarının altında bir şeyleri gizleyerek tepeye tırmandı, bakındı ve anıtçıktan beklenmeyen bir çeviklikle, bir sıçanın çevikliği ile aşağıya kayıverdi.

Orada, aşağıda her şey çabucak birbirine karıştı, her şey akşamın mor tüyleriyle kaplandı: ağaçlar ve insanlar. Fundaların boğucu kürkü altında özenle büyüyen vahşi yaratıklar sık sık nefes alıyorlar ve hışırdıyorlardı. Tüylerle kaplı Mr. Craggs, rüyalarda görülebilen cinsten kocaman bir sıçan gibi parkta sessizce koşuyordu, jiletler – tüylerle kaplı yüzünde geceye açılan jilet gibi gözleri parladı. Mr. Craggs nefes nefese kalmıştı. Ahududu kırmızısı şemsiye hiçbir yerde yoktu.

"Tekne..." Mr. Craggs'ın kıskaçları kasıldı ve sonuncusuna yapıştı. Aradığını bir ya da iki kez teknede bulduğu olmuştu.

Sessiz, reçine bir havuz. Ortasında bir çift kuğu apaçık, ciyak ciyak ağarıyor. Tekne uzakta – dalları serbestçe sarkan söğüt ağacının altında.

Mr. Craggs çimenlerin üzerinde pençelerini daha hızlı patırdatmaya başladı. Kuğular daha yakındalar ve daha beyazlar. Parmak uçlarına basarak söğüdün gövdesinden aşağıya usulca eğildi.

Kayık aşağıda. Yüzleri örten, kısa süre önce ahududu kırmızısı olan hafif tüylü şemsiye tamamen kararmıştı ve kayığın bir ucundaydı, diğer ucunda ise, karanlığın içinde kuğu ayakları ağarıyordu.

Mr. Craggs mendiliyle yüzünü sildi, kıskaçlarını açtı. Mutlu bir şekilde dinlenirken bir dakikalığına uzandı ve kaygan çamurda sessiz, tüylü karnının üzerinde aşağıya doğru sürünmeye başladı.

Anıtçık, "İyi akşamlar baylar!" diyerek kayığın yanında ayağa kalktı. Gözkapakları iffetli bir şekilde inmişti. Öne doğru itilmiş olan burnu, alt çenesi ve dudakları gülümsüyordu.

Kuğu beyazlığı bir an göründü ve kayboldu. Çığlık attı. Şemsiye suya düştü ve yüzmeye başladı. Tüylü hayvan kayıktan Mr. Craggs'ın üzerine atladı:

"La-net olası! Hangi-hangi hakla siz... Şimdi ben sizi... ben sizi..."

Mr. Craggs göz kapaklarını indirmiş gülümsüyordu. Korkunç yengeç kıskaçlarını açtı ve güzel leydinin/Elma'nın Âdeminin kollarını sıkmaya başladı – ve Âdem pofurdayarak kapanda debelenmeye başladı. Mr. Craggs gülümsüyordu.

"Siz –geliyorsunuz– benimle –en yakın– polis karakoluna. Siz ve sizin bayan – çok üzgünüm. Orada adlarınızı söylersiniz – sizinkini ve sizin bayanınkini. Biz de daha sonra mahkemede görüşürüz: bu konuda konuşmak benim için çok üzücü olacak. O, söyleyin leydiye ağlamayı kessin: toplu yerlerde ahlakı bozmanın cezası öyle çok büyük değildir."

"Dinleyin... la-net olası! Kolumu bırakacak mısınız? Size söylüyorum..."

Ama Mr. Craggs sıkı sıkı tutuyordu. Leydi/Elma şimdi kumda dizlerinin üzerinde duruyordu, elleriyle yüzünü kapatmıştı, hıçkırıklar arasında yalvarıyordu. Mr. Craggs gülümsüyordu.

"Gerçekten sizin için çok üzülüyorum, sevgili leydi. Adınızın mahkemede okunması için henüz çok gençsiniz..."

"O, her şeyi isteyin, yalnızca bunu istemeyin! Dilediğinizi isteyin..." Leydinin kolları tüylü karanlığın içinde kuğularınki gibi ağardı.

"Tamam, yalnızca sizin için büyüleyici bayan. Söz verin bana, siz bir daha as-la..."

"Oy, ne kadar... iyi kalplisiniz... Tanrı gibi. Söz veriyorum size, söz veriyorum!"

Kıskaçlarından birisiyle gevşemiş, ölü Âdem'i tutmaya devam ederken, diğeriyle düdüğü çıkarttı ve ağzına koydu:

"İşte görüyorsunuz, bir adım atarsanız, çalarım..." diyerek esirini serbest bıraktı. İpek çorapla-

rından başına kadar Âdem'i gözden geçirdi, gözüyle değer biçti ve kısaca kesip attı:

"On beş *Gine*[1]."

Diğeri, "On beş Gine mi?" diyerek Mr. Craggs'a doğru bir adım attı.

Craggs'ın düdüğü çalmaya başladı – tam duyulacak ses düzeyine gelmişti, ama esir hemen... durdu.

Mr. Craggs, "Tamam mı? Çek defteriniz yanınızda mı? Size ışık tutayım," diye kibarca öneride bulundu ve cebinden bir elektrik feneri çıkarttı.

Esir dişlerini gıcırdatarak London-City-Midland-end-Bank hesabına bir çek yazdı. Leydi donuklaşmış gözlerle şemsiyesinin arkasından yüzerek gitti: şemsiye tüylü karanlığın içinde ağır ağır, sonsuza dek kayboldu. Mr. Craggs düdüğü dişlerinin arasında tutarken gülümsüyordu: iki aylık geliri sağlanmıştı. On beş Gine! Mr. Craggs'ın şansı ender olarak böyle yaver giderdi.

6

Karanlık. Yan odanın kapısı tam örtülmemiş. Kapı aralık – tavanda ışık huzmesi var: lambayla geziniyorlar, bir şeyler olmuş. Huzme giderek daha hızlı hareket ediyor – karanlık duvarlar da giderek uzaklaşıyor, sonsuzluğa doğru, bu oda/Londra da, binlerce kapı da; lambalar dönüp duruyor, duvardaki huzmeler de dönüp duruyor. Belki de her şey bir sanrı...

Bir şeyler olmuş. Londra'nın üzerindeki siyah gökyüzü parçalara ayrılmış: projektörlerin sessiz geometrik sanrısı olan beyaz üçgenler, dörtgenler,

[1] (İng.) Guinea. Önceleri İngiltere Krallığı'nda, daha sonra da Büyük Britanya Krallığı'nda 1663-1813 yılları arasında kullanılmış altın para.

çizgiler. Söndürülen farlarıyla körleşen fil-otobüsler rüzgâr gibi bir yerlere doğru geçip gitti. Asfaltta geç kalmış bir çiftin ayak patırtıları –açık seçik– heyecanla atan nabız – donup kaldı. Her yerde kapılar şakır şakır kapanıyor, ışıklar sönüyordu. İşte bir anlık veba ile silip süpürülen, boşalmış, küçücük, geometrik bir şehir: suskun kubbeler, piramitler, meydanlar, arklar, kuleler, mazgallar.

Sessizlik, sabun köpüğü gibi bir saniye kabarıyordu, iniyordu: ve de patladı. Demir döküm basamaklar uzaktan uzağa bomba gibi uğuldamaya ve patırdamaya başladı. Bacaklar ve bir göbekten ibaret sanrılı, budanmış mahluk giderek göğe doğru yükseliyordu, kübik karınca tümseklerinin ve aşağıdaki karıncaların üzerinde bomba gibi körü körüne patırdıyordu... Zeplinler...

Asansörler yutmaya yetişemiyordu: karıncalar, yedek merdivenlerden aşağıya dökülüyorlardı. Basamaklarda takılıp kalıyorlar ve gümbürtüyle tünellere akıyorlardı – nereye indikleri önemli değildi, nerede oldukları önemli değildi. Mağaralarla, merdivenlerle, güneşlerle, büfelerle, otomatiklerle karışmış alçak beton gökyüzüyle kaplı sanrılı yeraltı dünyasında toplaşıyorlardı.

Mekanik, fabrika üretimi erkek çocuklar, "Zeplinler Londra'nın üzerinde! Ekstra akşam baskısı!" diye aceleyle koşuşturuyorlardı.

Mr. Craggs vagonda ayakta durmuş giderken, kayıştan tutunmuş, gözünü akşam baskısından ayırmadan düşünüyordu. Zeplinler ve şapkalar giderek çoğalıyordu ve onu kaideye –ileriye– birisinin bacaklarına doğru hareket ettiriyordu, bacaklar titriyordu. Mr. Craggs baktı: Leydi Elma.

Mr. Craggs, "O, bakın kim? Siz de mi buradasınız? Çok memnun oldum, çok... Özür dilerim: çok

sıkışık..." dedi ve gülümseyerek silindir şapkasını çıkardı.

Leydi Elma yalnızdı. Leydi Elma Mr. Craggs'a aptalca bir uysallıkla gülümseyerek cevap verdi.

On beş Gine değerindeki çek Mr. Craggs'ın sol iç cebinde duruyordu ve Mr. Craggs'ın kalbini ısıtıyordu. Mr. Craggs nezaketle, "Bizlerin, tıpkı eski zamanlardaki Hıristiyanlar gibi, katakomplarda arınması gerekiyor. Çok tuhaf, değil mi, Miss?" diye şaka yaptı.

Miss'in gülmesi gerekiyordu – ama yapamadı. Olanca gücüyle çabaladı ve sonunda güldü – tüm vagonu dolduran, saçma sapan, münasebetsiz bir şey çıktı. Her bir yönden dönüp baktılar. Mr. Craggs silindir şapkasını hafifçe kaldırdıktan sonra hızla ileri doğru hareket etti...

Kondüktör, "Son durak! Tren daha ileri gitmiyor!" diyerek kapıyı şakırdattı, vagondan boşalmaya başladılar.

Yukarıda, asansör ve merdiven boşluklarından demir dökümün boğuk uğultusu işitiliyordu. Silindirler ve kocaman, eğri giyilmiş şapkalar platformda donup kalmıştı, göz kamaştıran beyaz duvarlara yapışıp kalmıştı, ahududu kırmızısı ve yeşil levhalarla, Rolls-Royce arabalarda hızla yol alan hareketsiz yüzlerle ve otomatik güneşle karışmıştı. Garip levha Hıristiyanların kalabalığı beyaz çini katakomplarda arınıyordu.

Leydi Elma şaşkın şaşkın bakınıyordu, gözleri – kıskaçlarını karnının üzerinde tuttan ve pençeleriyle patır patır eden– tanıdık yegâne figüre takılıp kalmıştı ve mekanik olarak, uykudaymış gibi, Craggs'la birlikte asansöre girdi. Asansör onları yukarıya, sokağa çıkarttı.

Orada, kara gökyüzünde beyaz üçgenler, çizgiler

bir görünüp bir kayboluyorlardı, sağır kaplumbağalar/evler, ağaçlar patırdayarak ve uğuldayarak hızla geçip gidiyordu. Leydi Elma, Mr. Craggs'ı yakaladı:

"Dinleyin... Affedersiniz... Siz, beni, Tanrı adına, götüremez misiniz?.. Leyster Meydanı'nda olmam gerekiyordu, hiçbir şey anlamıyorum..."

Demir dökme anıtçık bir saniye/yüzlerce yıl sabit bir şekilde durdu. Karanlıkta inik gözkapaklarının altından bakıyordu – gözleri birer jilet.

"Gerçekten, çok üzgünüm. Ama eve gitmek için acele ediyorum. Ayrıca da..." Mr. Craggs hafifçe güldü, bu çok komikti –yalnızca düşünmek için, onun– ve... ve... herhangi bir şekilde...

Başının tam üzerinde, incecik sessizliğin içinde kocaman bir eşek arısı vızıldıyordu. Mr. Craggs acele ediyordu: Laurie yalnızdı. Asfaltta pençeleriyle pat pat ses çıkartarak hızlı hızlı yürüyordu. Sanki cebindeki çek kıpırdanmayı kesmişti, Mr. Craggs yoklamak için durakladı – arkasından kesik kesik, titreyen ayak seslerinin geldiğini duyuyordu: Tıpkı sahibini kaybetmiş bir köpek gibi, çekingen çekingen, onuru kırılmış bir gölge arkasından, uzaktan uzaktan koşuyordu.

Açıktı: bu... bu kadın ardından evinin kapısına kadar gidecekti, tüm gece orada dikilecek ya da merdivenlerde oturacak, kesinlikle saçma bir şey, rüyada gibi.

Mr. Craggs mendiliyle alnını sildi, omzunun üzerinden gözünün ucuyla arkasına baktıktan sonra ilk karanlık ara sokağa dalıverdi: eve avludan girmek için.

Mr. Craggs el yordamıyla kapı pervazındaki kertikli kerpiçleri yoklayarak kendi evinin küçük kapısını aradı ve kapıyı çaldı. Yatak odasının karanlık penceresinde belli belirsiz bir yüz ağartı halinde

parladı, anlaşılan bu Mrs. Laurie'nin yüzüydü. Mrs. Laurie kolunu kaldırdı ve pencereden dışarıya bir şey attı. Tüm bunlar ne anlama geliyor olabilirdi?

Mr. Craggs kapıyı uzun süre çaldı, giderek daha hızlı çalıyordu –tüm Abbey Caddesi'nden duyulacak kadar– ama küçük kapı açılmıyordu. Mr. Craggs durumu değerlendiriyordu ve hemen yanı başında patırdayan ayak seslerinin net olarak anlattığı şeyi kafasından çıkartıp atabilmek için çabalıyordu, o anda, demir döküm basamaklar, camların çerçeveleri zangırdamaya başladı, Mr. Craggs'ın silindiri başından uçtu ve anıtçık, silindiri yakalayayım derken asfalta düştü.

7

Pazar günleri, Mr. Craggs evde yokken, Mrs. Laurie annesini ve kız kardeşini evine kabul ederdi.

Alaca karanlıkta – White Chapel'den geldiler, arka kapıyı hafifçe çaldılar ve mutfaktan yemek odasına geçtiler. Metalik yemek odasında sandalyenin kenarına ilişip şapkalarını çıkartmadan çay içerek birer parça kek yiyorlardı.

Mrs. Laurie, "Hadi, lütfen, canlarım, alın: büfede var – başka bir tane daha var, tüm..." diyor ve vakarla büfeyi açıyordu.

Misafirler, "Hayır, teşekkürler, gerçekten..." diyerek yutkunuyorlar ve sandalyenin kenarında otururken bir kulaklarıyla da pencerenin arkasından gelecek tanıdık pençe patırtılarını kaçırmamak ve hemen mutfağa kaybolmak için dışarıyı dinliyorlardı. Ama asfaltta yalnızca sayısı belirsiz örgü arabaların tekerlek hışırtıları işitiliyordu.

Misafirler, "Şanslısın sen, Laurie..." diye iç geçiri-

yorlardı, hayranlıkla bakarken. "Bizimle birlikte pazardayken nasıl olduğunu bir hatırla... Ya şimdi..."

Mermer Mrs. Laurie pembeleşiyordu: bu, gerekliydi – dışardan bir onay – sen şanslısın...

Üçü yatak odasına gittiler, Mrs. Laurie ışıkları yakıyordu, kristal küpeleri ışıldıyordu, gözleri parlıyordu. Karyolanın üzerinde, sandalyelerin üzerinde akla hayale sığmaz dantel çamaşırlar: hem beyaz hem de file.

"Hadi, Laurie, lütfen. Beyaz çamaşırların içerisinde gerçek bir kraliçe gibi görünüyor olmalısın."

Mrs. Laurie paravananın arkasında elbisesini değiştirdi. Siyah çorapları, iskarpinleri ve incecik beyaz çamaşırları giyinip çıktı: sıcak mermer Mrs. Laurie beyaz çamaşırın içinde hafifçe pembeleşmişti, kristal küpeler pembeleşmiş pırıl pırıl parlıyordu, Mrs. Laurie'nin dudaklarındaki pembe perde hızlı hızlı dalgalanıyordu: rüzgârdan şişmek üzereydi.

"Şanslısın sen, Laurie..." diye iç geçiriyorlardı, hayranlıkla bakarken.

Aşağıda birisi kapıya vuruyordu. Üçü birden: Craggs.

Misafirler, "Tanrım, hava kararmış. Eve gitme zamanı çoktan gelmiş," diyerek fırladılar.

Mrs. Laurie aceleyle beyaz sabahlığını giydi, annesini ve kız kardeşini karanlık holden geçirdi ve kapıyı açtı.

Ama bu Craggs değildi: kapıda elinde bir paketle beyaz yakalı bir erkek çocuk duruyordu ve burnunu sanki naif bir şekilde çekiyordu, ama fareninki gibi gözlerinden birisi kurnazca süzüyordu.

"Size, madam," diyerek paketi verdi.

Pakette, geçen pazar olduğu gibi, kenar yaprakları ileri doğru çıkarak kıvrılmış çay gülleri vardı.

Mrs. Laurie parlayıverdi:

"Geri götürün," diyerek buketi sinirle çocuğa doğru itti.

Çocuk gözünü daha çok süzdü:

"E-e, nereye: mağaza kabul etmez, parası ödendi."

Mrs. Laurie buketle birlikte yatak odasına koştu. Güller çok olgundu, yaprakları merdivenlere dökülüyordu, Mrs. Laurie şaşkınlıkla bakıyordu. Buketi masanın üzerindeki dantel yığınının altına soktu ve basamaklardaki gülleri toplayarak aşağıya indi. Çocuğa üç Pens uzattı, yukarıya doğru bakmaya çalışarak, gözlerini anlayarak süzen fare gözlerden kaçırarak.

Orada, yukarıda simsiyah mozaik bir gökyüzü vardı: uzayıp giden beyaz renkli üçgen ve karelerden oluşmuş.

Çocuk, "Ha, evet, elbette: zeplinler uçuyor," diye neşeyle cevap verdi kaşlarını çatmış olan Mrs. Laurie'ye. "Bak başlayacaklar. Teşekkürler, madam..." diyerek karanlığa daldı.

Mrs. Laurie yemek odasının jaluzilerini indirdi ve baştan ayağa metalik bir parıltı içerisindeydi – harikulade kaşıklarının her birini kendi kutusuna yerleştirmek için acele ediyordu: daha hızlı olmak gerekiyordu, uçuşlar başlamadan. Altıncı kaşığın üzerinde üç şato olan – Newcastle şehrinin arması olan boğuk bir ses çıkartarak pat diye düştü. Üç şatolu kaşık masanın üzerinde kaldı, boş kutunun yanında.

Aptal demir döküm basamaklar gürültüyle patır patır dövülüyordu –evlerin üzerinde, insanların üzerinde– ve de giderek daha yakından. Bir adım daha – ve Mrs. Laurie'nin dünyası yıkılacak: Craggs, kaşıklar, akla hayale sığmaz dantel...

Yaşamak – bir dakika daha. Ve gerekli olan en önemli şey.

Mrs. Laurie kendi kendine, "Buket... en önemli şey – buketi fırlatıp atmak..." diye aceleyle söyledi.

Yatak odasında dantel göğüslüğün altından buketi çekip aldı.

"Evet, avluya. Onun avlusuna atayım ki o..."

Pencereden sarktı ve fırlattı. Sanrılı geometrik gökyüzü çok yakından geçip gidiyordu – ve komşu avluda kara, kartondan kesilmiş, sallanan figür vardı. Mrs. Laurie hiddetle buketi onun yüzüne doğru fırlattı ve –belki de sanrı içinde olduğu için– son derece komik, çocukça, bastırılmış bir ağıt sesi işitti.

Ayak sesleri, adımlar hemen yanı başında vuruyordu: camların çerçeveleri titriyordu; bitti, Mrs. Laurie'nin dünyası yıkıldı, kaşıklar, dantel...

Yıkılan Mrs. Laurie, "Bailey! Bailey!" diye rüzgâr gibi basamaklardan aşağıya, avluya uçtu.

Sanrılı gökyüzü bir an için görünüp kayboldu. Bahçe duvarının altında kara, tuhaf şekilde zayıf figür bir an için görünüp kayboldu. Taylarınki gibi yumuşak dudaklar Mrs. Laurie'nin dudaklarındaki perdeyi araladı. Bir dakikacık daha yaşamak için.

Kömür tozu saçılmış asfaltın üzerinde bir dakika/yüz yıl daha ölümsüz ahududu kırmızısı âlemde yaşadılar. Arka kapıyı vuruyor, vuruyorlardı. Ama uzaktaki ahududu kırmızısı âlemde duyulmuyordu.

* * *

Elektrik lambaları söndü. Mr. Craggs, tüylü karanlığın içinde pençeleriyle duraksayarak ve camlarının çerçevelerini darmadağın ederek uzun süre gezindi ve seslendi:

"Laurie! Neredesiniz, Laurie?"

Demir döküm basamaklar, oflayarak güneye doğ-

ru gidiyordu, sustu. Mr. Craggs sonunda bir mum buldu ve yukarıya, yatak odasına koştu.

Mrs. Laurie, onun hemen arkasında, eşikte belirmişti.

Mr. Craggs, "Tanrım! Neredeydiniz?" diyerek kaidenin üzerinde döndü. "Silindiri... biliyor musunuz, silindiri düşürdü..." Mr. Craggs mumu kaldırdı ve ağzını açtı: Mrs. Laurie'nin beyaz sabahlığı açılmıştı, altındaki çok zarif beyaz çamaşır da parçalanmış ve tamamen kömür tozu içinde kalmıştı. Kirpiklerinde gözyaşı vardı, dudaklarında ise...

Perde yoktu.

"Size ne oldu? Siz...yaralı mısınız, Laurie?"

Mrs. Laurie, "Evet... Yani hayır, o, hayır!" diyerek güldü. "Ben yalnızca... bir dakika çıkın, ben şimdi üzerimi değiştirip yemek odasına inerim. Sanıyorum her şey bitti."

Mrs. Laurie kıyafetini değiştirdi, yerdeki gül yapraklarını özenle topladı, yaprakları bir zarfın içine, zarfı da çekmeceye yerleştirdi. Demir döküm basamaklar güneyde bir yerlerde sustu. Her şey bitti.

1918

Dragon

Amansız bir soğuk vardı, Peterburg ateşler içinde yanıyordu ve sanrılıyordu. Açıktı ki duman perdesinin ardında görünmeyen, zincirlerin üzerinde bir süre cızırdayan, zaman zaman gıcırdayan sarı ve kırmızı kolonlar, kubbeler, gümüş rengi parmaklıklar sanrılıyordu. Dumanın içinde, ateşler içinde yanan, olağanüstü bir buz güneş sağda, solda, yukarıda, aşağıda: alev alev yanan bir evin üzerinde bir güvercin. Sanrılı, dumanlı dünyadan dragon/insanlar çıkıverdi yeryüzüne, dumanlı dünyada işitilebilen sözcükler/dumanlar savuruyorlardı, ama savurdukları dumanlar bu dünyada beyaz, yuvarlak buhar kümeleri halindeydi; ortaya çıktılar ve dumanın içinde kaybolup gittiler. Ve tramvaylar yeryüzünden meçhule doğru gıcırdayarak çekip gitti.

Tramvayın kalktığı platformda bir dragon elinde meçhule götürdüğü bir tüfekle bir süre durdu. Kasketi burnuna kadar inmişti ve elbette kulakları olmasaydı kafasını yutabilirdi: kasket takoz görevi yapan kulaklarına oturmuştu. Paltosu yerleri süpürüyordu; paltosunun kolları sarkıyordu; çizmesinin dolakları yukarı doğru katlanarak çıkıyordu – boştu. Ve dumanın içinde bir delik: ağız.

Tüm bunlar yer değiştiren, hareketli dünyada oluyordu ve burada dragon tarafından savrulan o amansız duman görünüyor ve işitiliyordu:

'... Onu götürüyorum: yüzü entelektüellerinki gibi, sadece itici görünüyor. Hâlâ konuşuyor, zilli, ha? Konuşuyor!'

'E, götürdün mü?'

'Götürdüm: aktarmasız –doğruca Göklerin Melekut'una. Süngücükle.'

Dumanın içindeki delik büyüdü: sadece içi boş bir kasket, içi boş çizmeler, içi boş bir palto vardı. Tramvay dünyadan çekip giderken gıcırdıyordu."

Ve birden paltonun boş kollarından kızıl, dragon pençeleri uzamaya başladı. İçi boş palto yere oturdu: aman vermez dumanın içinden çıkarttığı gri, soğuk, katılaşmış şey pençelerinin arasındaydı.

'Canım benim! Serçecik[1] donmuş mu? Hadi, konuş benimle!'

Dragon kasketini geriye çekti ve dumanın içinde iki göz, sanrılı dünyadan insanların dünyasına açılmış iki yırtık.

Dragon kızıl pençelerine tüm gücüyle hohladı, bu sözler serçecik için anlaşılırdı, ama o sözler sanrılı dünyadaydı, duyulmuyordu. Tramvay gıcırdıyordu.

'Bak şu zilliye, sanki çırpınıyor gibi, ha? Hâlâ hayır mı? Ama bitecek, hey kal... Hey, söy-le!'

Tüm gücüyle hohladı. Tüfek yerlerde sürünüyordu. Ve kaderin yazdığı anda, yazdığı noktada gri serçecik boşlukta sallandı, bir kez daha sallandı ve dragonun kızıl pençelerinden meçhule doğru uçuverdi."

Dragon duman çıkan ağzını kulaklarına kadar yayarak sırıttı. Dünyaya açılan yırtıklar kasketle ağır ağır kapandı. Kasket takoz görevi yapan ku-

[1] Yazar burada dragonun kültürel düzeyini göstermek amacıyla şivesine özellikle vurgu yapıyor: Dragon Rusçada "serçecik" (vorobişka) yerine hiç alışılmadık bir sözcük kullanıyor "Vorobyonış". Bu kullanım Rusçada belirli bir sosyal sınıfın diline aittir ve Türkçe karşılığı yoktur.

lakların üzerine oturdu. Kondüktör tüfeği Göklerin Melekut'una doğru kaldırdı.

Tramvay insanların dünyasından meçhule doğru çekip giderken dişlerini gıcırdatıyordu.

On Dakikalık Dram

İki tane sarı gözü olan Dört Numaralı tramvay güzergahında kışı, rüzgârı ve Neva'nın buz kesilmiş karanlığını yararak uçarcasına gidip geliyordu. İçerisi aydınlıktı, iki bayan pembe *komsomolka*[1] muhalefet üzerine tartışıyordu, bir hanım sepetin içerisinde bir köpek yavrusu taşıyordu – doberman, kondüktör sabık bir tiritle Tanrı üzerine sohbet ediyordu. Benden başka hiç kimse her şeyi –muhalefeti de, dobermanı da, Tanrı'yı da– hemen unutacaklarını, on dakikalık tramvay dramıyla bitecek olan ve heyecanla beklenen öykümün figüranları olacaklarını bilmiyordu.

Kondüktör kilise adamlarınınkine özgü bir seslenişle dramın giriş bölümünü kurdu:

"Eski *Blagoveşçenskaya*[2] Meydanı, şimdiki Emek Meydanı!"

Temel çatışma sembolik olarak –prologlarda olduğu gibi– bu seslenişte açıklanmıştır: bir yanda emek, diğer yanda emekle hiç ilgisi olmadığı açık olan bir unsur, Bakire Meryem'e beklenmedik bir haberle görünen başmelek Gabriel[3] var.

Kondüktör kapıyı çekti: vagonda elinde *İzvesitiya*[4] gazetesinin Moskova sayısı olan yakışıklı bir genç

[1] SSCB döneminde Genç Komünistler Birliği (komsomol) üyesi bayanlar için kullanılan adlandırmadır.

[2] (Rusça) Blagoveşçenie. Hıristiyanlıkta kutlanılan bir bayram.

[3] Başmelek Gabriel'in Nazaret şehrinde Hz. Meryem'e verdiği mesaja gönderme yapılıyor (Luka 1.30-33).

[4] *"İzvesitiya"* (Haberler) gazetesine gönderme yapılıyor.

adam göründü. Genç adam benim karşımda oturuyordu, perlit grisi zarif pantolonunun paçalarını dizlerinde topladı, gözlüğünü mendille temizledikten sonra yeniden taktı: Elbette bu, yuvarlak ve kulak arkasına takılabilen cinsten siyah sapı olan Amerikan modeli bir gözlüktü. Bu vagondakilerin bazıları Doktor Faust'a, diğerleri yorga atlara benziyorlardı. Yakışıklı genç adam bir yorga attı, cilalanmış tırnaklarıyla yere vuruyordu: Vasilevski'ye[1], yarıbakire Meryem'e zamanında yetişmesi gerekiyordu, kondüktörse, kasten, zili çalmıyordu.

Kondüktörü bu yüzden suçlamak olanaksız: o, dramın ikinci unsuru vagonda görülmediği sürece tramvayın hareket etmesine izin veremez. Ve işte, sonunda o unsur içeri girdi.

Keçe çizmelerinin içindeki ayaklarını açıp vagonun ortasına eğreti bir şekilde dikildi. Keçe çizmelerinin altında meydana gelen üç-dört şiddetindeki Kırım depremini ondan başka hiç kimse hissetmiyordu. Olağanüstü dünya, pembe komsomolkalar, minik doberman gözlerinin önünde sallana sallana, döne döne, mutluluk içinde yüzüyordu.

"Enik, enik... enikcik..." diyerek dobermanı sevmek için eğildi, ama deprem dengesini bozdu, o da benim yanıma, cilalı genç adamın tam karşısına pat diye oturdu.

"E, e... içtim, n'olmuş?" dedi, "Çünkü buna hakkım var... İşte şunların, nasırların... hakkı... bakın!"

Tramvaydaki izleyicilere ellerini gösterdi: böylece beni onun sosyal menşeini açıklama zorunluluğundan kurtardı. Her şey bu hareket olmadan da açıkça anlaşılıyor. Nasırlı komşum ve cilalı genç adamın, kaderin ve benim irademle karşı karşıya tesadüfen oturtulmadıkları da açıkça anlaşılıyor.

[1] Vasilyevski, Peterburg'da bir ada.

Genç adamın gözlükleri, benim komşunun da dişleri parlıyordu. Dişleri beyaz ve sağlamdı: çavdar ekmeği sayesinde, soğuk sayesinde, gülümseme sayesinde. Yolculuğunu yüzünde bir gülümsemeyle yapıyordu: hafifçe sallanarak, pembe komsomolkaların, kondüktörün, içinde doberman olan sepetin önünden süzülüp geçti ve Amerikan tarzı gözlüklerin parlaklığı dikkatini çektiği için durdu. Ellerini dizlerine dayayıp uzun uzun gözlüğe bağlanmış genç adama baktı, yüzündeki gülümseme giderek genişliyordu ve sonunda büyük bir heyecanla bir hamlede söyleyiverdi:

"O, iyisin ha! Pantolon da pantolon yani! Ya gözlükler... hey, arkadaşlar.. bakıyor musunuz? Ha? Yakışıklım benim... ah!"

Komsomolkalar fıkırdaştılar. Yakışıklı kıpkırmızı kesildi, yerinden fırladı, ama hemen kendisinin, Blagoveşçenskaya Meydanı'na ait olan bu başmeleğin bir işçiye bulaşmasının yakışık almayacağını anımsadı, dudaklarını sıkıca kapattı ve gözlüklerinin yönünü gazetenin üzerine yöneltti.

İşçi hep aynı şekilde, gözünü ayırmadan, gözlüğe bakıyordu. Güneşin etrafında dönen yeryüzü gibi, kafasının içinde dönüp duran dünya dönüşünü tamamlamıştı, artık Güneş batıyordu ve battı. İşçi gülümsemeyi bıraktı, dişleri karardı. Hemen sustu, gece gibi.

Birden yakışıklı genç adama, "Ama biz size, siz alçaklara vururuz!" dedi. "Kimsin sen? Sen para babasısın, işte sen busun! Güya gazete okuyorsun, güya beni yok sayıyorsun, öyle mi? Ben senin gözlüklerine vurunca, anlarsın... var mıyım... yok muyum!.."

Yakışıklının dizleri üzerindeki gazete titredi. Vasilyevski adasıyla ilgili mutluluğunun yok olduğunu anladı: kan ve morluklar içinde Meryem'inin karşısı-

na çıkamazdı. Tramvaydaki yirmi göz heyecanla sonucu bekliyordu. Son yaklaşıyordu, işçi ayağa kalktı, elini cebinden çıkarttı...

İzleyicilerin sinirlerinin yay gibi gerilmesi için, dramın bu noktasında bir ara gerekliydi. Kondüktör bu arayı hemen verdi: Hıristiyanlık ve yolcuların başkanlığı görevini yerine getirmek için tramvayın kapısından ayrılıp hızla olayın meydana geldiği mekâna yöneldi:

"Vatandaş, vatandaş... olmuyor!" dedi işçiye.

İşçi, "En iyisi, sen karışma!" diyerek ona döndü. Kondüktör kararından vazgeçti, yalpaladı: Tramvay durdu.

Kondüktör kapıya yaslanıp, "Büyük bulvar, Proletarskaya Pobeda Bulvarı!" diye mırıldandı.

"Büyük mü? Benim inmem gerek... Ama hayır. Daha inmeyeceğim! Ben varım!" İşçi Amerikan modeli gözlüklere doğru eğilmişti ve herkes onun herhangi bir bela çıkarmadan gitmeyeceğini anlamıştı. Dobermanı olan hanım bir köşeye sindi, komsomolkalar ağızlarını açtılar, perlit grisi pantolonun üzerindeki "İzvestiya" titriyordu.

İşçi, "Hey sen... kaldır... yüzünü..." dedi.

Yakışıklı genç adam uysal bir şekilde gözlüklü yüzünü kaldırdı ve gözlerini kapattı. Tramvay hareket etmiyordu, taş kesilmiş olan kondüktör zili çalamıyordu. İşçi keçe çizmelerini yere sıkıca bastı, elini para babasının üzerinde kaldırdı.

"Hey," dedi, "şimdi gidiyorum ve belki sana bir daha hiç rastlamayacağım... Ama sadece veda için..."

Kondüktör nefes almadan ve gözünü ayırmadan zile doğru uzandı.

"Dur!" diye bağırdı işçi. "Bitirmeme izin ver!"

Kondüktör donup kaldı. İşçi, nişan alır gibi bir saniye sallandı ve sonra bitirdi:

"Veda için... Yakışıklım, izin ver seni öpeyim!"

Gözlüklü genç adamı kucakladı, onu dudaklarından şapırdatarak öptü ve vagondan çıktı.

Bir saniyelik bir ara ve patlama: tüm vagon kahkahadan sarsılırken tramvay ok gibi fırlayarak kışı, rüzgârı ve Neva'nın buz kesilmiş karanlığını yararak uçarcasına ilerlemeye başladı.

1928

KÜÇÜK ÖYKÜLER/ MİNYATÜRLER

ZERRECİKLER (1916-1918)

Divanda

Aşağıda iki tarafta ray var, mavi gökyüzünden bir kurdele takılmış: ırmak. Ve mavinin içinde Güneşten balçık kırmızısı görünen adamlar ve atlar: Şırak! Patlayan gökkuşağı fışkırıyor, su zerrecikleri parlıyor ve göz kamaştırıyor, kamçı gibi cüretkâr bir kişnemenin oluşturduğu kırmızı bir iz tüm gökyüzünü çiziyor.

Bizse divanda oturuyoruz. Rahat, aynı tip insanlar; aynı tip divanlar; biraz boğucu, biraz koku sinmiş, rahat bir hava.

Tanrım, tren raydan çıkar, kafasını dışarı çıkartıp aşağıya, balçık kırmızısı atların ve adamların üzerine bir düşerse!

Hayvanlar

Taş binalar, kaplumbağa sürüsü gibi ağır ağır ve metanetle sürünüp gidiyor. Sonbahar rüzgârı ıslak saçlarını uçları mızraklı parmaklıkların çevresine doluyor.

Kafesin ardında hayvanların temsili var. Fenerler, çıngıraklar, hayvan yüzleri, insan simaları dönüp duruyor. Kafesin ardında hayvanlar var. Bir müzik yapılan dansı hararetlendiriyor.

"Neşeli çocuklar nasıl dans ediyor? Gençler dişlerini nasıl gösteriyor?"

Dans ediyorlar, dişlerini gösteriyorlar, neşeliler.

Herkes gittiği zaman hayvanlar, parmaklıkların arasına burunlarını sokacaklar, seyredecekler uzakları, uzaklardaki ateşi ve sonbahar rüzgârı onların gözlerine ıslak saçlarıyla vuracak.

Tramvay

Tramvay ışıldıyor, tıkırdıyor, insanlar tıklım tıklım: tiyatroya gidiyorlar.

Kapının hemen yanında bir oğlancık oturuyor, çok sevimli, mavi gözlü. Kulağı yırtılmış, kulak memesinden kan akıyor. Kirli bir mendille arada bir kâh kulağını, kâh gözünü, sonra yine kulağını siliyor.

Mavi gözlü çocuk uysalca oturuyor, öyle uysal ki kimse onu görmüyor.

Ve tramvay ışıldıyor, insanlar tıklım tıklım: tiyatroya gidiyorlar.

Kar

Gökten tüm gece kar yağdı. Sabaha karşı toprak şifa bulacak. Sabaha karşı karın altından utangaç Sineglazka[1], uzun belikleriyle yeniden çıkacak; tamamen şaşkın, yeni; tamamen yeni baştan: yalnızca sabaha dek yaşaması gerek.

Sabah. Mavi kar, çizme izleriyle tamamen kirlenmiş.

[1] Sneglazka (Mavi Gözlü). Rus halk masalında tüm zenginlikleri, ihtişamı geri çevirerek ve zorluklara karşı direnerek aşkını korumayı başarmış kadın kahramanın adıdır.

MASALLAR

Tanrı

Zengin ve kadim bir çarlık vardı: Kadınlarının dayanıklılığı, erkeklerinin yiğitliğiyle ün yapmıştı. Bu çarlık Postacı Mizyumin'in evinde sobanın arkasında kurulmuştu. Burada Senka adında tuhaf bir karafatma vardı: tüm karafatma çarlığında fitnecilikte, cazgırlıkta en birinciydi. Karafatmalıların Senka'dan kurtuluşları yoktu: Yaşlılar ona vız geliyordu; Tanrı'ya da inanmıyordu: "Yoktur!" diyordu.

"Ne demek yok, gözüne perde mi indi? Işığa çık da gözlerini aç! Ondan sonra da yok de, bakalım..."

"N'olmuş, çıkarım," diye kabarıyordu Senka.

Ve bir keresinde çıktı. Çıktı ve bir çığlık attı: "Tanrı gerçekten de varmış! İşte o, işte! Korkunç, karşı konulamayacak derecede büyük, pembe basmadan bir gömleği var, Tanrı..."

Tanrı, yani Postacı Mizyumin ise çorap örüyordu: O boş zamanlarında bu türden elişleriyle uğraşmayı severdi. Mizyumin, Senka'yı görünce deliler gibi sevindi:

"A-a, can dostum, soba arkasının karafatması! Nerden geliyorsun? Merhaba!"

Postacı Mizyumin bu aralar mutlaka konuşmalı, Senka'dan başka konuşacak kimse de yok.

"Ey, Senka kardeş, evleniyorum ben. Nişanlım birinci sınıf. Karafatma ruhunla bir düşünsene, asil

ve yüz elli ruble çeyizi var! Ah, seninle yaşadık! Yaşadık, Senka! Ha?"

Senka ise içlendiği için gözlerini fal taşı gibi açtı ve öylece kalakaldı: Tüm söylediklerini unuttu.

Mizyumin'in Krasnaya Gorka'da[1] düğünü var ve asil nişanlısı düğüne kadar kendisine mutlaka yeni galoşlar satın almasını tembihledi. Değilse Mizyumin'in bir yıldır ayağında taşıdığı, babasının on dört numara deri ediklerini[2] giymesi çok ayıp olur. Mizyumin daha sokağa çıkar çıkmaz çocuklar peşine takılıyorlar:

"A! A! Edik! Edik! Koş! Edik! Koş! Edik!" diyorlar.

Mizyumin çorabı ördü ve Trubnaya'ya[3] gitti: çorabı satmak ve yeni galoşlar almak için. Mizyumin'e kafeste saka kuşları gösterdiler: Bir bakan gözünü ayıramaz.

"Bu saka yavrusunu almak daha mı iyi, acaba? Galoşlarım henüz sağlam..."

Bir kafes satın aldı ve hediye olarak nişanlısına götürdü.

"Bakın çorap ördüm, sattım ve sizin için saka yavrusu satın aldım. Layık değil ama içimden geldi."

"Na-sıl? Ço-rap mı? Ayaklarında yine edikler mi var? Ha-yır, daha fazla katlanamam. Yalnızca bir çorapçıya varacağımı düşünmek bile yeter! Ha-yır, hayır, söz konusu bile olamaz!"

Mizyumin'i kapı dışarı etti. Mizyumin bir meyhanede çatlayıncaya kadar içti: dut gibi sarhoş duvarlardan tutunarak eve döndü.

---

[1] Krasnaya Gorka (Türkçesi Kızıl Tepe). Baharın gelişini sembolize eden bir bayramdır. Bu dönemde evliliklerde artış olur.

[2] Metinde Mizyumin'in ayakkabısının yürürken ses çıkarttığına özellikle dikkat çekiliyor.

[3] Trubnaya, 1900'lü yıllarda Moskova'da bir meydanın adı. Aynı yer şimdi metro istasyonuyla anılıyor.

Karafatma Senka da duvarda Tanrı'yı bekliyordu: Tanrı'nın söylediklerini içli içli dinlemek için her akşam beklerdi.

Postacı Mizyumin acı gözyaşları arasında burnunu çekiyordu ve eliyle duvarı yokluyordu. İstemeden parmağıyla Senka'ya dokundu. Senka kafasının üstüne cehennemin ta dibine düştü.

Kendine geldi: Sırtüstü yatıyordu. Yan taraflar dümdüz ve kaygan, korkunç bir derinlik. Uzaklarda bir yerlerde zar zor tavan seçiliyor...

Ve Senka Tanrısına yalvarmaya başladı:

"Kurtar, yardım et, acı!"

Hayır, öyle derin bir yer ki, kesinlikle Tanrı da buraya ulaşamaz, burada böyle yok olup gideceksin...

... Postacı Mizyumin acı gözyaşları arasında burnunu çekiyordu. Pembe keten gömleğine burnunu sildi:

"Senka, Senyuşka, yaşantımda kalan tek varlık... Neredesin... Seni nereye attım, canım benim..."

Mizyumin, Senka'yı kendi ediğinin içinde buldu. Senka'yı on dört numara ediğin dibinden parmaklarıyla çıkardı, duvara koydu: "Yürü!" Ama Senka hareket bile edemiyor, sersemlemişti: Tanrı ne kadar büyük! Ne kadar iyi kalpli! Ne kadar güçlü!

Tanrı, yani Postacı Mizyumin ise burnunu çekti ve pembe keten gömleğine sildi.

1915

Melek Dormidon

Dormidon adında çok aptal bir melek vardı.

Bilindiği gibi, tüm melekler Tanrı'nın nefesindendir: Tanrı nefes alır, bir melek olur; nefes alır, bir melek daha olur. O gün hava kötüydü, hapşırdı, hapşırıktan da ipe sapa gelmez bir melek fırlayıp çıktı. Koca suratlı, iri gözlü bu melek, pırt orda pırt buradaydı hep, sol elinin serçeparmağında da ametist bir yüzük vardı: Bunlar bir meleğe yakışır mı hiç? İş yapmaya gelince: hemen her şey şıp diye olsun, sonra da yatıp uzun uzun uyuyayım isterdi. Gökyüzünde ona merhametten de öte bir şeyle katlanıyorlardı.

Aptal Melek Dormidon'u bir adamın peşine taktılar. Adamın kafası da iyiydi: dut gibi sarhoştu.

Dormidon adamının arkasından mevcut tüm içki satıcılarını dolaştı.

"Madem öyle," diye düşündü, "tamamdır. Seni delirtirim, hemen ardından da her şeyi anlatırım."

Ve adamın kulağına:

"Saldır, birader, bastır! Hadi, bir kez daha!"

Adam da köyün içinde kendinden geçmiş bir halde, pantolonsuz koşmaya başladı, kavga çıkarıyordu: mecali yoktu ama elinde çubuk vardı. Peşinden de, kaba saba biri, elinde çubukla gölge gibi koşuyordu.

Dormidon çatal kapının iç kısmında, kapının kanatlarından birisinin arkasında, köylü kılıklı birade-

riyle saklanmıştı, ikisi de gülmekten karınlarını tutuyorlar:

"Ha-ha-ha! İşte onu, şu gölgeyi, seni gidi seni! İşte onu, yakala!"

Adam koşup yetişti, gölge kapının içinden geçti. Adam da onun peşinde:

"A-a! Bir de kahkaha atıyor, melun! Hey, du-r!"

Çubuk omzunda öyle bir patladı! Meleğin yapacağı hiçbir şey yoktu, biraderse teker gibi yuvarlandı: mevta.

Aptal melek uçarak gitti, haberi götürdü: Böyle böyle olay.

Onu gerektiği gibi payladılar. O ise öylece dikilmiş ametist taşlı yüzüğünü çeviriyor: hiçbir şey umurunda değil.

"Bak, Dormidon," diyor Tanrı, "şimdi bu adamı cennetime getirmek için, istersen yirmi yıl dolaşabilirsin."

"Uf sen, Tanrım! Cennete getiremez miyim? Ben mi? Adamın yanına, yeryüzüne döneceğim."

O gün pazar kurulmuştu: Biraderine tabut yapmak için tahta, tabutu mezara sarkıtmak için de ip satın almak üzere adamla birlikte pazara gitmişlerdi.

Adam ayık ve korkunç derecede acemi! Dormidon'un kulağının dibinde dırdır edip duruyor.

"Ba-k yapıştı, tıpkı köpeğin kuyruğuna yapışmış pıtrak gibi! Sen daha uzun zaman mı benimle dolaşacaksın?"

Dormidon, sanki ona aldırmıyormuş gibi, yüzüğünü çevirip duruyor. Aslında adam kafasında, çivi gibi duruyor.

"Bu adamdan hemencecik nasıl kurtulurum?"

Bakıyor, yanından bir Çingene geçiyor: bir ipin ucuna bağladığı domuzu sürüklüyor. Domuz ciyak ciyak bağırıyor, ayak diriyor: ip uzun, beyaz.

Dormidon, Çingene'yi elinde iple görünce alnına vurdu: "Anam babam işte bu..." dedi ve adamın kulağına:

"Satın al ipi, satın al. Çok güzel bir ip. Böylesini hiçbir yerde bulamazsın."

Adam ipi satın aldı. Ve pazar yerinin arkasındaki meraya Dormidon'la birlikte çıkar çıkmaz, Dormidon Çingene'nin ipini alıp adamın boynuna doladı ve sürüklemeye başladı.

Adam çığlık çığlığa:

"Efendim! Bırak, babacığım! Birader kir içinde yatıyor! Sen beni nereye götürüyorsun?"

Dormidon ise maskaralık yaparak adeta kişniyor:

"Hadi bir daha! Hadi ama, bir daha! Ha-yı-r, bir yere gitmiyorsun! Aktarmasız olarak cennete gidiyorsun, sürükleye sürükleye götüreceğim."

Adam debelendi, debelendi, sonunda kütük gibi yere çöktü – tamamdır: Bağla bakalım!

Dormidon kaşındı, ellerine tükürdü: çok güçlüydü, ipi sıkıca eline doladı, adamla birlikte yukarıya. Hızla yükseliyor ve giderek daha da hızlanarak ilerliyor, artık rüzgâr kulaklarında ıslık çalıyor. Adama dönüp bakmıyor bile: İpin ucunda ağırlık var, demek ki adam orda, güzel, sustu, bu daha da iyi.

Uçup Cennet'e geldiler, Dormidon nefes nefese, ağzı kulaklarında kıs kıs gülüyor. Memnun:

"İşte o, adamınız! Getirdim."

Baktılar. Adam upuzun yatıyor, mosmor kesilmiş, dili dışarı sarkmış. Hazır.

O an Tanrı öyle kızdı, böylesini Tanrı kimseye göstermesin:

"Bıra-ak! Aptal seni, aptallar aptalı! Şimdi defol, gözüm görmesin!"

Dormidon'un kanatlarını kırptılar ve yeryüzüne gönderdiler.

Yeniden melek olmayı hak edene kadar kalacak.

1916

Resimler

Arkadaşımın evine gelmiştim: Borç istemek için. Evde kendisi de yoktu, eşi de yoktu: salona oğlu girdi, eli yüzü ak pak bir çocuk.

"Biraz bekleyin. Babam ve annem şimdi gelir."

"Şey, bu ne bilin?"

"Kurt," dedim.

"Kurt, doğru. Biliyor musunuz, kurt ot yemez, kuzuları yer..."

Tüm resimleri böyle ince ince açıklıyordu, ama bıktırdı. Horoz resmini açtı:

"Ya bu ne?" diye sordu.

"Bu mu? Kümes," dedim.

Benim oğlan gözlerini fal taşı gibi açtı, dondu kaldı. Bir süre sonra kıyaslamak için gerçek bir kümes resmi buldu:

"Ya bu ne?"

"Bu da, akağaç budaklarından yapılmış bir süpürge."

Çocuk nezaketle gülümsedi ve kanıtlamak için çabalamaya başladı: "Kümes tane yemez, ama horoz yer, ayrıca horozun içinde yaşanmaz, ama kümeste yaşanır, süpürgeninse kapısı yoktur, horozun da..."

"Bak," dedim, "Sevimli çocuk, eğer hemen şimdi çekip gitmezsen, seni pencereden atarım."

Çocuk gözüme baktı, gerçekten atacağımı anladı. Bağırarak ağlamaya başladı, gidip ninesine şikâyet etti.

Nine salona geldi ve beni paylamaya başladı:

"Utanmıyor musunuz, genç adam? Sevimli bir çocuğu niçin korkutuyorsunuz? Size gerçeğin ta kendisini söylüyor."

Pyotr Petroviç

Koskoca dünyada Pyotr Petroviç'ten daha akıllı kimse yoktur: hep düşünür, hep düşünür, ibiğini sarkıtır ve düşünür.

Pyotr Petroviç'in ibiği liladır, Pyotr Petroviç'in kendisi ise hindi türünden geliyor. Pyotr Petroviç'in karısı, kıvrık Annuşka ise, benekli: Öbür ay evlenmiş olacaklar.

İlk otların körpe başları daha topraktan çıkar çıkmaz Annuşka gurka yatmaya başladı. Taranmayı bıraktı, telekleri salkım saçak oldu: geziniyor, gurkluyor, homurdanıyor. Pyotr Petroviç ise tek ayağı üzerinde duruyor ve düşünüyor, düşünüyor: İşte yumurtalar, kızıl çilli. Bugün yarın bunlardan hindi civcivleri çıkacak, sarı sarı, tavşan tozağı[1] gibi, yumak yumak, tavşan tozağı gibi.

"Ay, ne kadar ilginç!"

Benekli Annuşka ise kendine ait kadınca işleri yapıyor: selenin içinde yumurtaların üzerinde oturuyor. Bir hafta geçti, sonraki hafta geçti. Annuşka zayıfladı, ne içiyor, ne yiyor, yerinden de kalkmıyor.

Pyotr Petroviç sabırsızlanıyor.

"E, senin orda durum nasıl?"

Annuşka kızarıyor:

"Şimdilik her şey yolunda gidiyor. Yalnız tüyleri hâlâ uzamadı. Bir haftacık daha gerekli."

[1] *Karahindibağ (güneğik) bitkisinin pamuklarına Nevşehir bölgesinde verilen ad.*

"A-a, bir hafta daha! Böyle daha fazla yaşayamazsın. Ah siz kadınlar!"

Koskoca dünyada Pyotr Petroviç'ten daha akıllı kimse yoktur: hep düşünür, hep düşünür, tek ayağı üzerinde durur ve düşünür.

Ve Pyotr Petroviç karar verdi: kadınlar, bilindiği üzere, mıymıntı, uyuşukturlar, onları bizim gibi, biz hindiler gibi kollamak gerek.

Bir gözünü süzerek Annuşka'nın yanına geldi: Kurnaz bela!

"Git su iç, Annuşka! Teknede taze su var, sen yokken ben yumurtalara göz kulak olurum."

Annuşka, su içmek için gitti, Pyotr Petroviç de selenin içine: tak bir yumurtayı, tak diğer yumurtayı, tak üçüncü yumurtayı. Şükürler olsun, sıcacık hindi yavruları nefes alıyorlar! Onları kabukların arkasından çekip çıkartmaktan büyük mutluluk duydu.

Çekip çıkarttı da, civcivler korkunç, tüysüz ve çelimsizdiler, ama asıl önemlisi popoları yumurta sarısının zarına damar ve kanla yapışık halde. Koparmaya başladı: bağırsakları sünüyor. Kabuğa gerisin geri sokmak istedi: kabuğa girmiyorlar.

Pyotr Petroviç geri sıçradı, ibiği bembeyaz kesildi, gagası açık bakıyor: Yumurtalar kırık, korkunç derecede uzun, ince boyunların ucundaki sarı kafalar selenin kenarından sarkıyor. Ve artık zor nefes alıyorlar.

Pyotr Petroviç kanatlarını çırptı, Annuşka onu görmeden hemen çiti atlayıp geçti: Kadınlar, çok tuhaftırlar, bela olurlar!

1916